

Farlig stor

- en diskursanalyse av anabole steroider

Kjersti Svenkerud

Mastergrad, vår 2005

Institutt for kriminologi og rettssosiologi

Det juridiske fakultet

Universitetet i Oslo

Forord

I arbeidet med masteroppgaven har jeg fått hjelp av mange og jeg ønsker å takke følgende personer:

Stor takk til min alltid positive og dyktige veileder Katja Franko Aas for god hjelp.

Mange takk til bibliotekar Vibeke L. Langem og hennes medarbeidere for rask og god service.

Tusen takk til alle medstudenter - spesielt Elin for hyggelige møter over en kopp kaffe, og Katharina for oppmuntrende telefonsamtaler.

Tusen takk til Rolv for hjelp med tekniske utfordringer og stor tålmodighet – men aller mest fordi du er den du er.

Tusen hjertelig takk til Ingrid for korrekturlesing og for at du er en snill søster!

Den største takken går til mor og far for god støtte under hele studietiden. Tusen takk!

Oslo, mai 2005

Kjersti Svenkerud

Innhold

Forord	1
Kapittel 1: Innledning	4
Kapittel 2: Utvalg og metode	7
2.1 Datautvalg	7
2.2 Hva er en diskurs?	8
2.2.1 Michel Foucault.....	11
2.2.2 Norman Fairclough	13
2.3 Hvor vil jeg med diskursanalysen?	14
2.4 Avgrensning av diskursen	15
Kapittel 3: Doping og idrett	17
3.1 Hva er doping?	17
3.2 Dopinghistorikk.....	20
3.3 Hva kjennetegner doping innenfor organisert idrett?.....	23
3.4 Årsaker til forbud innenfor organisert idrett	25
Kapittel 4: Maskulinitetsdiskursen	29
4.1 Hvorfor benyttes doping utenfor organisert idrett?	29
4.1.1 Stor og tiltrekkende	29
4.1.2 Stor og avskrekkende	30
4.1.3 Strukturelle forklaringer	32
4.1.4 Individrelaterte forklaringer	36
4.2 Kjønn og maskulinitet	38
Kapittel 5: Helsediskursen	42
5.1 Skadevirkninger	42
5.2 Stor og dum?	46
Kapittel 6: Tallenes uklare tale	49
6.1 Omfang.....	49
6.2 Undersøkelser.....	51
6.2.1 Longitudinelle undersøkelser blant ungdom	52
6.2.2 Omfang av dopingbruk i helsestudioer	54
6.2.3 Omfang av dopingbruk i Forsvaret	57
6.2.4 Dopingbruk i fengsler.....	58
6.3 Tall fra Kripos og tollvesenet.....	59
Kapittel 7: Diskursen i og om media	62
7.1 Media i samfunnet.....	62
7.2 Hva kjennetegner pressens fremstilling av nyheter?.....	64
7.3 Hvem er deltakere i diskursen?	68
7.3.1 Offisielle kilder/"eksperter"	72
7.3.2 Brukere	74
7.4 "Når journalister blir politikere, dommere og bødler"	75
7.5 Språket i samfunnet.....	76

7.6 Språket i media.....	78
7.6.1 Forenklinger og metaforer.....	78
Kapittel 8: Narkotikadiskursen	82
8.1 Ordvalg.....	82
8.2 Uklare begrep	82
8.2.1 Problematisk kategorisering.....	83
8.2.2 Blandingsmisbruk.....	84
8.2.3 Kjønn.....	85
8.2.4 Utvikling fra ”myke” til ”harde” stoffer	85
8.2.5 Innlæring	87
8.2.6 Miljø.....	88
8.2.7 Farlige brukere	90
8.3 Underkommunisering av alkohol.....	91
8.4 Alkoholparadokset	94
Kapittel 9: Voldsdiskursen	97
9.1 Vold og aggresjon som kjennetegn	97
9.2 Vold som samfunnsproblem.....	99
9.3 Diskursen om kriminalisering	99
9.3.1 Bakgrunn for ønske om kriminalisering.....	100
9.3.2 Argumenter mot kriminalisering	102
9.4 Forskningsrapport.....	103
9.5 Er straff et egnet virkemiddel?	107
9.6 Alternativ til kriminalisering.....	108
9.7 En uklar årsakssammenheng	110
Kapittel 10: Diskursen om de farlige kropper.....	112
10.1 Stor kropp – liten hjerne?	112
10.2 Den kriminelle kroppen.....	115
10.3 Kontroll av kroppen	118
10.4 Moralsk panikk?.....	119
Kapittel 11: Oppsummering.....	123
Litteratur.....	125
Vedlegg	132

Kapittel 1: Innledning

Når vi hører ordet *doping* i sammenheng med organisert idrett¹, tror jeg de fleste av oss forbinder dette med anabole steroider, og setter det i sammenheng med midler som gjør brukeren i stand til å prestere bedre. Langdistanseløperen kan løpe lengre, kortdistanseløperen kan løpe raskere og vektløfteren kan løfte tyngre. Doping betraktes i denne sammenheng som et middel til å forbedre idrettslige prestasjoner.

Når det gjelder doping utenfor organisert idrett, gjøres antagelig andre assosiasjoner, kanskje mer i tråd med bildet vi får av hovedpersonen i følgende sitat:

Med anabole steroider trener HP kroppen opp til 112 kilo. Han sper på med kokain og amfetamin, rohypnol og valium. Oppdragene får han i et lite, ledende torpedomiljø, fra kriminelle topper, fra rikfolk, fra firmaer i det grå pengemarkedet. På byen om natten er han 'konge', ustyrlig og uovervinnelig. Ute på oppdrag er han en maskin, stinn av stoff, avsindig, uten følelser eller bakkekontakt. Han utstråler ondskap, konfronterer Oslos verste gjenger, spritmiljøer og mafia i utlandet. [...] På en restaurant på Karl Johan får han skåret over pulsåren i lysken, med en kniv under bordet, av en mann tilhørende utenlandsk mafia. Han reiser seg opp og slår ned knivmannen. Går ut på paradegaten midt på formiddagen og brøler mens blodet fosser, [...] (V21)².

I denne oppgaven skal jeg se nærmere på pressens fremstilling av anabole steroider utenfor organisert idrett. Jeg vil benytte kritisk diskursanalyse som metode for å analysere hvordan pressen skriver om fenomenet.

Bakgrunnen for at jeg ble interessert i dette emnet er at Justis- og politidepartementet i 2004 sendte ut rapporten "*Androgene-anabole steroider (AAS) og vold*" til høring med ønske om en vurdering av hvorvidt det var hensiktsmessig å kriminalisere besittelse av anabole steroider. Årsaken til at lovforslaget ble fremmet, var at dopingmidler ble brukt som forklaring på endret atferd knyttet til utøvelse av grov vold og drap, noe som ble beskrevet i

¹ I denne sammenheng: Idrett organisert i regi av særforbund, kretser og lag tilsluttet Norges idrettsforbund og Olympiske Komité (Handlingsplan for anti-dopingarbeid i Norge 1999: punkt 1.4).

² Avisartikler har blitt "kodet", se Vedlegg for fullstendig referanse.

flere aviser. Resultatet av høringen var at kriminalisering ikke ble vedtatt, da rapporten slo fast at det ikke var tilstrekkelig bevis for en klar årsakssammenheng mellom bruk av anabole steroider og voldelig atferd.

Jeg vil anvende denne rapporten og andre vitenskapelige undersøkelser som bakgrunn når jeg analyserer pressens beskrivelser av stoffet og brukerne. Min intensjon med oppgaven er å forsøke å få frem hvordan pressen ved hjelp av forskjellige virkemidler presenterer brukerne av anabole steroider på bestemte måter i forbindelse med forskjellige diskurser; maskulinitetsdiskursen, helsediskursen, narkotikadiskursen, voldsdiskursen og diskursen om farlige kropper.

I kapittel 2 presenteres *datautvalget* og *metodisk tilnærming*. Jeg tar for meg forskjellige definisjoner av diskursbegrepet og begrunner hvorfor jeg vil benytte meg av kritisk diskursanalyse, i mitt materiale representert ved Michel Foucault og Norman Fairclough.

Kapittel 3 gir en presentasjon av doping innen organisert idrett. Her presenteres forskjellige definisjoner på doping og historikken bak bruk av prestasjonsfremmende midler og metoder. Jeg ser nærmere på *hvem* som bruker dopingmidler innen idrett, *hvorfor* dette gjøres og *hva* som ligger til grunn for forbud innen idretten.

Maskulinitetsdiskursen er en del av kapittel 4. Jeg ser nærmere på årsaker til bruk utenfor idrett, så vel individuelle som strukturelle og setter dette i sammenheng med kjønn og maskulinitet.

Kapittel 5 tar for seg *helsediskursen* og gir en beskrivelse av fysiske og psykiske bivirkninger. Jeg forsøker å se bivirkningene i et større perspektiv enn det som fremkommer i media.

Tallenes uklare tale er tema for kapittel 6. Pressens beskrivelser av omfang belyses i sammenheng med spørreundersøkelser og tall fra Kripos og tollvesenet.

I kapittel 7 fokuseres det på *pressen som institusjon*. Er det samsvar mellom pressens egen beskrivelse av hvilke oppgaver den har i samfunnet og hva den faktisk gjør? Jeg ser nærmere på deltakerne i pressen og kjennetegn ved pressens formidling – herunder språklige virkemidler.

Narkotikadiskursen tas opp i kapittel 8. Her analyserer jeg hvordan anabole steroider og narkotika i mange tilfeller behandles som samme tema i pressen og kommer inn på krysningspunkter mellom steroider og tradisjonell rusmiddelproblematikk. Jeg ser også på hvorfor alkohol vies langt mindre negativ oppmerksomhet enn narkotika og anabole steroider.

Kapittel 9 om *voldsdiskursen* tar først for seg pressens beskrivelse av anabole steroider og vold. Deretter presenteres kriminaliseringsdiskursen i sammenheng med ønsket om lovforbud, men også argumenter *mot* kriminalisering. Forskningsrapporten "*Androgene-anabole steroider (AAS) og vold*" benyttes som bakgrunn for diskusjonen om den uklare sammenhengen mellom vold og anabole steroider.

Oppgaven avsluttes med *diskursen om de farlige kropp*er i kapittel 10. Her ser jeg på den tradisjonelle dualismen mellom kropp og sjel, og hvorvidt det er stoffet anabole steroider eller de store kroppene som vekker bekymring. Er det stoffet eller kroppene som forsøkes kontrollert? Jeg avslutter kapitlet med spørsmålet om diskursen angående anabole steroider bærer preg av å være en moralsk panikk.

Kapittel 2: Utvalg og metode

2.1 Datautvalg

Dataene mine er hentet fra avisene Dagbladet, VG (Verdens Gang), Aftenposten og Dagsavisen. Dette er mine kilder. En *kilde* kan defineres på ulike måter. Rolf Torstendahl definerer kilde som ”en skrift som åberopas för en viss uppgift og själv utgör grunden for denna uppgifts auktoritet” (i Holme og Solvang 1996: 118). Jeg synes denne definisjonen er god når det gjelder mitt formål. En nærmere presisjon av en kilde kan være at det er et skriftlig nedtegnet materiale, men kildemateriale blir det først for en når en tar det i bruk. ”Fra opphavssituasjonen og til den faktiske brukersituasjonen skjer det en tilfeldig og delvis systematisk utsiling og utvelgelse av data” (ibid: 118), så også i mitt tilfelle.

Dagbladet, VG, Aftenposten og Dagsavisen er valgt ut fordi de er landsdekkende (med unntak av Aftenpostens aftenutgave, som kun utgis i Oslo). Jeg har avgrenset meg fra å benytte tv, radio og filmer av praktiske grunner. Selv om man kan høre et radioprogram og se en film flere ganger, oppleves informasjonen man får fra disse mediene som langt mer flyktig enn det skrevne ord, som man har mulighet til å ha rett fremfor seg, og kan legge vekk og hente frem igjen etter behov.

Innhenting av informasjon fra avisene er fort gjort i våre dager. For å søke i Dagbladet, Aftenposten og Dagsavisen har jeg benyttet meg av databasen Atekst (<http://www.atekst/mediarkivet.no/new/>). Artikkene fra VG er hentet fra VG netts nyhetsarkiv som man kommer frem til via avisens internettsider (<http://www.vg.no/>). Med utgangspunkt i disse databasene har jeg brukt søkeordet anabole steroider, og begrenset søket til artikler fra tidsperioden 1. januar 2000 til 1. desember 2004. Deretter har jeg valgt ut alle artikler som omhandler anabole steroider utenfor organisert idrett, og sitter igjen med et utvalg på 10 artikler fra Dagsavisen, 22 artikler fra VG, 38 fra Dagbladet og 48 artikler fra Aftenposten. Kildematerialet mitt består dermed av et utvalg på til sammen 118 artikler.

Hvordan temaet anabole steroider blir vinklet kan gjenspeile synet på disse stoffene i media. Media er ikke en løsrevet institusjon, men en viktig brikke i det store puslespillet som utgjør det samfunnet vi alle er en del av. Nettopp derfor kan behandlingen av forskjellige temaer si noe om hvordan ”vinden blåser”, hvordan det politiske klimaet er og hvordan media mener folk *bør* oppfatte et spesielt område.

Jeg skal som nevnt, se nærmere på temaet anabole steroider og hvordan media fremstiller fenomenet. Som et hjelpemiddel i denne sammenheng vil jeg benytte meg av *diskursanalyse*.

2.2 Hva er en diskurs?

Først skal jeg forsøke å klargjøre hva en diskurs innebærer. Og begrepet diskurs er ikke så helt enkelt å gripe tak i. Det kan tilsynelatende være et flyktig begrep - vanskelig å fange og holde fast. Strand (2005, 2. avsnitt) sier følgende om diskursbegrepet:

Av og til tenker jeg at en diskurs er som en såpeboble. Den blir skapt av pust i såpevann, og svever mer eller mindre vilkårlig rundt i rommet. Den kommer til syne både som seg selv, og som en speiling av rommets lys, farger og bevegelser. I forsøket på å gripe den løser den seg opp og forsvinner. Det eneste som er tilbake er minnet om såpeboblen, litt fuktighet på fingrene og smak av såpe i munnen.

Men alle som har en viss erfaring med såpebobler, vet at det er mulig å fange en og betrakte den før den forsvinner og blir borte. Jeg skal nå forsøke ”å fange såpeboblen” lenge nok til at vi kan forstå hva den inneholder.

Diskursbegrepet har mange definisjoner og brukes på ulike måter innenfor forskjellige fag. Jeg skal se nærmere på noen av disse definisjonene og hva de innebærer, men først; hva defineres diskurs som uavhengig av samfunnsvitenskapene? Bokmålsordboka (2005) har følgende oppføring:

Diskurs ml (fra lat. ’det å løpe hit og dit’, av *dis-* og *currere* ’løpe, springe’)

- 1 samtale, (vidløftig) drøfting
- 2 språkvitenskap: språklig enhet som er større enn en setning, tekst

Denne definisjonen er imidlertid på langt nær tilstrekkelig når det gjelder å forklare hva en diskurs innebærer for samfunnsvitere, så nå skal jeg forsøke å klargjøre begrepet ytterligere.

Jørgensen og Phillips (1999) bestemmer en diskurs som en bestemt måte å snakke om og forstå verden på. På denne måten forbindes diskursen med sosiale konstruksjoner og rekonstruksjon av mening. Vi kan forstå det slik at diskursen oppstår i, blir utformet av og får konsekvenser for sosial handling, og på denne måten bidrar diskursen selv til å skape den verden vi alle er en del av. Ser vi denne definisjonen i sammenheng med diskursen rundt anabole steroider, innebærer det at man snakker om anabole steroider på bestemte måter, og dermed blir forståelsen preget av disse talemåtene. Det konstrueres en oppfatning av anabole steroider som får konsekvenser for hvordan vi oppfatter stoffet og brukerne, og i siste instans hvordan samfunnet velger å reagere. Som jeg snart skal vise, konstrueres en bestemt oppfatning av brukere som blant annet voldelige, og den sosiale konsekvensen er blant annet forslag om forbud mot bruk.

Jørgensen og Phillips (ibid) viser at det finnes mange ulike diskurser samtidig, og at det foregår et kontinuerlig spill om mening, makt og kunnskap som skifter fra diskurs til diskurs. For å unngå antagelsen om kun én rådende ideologi, er det viktig å analysere de ulike diskursene innenfor de bestemte kontekster de foregår i. Tilbake til diskursen rundt anabole steroider; det er grunn til å tro at diskursene foregår på forskjellige måter med hensyn til hvem som engasjerer seg og på hvilken måte. Diskursen angående anabole steroider innen organisert idrett fokuserer for eksempel på sunnhet og rettferdighet, mens utenfor den organiserte idretten bærer diskursen sterkt preg av at brukerne er farlige og misbruker narkotiske stoffer i tillegg til steroider. Dessuten foregår det ganske sikkert en helt annen diskurs i miljøer hvor man benytter seg av anabole steroider enn på møterommet til helsemyndighetene eller politiet.

Nå begynner vi å se konturene av hva en diskurs kan være, men ennå er begrepet noe flytende; ”såpeboblen” svever kanskje fortsatt ”mer eller mindre vilkårlig gjennom rommet”. For å klargjøre begrepet i større grad ser jeg litt nærmere på flere definisjoner:

Thagaard (2002: 111) definerer diskursanalyse som ”studier av de premisser eller regler som styrer hvordan personer uttrykker seg om de temaene samtalen dreier seg om.” Silverman (i Thagaard 2002: 111) har en lignende forståelse, i det han fremhever at personer benytter seg

av "fortolkende repertoar" når de beskriver temaer som er kjent innenfor en bestemt kultur, og at diskursbegrepet dermed kan knyttes til regler og normer for hvordan personer innenfor en kulturell sammenheng snakker om bestemte fenomener.

Potter og Wetherell (1987: 7) bruker diskursbegrepet "to cover all forms of spoken interaction, formal and informal, and written texts of all kinds." De utvider begrepet til å omfatte alle former for samtaler, inkludert alle nedskrevne tekster. Det samme gjør Vagle (i Mathisen (1997: 1) som skriver at hovedpoenget med diskursanalysen er "å analysere fram hva sammenhengen mellom tekst og kontekst består i." *Tekst* i dette tilfellet omfatter også muntlige ytringer, og konteksten kan være så vel språklige ytringer som den situasjonen ytringene foregår innenfor.

Går vi ut fra at diskursanalyse kan betraktes som en sosial praksis som både bidrar til å forme, men også selv formes av den sosiale verden, må vi også kunne gå ut fra at diskursen på den ene siden kan knyttes til noe konkret, individuelt og en bestemt kontekst, mens den på den annen side er institusjonalisert og forankret i samfunnet som helhet (Strand 2005: 5. avsnitt). Jørgensen og Phillips (1999) presenterer tre perspektiver med hensyn til hvilken rolle diskursen har både når det gjelder å konstruere den sosiale verden og hvilke sammenheng det er mellom diskurser og ideologi. La oss se nærmere på forholdet mellom diskursiv og sosial praksis, forholdet mellom aktør og struktur og diskursiv ideologi innen retningene *diskursteori*, *diskurspsykologi* og *kritisk diskursanalyse*. Jeg løper ganske raskt innom de to første som kun får en kort presentasjon, mens jeg vil ta et lengre opphold i den kritiske diskursanalysen, da det er denne jeg først og fremst kommer til å benytte meg av videre i oppgaven.

Diskursteorien representeres ved Laclau og Mouffes poststrukturalistiske diskursteori. For Laclau og Mouffe er alle sosiale praksiser del av diskurser - alt er diskurs og det finnes ingen ting "bakenfor" diskursen, noe som innebærer at ideologi og diskurs er *det samme*. I et samfunn vil det derfor alltid foregå en kamp om betydningen av diskurser, og innen diskursteori er det denne diskursive kampen som kommer i fokus (i Jørgensen/Phillips 1999: 31-62). Laclau og Mouffe ser samfunn og diskurs så tett knyttet sammen at de er umulig å skille. Konsekvensene for debatten rundt anabole steroider betyr i en slik sammenheng at vi ikke kan se bort fra rådende ideologier og meninger i samfunnet når vi ser på hvordan kampen med hensyn til fremstilling av anabole steroider utkjemper.

Diskurspsykologien kan representeres ved Potter og Wetherell, som fokuserer på hvordan aktører benytter seg av eksisterende diskurser for å fremstille seg selv og andre på bestemte måter - og hvilke konsekvenser denne fremstillingen får. På denne måte fokuserer diskurspsykologien på folks aktive språkbruk i sosiale relasjoner (ibid: 97-129). Dette innebærer blant annet at anabole steroider i offentlige diskurser, som for eksempel utspiller seg gjennom media, blir omtalt i termer som ofte brukes når man beskriver narkotika, med den konsekvens at brukere av steroider sidestilles med narkotikamisbrukere.

Kritisk diskursanalyse er den form for diskursanalyse jeg kommer til å benytte meg mest av, derfor vil jeg med hjelp av Foucault og Fairclough, to av dens representanter, gå litt grundigere gjennom denne enn henholdsvis diskursteori og diskurs-psykologi. Selv om det kan være vanskelig å sette et absolutt skille mellom "ikke-kritisk" og kritisk diskursanalyse, kan vi med Fairclough (1992: 12) forklare forskjellen mellom disse to retningene med at:

Critical approaches differ from non-critical approaches in not just describing discursive practices, but also showing how discourses is shaped by relations of power and ideologies, and the constructive effects discourses has upon social identities, social relations and systems of knowledge and belief, neither of which is normally apparent to discourse participants.

Ved å anvende en kritisk tilnærming til diskursen har vi ifølge dette utsagnet muligheter til å avdekke "skjulte" faktorer som er med på å påvirke det området vi vil undersøke. Dette er noe jeg er interessert i å gjøre med denne oppgaven.

2.2.1 Michel Foucault

Jeg velger å begynne med Michel Foucault, som av mange regnes som diskursanalysens far. I diskursanalysen forsøker Foucault å si noe om hvordan man kan forholde seg til ulike tekster. Han fokuserer også på hvordan ordene er knyttet til bestemte institusjoner. En diskurs hos Foucault kan derfor knyttes til de virksomheter som foregår i ulike institusjonelle settinger, som for eksempel skoler, fengsler og universiteter, og i mitt tilfelle: media.

Jørgensen og Phillips viser hvordan Foucault i boken "*The Archaeology of Knowledge*" hevder at det finnes et sett regler for hvilke utsagn som blir akseptert som meningsfulle i en

bestemt historisk epoke. Han plasserer seg i en sosialkonstruktivistisk tradisjon når han påpeker at *sannheten konstrueres gjennom diskurser*, og at bestemte kunnskapsregimer er avgjørende i forhold til hva som defineres som rett eller galt. Foucault peker på at i en diskursanalyse tas det ikke stilling til om det som sies er moralsk riktig, man forsøker kun å undersøke hvordan kunnskapsutøverne innenfor et bestemt felt snakker og skriver på bestemte måter. Poenget for Foucault er å gjøre et forsøk på å avdekke *strukturene* i disse kunnskapsregimene; reglene for hva som kan sies, hva som ikke kan sies og reglene for hva som er riktig eller galt (ibid: 22).

Foucault utvikler etter hvert en teori om *makt og kunnskap*. I stedet for å se aktører og strukturer som primære kategorier, er det makten som kommer i fokus. Makten er like lite som diskursen noe som tilhører bestemte aktører – uavhengig av om dette er individer, staten eller bestemte grupper med bestemte interesser. Gjennom dette perspektivet betraktes følgelig ikke makt som noe som enkelte aktører utøver i forhold til passive subjekter - makten er spredd utover ulike sosiale praksiser. På denne måten forstår ikke Foucault makten kun som undertrykkende, men også som produktiv: ”makten konstituerar diskurser, kunnskap, kropp och subjektiviteter” (ibid: 20).

Foucault analyserer kun hvilke teknikker som brukes og hvilke tiltak som settes i verk. På denne måten forsøker Foucault å vise hvordan vitenskapen om mennesker utgjøres av et sett maktpraksiser med ulike historiske, sosiale og institusjonelle opphav (Ariadne 2005: 4. avsnitt). I mitt tilfelle er det interessant å se nærmere på den makt pressen har. Kan vi si at også pressen bidrar til å ”diagnostisere” individer?

Foucault hevder at diskurser er ”practices that systematically forms the objekts of which they speak” (Foucault 1972: 49) - praksiser som bidrar til å forme objektene de snakker om. Det vil si at det eksisterer underliggende strukturer som får betydning for og påvirker den/de temaer man tar for seg. Denne tankegangen er det forholdsvis enkelt å forholde seg til, det er logisk å tenke seg at utsagn ikke står alene, men påvirkes av den konteksten de fremkommer i og det sosiale samfunn de er en del av. Men Foucault (ibid: 131) sier også at “Archaeology describes discourses as practices specified in the element of the archive.”

Utgangspunktet for Foucault er *arkivet*, det vil si at det finnes et sett praksiser som gjør det mulig å komme frem med og vedlikeholde et sett med utsagn. Dette kan forstås som en

diskurs og analyseres ved hjelp av en metode han kaller *arkeologi* (Neumann 2001: 13). For å ytterligere skape forvirring bemerker han at:

Instead of gradually reducing the rather fluctuating meaning of the word 'discourse', I believe I have in fact added to its meanings; treating it sometimes as the general domain of all statements, sometimes as an individualizable group of statements, and sometimes as a regulated practice that accounts for a number of statements (Foucault 1972: 80).

Med dette sitatet har begrepet blitt enda mer upresist for meg. La oss derfor se nærmere på en av dem som har latt seg påvirke av Foucault og forsøke å gjøre begrepet mer tydelig.

2.2.2 Norman Fairclough

Norman Fairclough har en humanistisk bakgrunn, men utarbeidet sin teori om diskursanalyse med å integrere en lingvistisk og samfunnsanalytisk tilnærming influert av Gramsci, Althusser, Habermas og Giddens i tillegg til Foucault (Petersen 2001: kapittel 2). I boken "*Discourse and Social Change*" (1992) gransker han Foucaults diskursbegrep med et kritisk blikk. Fairclough (ibid: 64) er skeptisk til det deterministiske synet på samfunnet og betrakter i stedet diskursen ikke kun som noe som er konstruert av makt, men også som noe *konstruerende* i seg selv. Fairclough forsøker å balansere og nyansere maktens rolle og gir større plass til individet i historien og diskursformasjonen.

Ifølge Fairclough bygger diskursen på den sosiale praksisen som også muliggjør forandring av kunnskap, makt, identitet og sosiale relasjoner:

It is important to avoid an image of discursive change as a unilinear, top-down process: there is struggle over the structuring of texts and orders of discourse, and people may resist or appropriate changes coming from above, as well as merely go along with them (ibid: 9).

Fairclough fokuserer som sagt også i større grad på det lingvistiske, og påpeker at språket er nært forbundet med bredere sosiale prosesser: "I am proposing to regard language use as a form of social practice, rather than a purely individual activity or a reflex of situational variables" (ibid: 63). For Fairclough er *tekst* både det skrevne og talte språket, mens *diskurs* er den skrevne og talte språkbruk forstått i tre dimensjoner; teksten selv, produksjonen og

fortolkningen av denne, samt den sosiale sammenheng/praksis som teksten er en del av (ibid: 4 og 78). Fairclough utdyper dette ved å peke på at

...texts are produced in specific ways in specific social contexts: a newspaper article is produced through complex routines of a collective nature, by a team whose members are variously involved in its different stages of production (ibid: 78).

Petersen (2001: kapittel 2) peker på at for Fairclough er med andre ord *diskurs* (ubestemt form) sosial handling i seg selv. *En diskurs* (bestemt form) brukes ifølge Fairclough om en bestemt måte å konstruere et emne på, for eksempel snakker han om mediediskursen og kriminalitetsdiskursen. Dette er diskurser jeg skal se nærmere på i oppgaven.

Faircloughs ønske om at språkbruken analyseres i *sammenheng* med det sosiale innebærer at han vil kombinere analyser av tekster med en sosiologisk analyse av tekstenes sosiale kontekst i et kritisk perspektiv. Fairclough mener at alle former for sosial praksis har en sosial og en diskursiv side, og på bakgrunn av dette er det en nødvendighet at all samfunnsvitenskap er bevisst med hensyn til diskursive problemstillinger.

2.3 Hvor vil jeg med diskursanalysen?

Fairclough (1995: 135) definerer diskurs som “language use conceived as social practice.” Diskurs som fenomen tar, som jeg allerede har gjort oppmerksom på, form av ulike diskurser – eksempelvis medie- og kriminalitetsdiskursen. Dette definerer Fairclough som “way of signifying experience from a particular perspective” (ibid: 135). Det er diskursen fra et bestemt perspektiv denne oppgaven skal handle om, nemlig den måten *pressen* fremstiller brukere av anabole steroider.

Fairclough (1992) hevder at ved å delta i en diskurs baserer vi oss på en rekke normer, som vi dermed implisitt anerkjenner. Men samtidig er det gjennom diskursen at disse normene endrer seg over tid. På denne måten utviser diskurs og samfunn en gjensidig påvirkning på hverandre. En konsekvens av dette forholdet er at hvis vi skal ha mulighet til å forstå sosiale tilstander og endringer, bør vi være bevisste når det gjelder hvordan ulike diskurser ytrer seg. I denne sammenheng er *ideologi* viktig. Fairclough (ibid: 87) definerer ideologi som

...significations/constructions of reality (the physical world, social relations, social identities), which are built into various dimensions of the forms/meanings of discursive practices, and which contribute to the production, reproduction or transformation of relations of domination.

Med dette sitatet ser vi at produksjon, reproduksjon eller endring med hensyn til maktforhold er stikkord som er viktige for Fairclough. Dette er også forhold jeg skal se nærmere på når det gjelder mediadiskursen. I denne forbindelse vil jeg gjøre et forsøk på å avdekke hvilke perspektiver som er de dominerende og hvilke som marginaliseres. Hva er det teksten sier om og hvilke synspunkter er det som fortrenses når andre fremstilles som selvfølgelige? Hvilke argumenter kunne vært nevnt, hvilke hensyn er utelatt? Hvilke språklige virkemidler benyttes i fremstillingen av anabole steroider og dette stoffets brukere? På denne måten håper jeg å kunne gi et lite bidrag til å utvide diskursen rundt anabole steroider

2.4 Avgrensning av diskursen

Mathisen (1997: 21) peker på at diskurser kan defineres og avgrenses på forskjellige måter, avhengig av det faglige utgangspunktet for og formålet med diskursanalysen. Med Fairclough som utgangspunkt velger jeg å se på

- selve teksten/hvordan beskrives anabole steroider og brukerne, hvilke språklige virkemidler benyttes?
- hvem kommer til syne i teksten og på hvilket grunnlag?
- hvilke samfunnsmessig kontekst danner rammen rundt diskursen/blir diskursen om anabole steroider del av andre diskurser?

*

Som oppsummering kan vi si at diskursanalyse handler om å ta for seg alle typer nedskrevne tekster og/eller alle typer muntlige ytringer, og analysere disse på bakgrunn av den konteksten de fremsettes i. Man må ha i bakhodet *hvem* det er som ytrer seg, *i hvilken sammenheng*, *på hvilken måte* og *med hvilken agenda*. Det er også viktig å ta i betraktning *hvilke sosiale konsekvenser* diskursen kan avstedkomme. Neumann (2001: 17) siterer følgelig Fredrik Barth

som definerer diskurs som "a process reflecting a distribution of knowledge, authority, and social relationships, which propels those enrolled in it."

Kapittel 3: Doping og idrett

3.1 Hva er doping?

Doping er en upresis og vid betegnelse, og det finnes en rekke former for doping. I 1963 ble den første definisjonen utarbeidet av Europarådet³:

...the administration to, or the use by, a competing athlete of any substance foreign to the body or of any physiological substance taken in abnormal quantity or by an abnormal route of entry into the body, with the sole intention of increasing in an artificial and unfair manner his performance in competition (Barnes 1980: 22).

Fire år senere definerte den Internasjonale Olympiske Komité (IOC) doping på følgende måte:

...use of substances or techniques in any form or quantity alien or unnatural to the body with the exclusive aim of obtaining an artificial or unfair increase of performance in competition (Todd 1987: 90).

Norges Idrettsforbund (NIF) definerer doping slik: ”Med doping forstås å tilføre medikamenter eller med hjelp av andre metoder å øke en idrettsutøvers konkurransedyktighet på en kunstig måte” (Håndbok antidoping 1995). Det er *urettferdig* å tilføre kroppen kunstige midler for å hevde seg i konkurransesammenheng.

Fellestrekket ved definisjonene er at det dreier seg om forskjellige måter å øke prestasjonen på og som idrettsorganisasjonene har bestemt at det er ulovlig å bruke (Pedersen 2001: 1). I idrettssammenheng omfatter doping følgende punkter:

³ Europarådet ble opprettet 5. mai 1949 og består av 46 medlemsland. Hensikten er å styrke samarbeidet i Europa på sosiale, kulturelle, juridiske, vitenskapelige, økonomiske, økologiske og administrative områder, jfr. Europarådets hjemmeside: <http://www.coe.int/defaultEN.aps>

- Tilstedeværelse av forbudt stoff i dopingprøve
- Bruk av stoffer og metoder på dopinglisten
- Unnlate å møte på kontroll
- Bryte krav til utøverinformasjon/tilgjengelighet
- Forfalske, forbytte eller ødelegge dopingprøve
- Besitte stoff eller metode forbudt på dopinglisten
- Tilvirke, innføre, utføre, selge, distribuere, erverve, sende eller overdra stoff eller metode på dopinglisten
- Foreskrive eller gi et forbudt stoff eller metode (Dopinglista 2005).

Alle de ovenfor nevnte punktene kan bli regnet som brudd på dopingbestemmelsene.

Det har imidlertid vist seg at disse definisjonene på doping ikke er juridisk dekkende i en rekke tilfeller der utøveren har benyttet seg av prestasjonsfremmende midler eller metoder. Det finnes en del ”gråsoner” med hensyn til metoder som er med på å fremme prestasjoner - opphold i høydehus, oppbygging av glykogenlagre⁴ m.v. - debatten om hva som *er* lov, hva som bare er *litt* lov og hva som *kanskje* er lov, gjør dopingarbeidet uoversiktlig (Tjørnholm 1997, Barland 1996).

For at det ikke skal råde full forvirring med hensyn til hva som er ulovlig, er det nå blitt bestemt at utøvere som er tilknyttet Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité, er underlagt NIFs lov. Ifølge kapittel 12 i denne loven er det ”forbudt å rettsstridig bruke midler og metoder som fremgår av WADAs (World Anti-Doping Agency) internasjonale dopingliste, og av den nasjonale dopinglisten” (Dopinglista 2005). Den internasjonale dopinglisten oppdateres årlig og beskriver hvilke stoffer og metoder som er forbudt å bruke så vel i som utenfor konkurranser. Kravene i den nasjonale listen er identisk med den internasjonale, men gir i tillegg en oversikt over norske legemidler som er forbudt å benytte (Dopinglista 2005).

Hvilke *kriterier* ligger så til grunn for å inkludere et stoff eller en metode på dopinglisten?

Hvis stoffet eller metoden har potensial til prestasjonsforbedring, utsetter utøveren for helserisiko eller regnes som brudd på idrettens anseelse, kan det havne her (Cappelen 2003).

Dopinglisten er svært lang og detaljert, og jeg finner det ikke hensiktsmessig å ramse opp alle

⁴ Glukose lagres i leveren som *glykogen* og tjener som opplagsnæring, jfr. <http://www.biologi.uio.no/plfys/haa/zoologi/immun/pdf>

stoffene den inneholder. Men en nærmere beskrivelse av fem hovedformer for stoffer som kan påvirke prestasjonene og dermed er forbudt, skal få en kort presentasjon:

- **Anabole androgene steroider:** Dette er det viktigste og mest utbredte av stoffene, og det stoffet som kommer til å bli fokus i oppgaven. Anabole androgene steroider (blir videre i oppgaven kortet ned til *anabole steroider/steroider*) er syntetisk fremstilt og har to virkninger. Den anabole virkningen er at det høyst sannsynlig kan gi økt muskelvolum dersom det kombineres med styrketrening og tilstrekkelig tilførsel av energi, først og fremst i form av protein. Det har også et mer negativt resultat – en utilsiktet androgen, det vil si kjønnslig, effekt: Menn kan få redusert spermproduksjon og utvikling av kvinnebryster, mens kvinner på sin side kan ende opp med mørkere røst og skjeggvekst.
- **Bloddoping (EPO):** Mens anabole steroider kan være et effektivt middel for å bygge muskler, er EPO den mest effektive måten å øke prestasjoner i utholdenhetsidretter som sykling, langdistanseløp, roing og langrenn. EPO finnes naturlig i kroppen og virker prestasjonsfremkallende ved å øke produksjonen av røde blodlegemer. Første gang det ble syntetisk fremstilt var i 1987, så dette stoffet er forholdsvis nytt i dopingsammenheng. En konsekvens av bruk av bloddoping er at blodet kan bli for tykt, og en rekke dødsfall i sykling tidlig på 1990-tallet antas å ha sammenheng med dette faktum.
- **Sentralstimulerende stoffer:** Sentralstimulerende stoffer, som for eksempel amfetamin, har lenge vært i bruk i idrettssammenheng. Men fordi disse stoffene er enkle å oppdage, blir de mindre brukt i dag.
- **Veksthormoner:** Veksthormoner derimot - som finnes naturlig i kroppen - er vanskelige å oppdage og tilføres i økende grad av toppidrettsutøvere, særlig i sprint og svømming.
- **Proteiner:** Verden går fremover - det gjør også utviklingen av nye prestasjonsfremmende stoffer. Proteiner som bidrar til å føre oksygen i blodbanene, blir av mange spådd å være de neste stoffene som vil brukes ulovlig. Betegnelsen på

det sentrale stoffet er oxyglobin, og under OL i Sydney gikk det rykter om bruk av stoffet, uten at man hadde utviklet tester som kunne oppdage det (Pedersen 2001: 2).

Innenfor organisert idrett er det ulovlig å benytte seg av stoffer og metoder som står på dopinglisten, og utøvere som trosser dette forbudet risikerer forskjellige former for straffeforfølgelse i form av for eksempel bøter og/eller utestengning fra trening og konkurranser. I henhold til straffelovens § 162b kan

Den som ulovlig tilvirker, innfører, utfører, oppbevarer, sender eller overdrar stoff som etter regler fastsatt av Kongen er ansett som dopingmiddel, straffes for dopingforbrytelse med bøter eller med fengsel inntil 2 år. Grov dopingforbrytelse straffes med fengsel inntil 6 år.

Utenfor den organiserte idretten derimot, er det fullt lovlig å bruke dopingmidler. Selv om det er forbudt gjennom idrettens eget lovverk, har ikke norsk lov nedsatt forbud, og brukere kan dermed ikke straffes.

3.2 Dopinghistorikk

De allerede nevnte stoffene anvendes i varierende grad både innenfor og utenfor idrett i dag, men diverse former for doping har foregått over svært lang tid og over et bredt geografisk område. La oss ta et tilbakeblikk:

Sauetestikler og eselhover kokt i olje. Sukkerbiter dyppet i eter, brandy blandet med stryknin⁵ eller med kokain og heroin. Stryknin rørt opp med rå eggehvite. Valgmulighetene er mange, men målet med å konsumere disse noe utradisjonelle ingrediensene har vært det samme: Å påvirke kroppen til å yte maksimalt i en presset situasjon, få kroppen til å overstige sine naturlige grenser. De har alle blitt brukt som dopingmidler.

Selv om diskusjonene rundt bruk av forskjellige dopingmidler i perioder går høyt i vårt samfunn, er ikke doping et nytt fenomen. Folk har til alle tider og i de fleste kulturer kjent til og forsøkt å finne stoffer som kan påvirke fysisk og psykisk prestasjonsevne i forskjellige sammenhenger.

⁵ Svært giftig alkaloid (Bokmålsordboka 2005)

Det er et kjent fenomen at amerikanske soldater under 2. verdenskrig benyttet seg av blant annet amfetamin for å holde seg våkne og ikke bukke under for utmattelse, og i Koreakrigen ble anabole steroider brukt i stort omfang for å få sårede soldater raskest mulig tilbake i kamp. Også under krigen i Vietnam var bruk av forskjellige dopingmidler en del av hverdagen for soldatene (Dopingens historie 2004, 3. avsnitt). Men doping i krig og kamp er et mye eldre fenomen, et godt eksempel er våre egne vikinger som ruset seg på både mjød og giftig sopp før de dro ut på tokt.

Mennesker har imidlertid helt fra tidenes morgen vært opptatt av å få kroppen til å yte maksimalt også utenfor kampsituasjoner. Allerede for 5000 år siden laget kineserne ekstrakt fra ulike planter i den hensikt å styrke hjertet og få høyere blodtrykk, og i de eldste kulturene i Latin-Amerika benyttet man seg av te, kaffe, kokain og et strykninlignende stoff for å dempe sultfølelsen under lange marsjer og øke utholdelsen (ibid: 2. avsnitt).

Selve begrepet *doping* kommer fra det afrikanske ordet *dop* (Barland 1996: 10). Det er navnet på en alkoholholdig drikk laget av drueskinn, som ble brukt av Zulukrigere når de skulle manne seg opp til slagmarken. Drikken ble også benyttet for å holde seg våken og være i stand til å gå lange dagsetapper (ibid: 10).

Gresk idrett i klassisk tid var preget av omfattende dopingbruk, skyhøye lønninger til de beste idrettsmennene og kjøp og salg av utøvere (Breivik 2000: 8) - med andre ord akkurat det samme som foregår i enkelte toppidrettsmiljøer i vår tid. Men dopingmidlene har endret seg; i antikken forsøkte atleter i forbindelse med de olympiske leker å styrke seg selv ved å drikke forskjellige blandinger som inneholdt vin og sprit og spise sopp med hallusinerende virkning (Møller 1999: 25). I tillegg gikk de på ekstreme kjøtt dietter og spiste spesielle urter og planter. Loland (1995: 281) skriver i denne sammenheng at "Den berømte atleten Milon fra Kroton seiret i alle olympiske leker han deltok i. Mange mente grunnen var dietten hans. Med jevne mellomrom spiste Milon deler av magesekken til en hane." Egypterne fortærte den allerede nevnte blandingen bestående av pulveriserte eselhover kokt i olje og tilsatt kronblader og rosenknopper (Møller 1999: 25).

Frem mot den moderne tid ble det stadig eksperimentert med ulike medikamenter og forskjellige stoffer. Rundt 1850 lanserte en kjemiker på Korsika en blanding beregnet på franske idrettsutøvere kalt "vin for atleter". Denne noe originale drikken besto av uttrekk av

kokablader blandet med vin (Møller 1999: 25). I 1920-30 årene oppsto nye former for doping med bruk av testikkelekstrakt og ultrafiolett stråling. Eksotisk for oss - men vanlig på den tiden. I perioden fra 1850-1945 ble det for alvor drevet forskning på testosteron, som den gang ble fremstilt i ekstrakter fra testiklene til hunder og griser (Hoberman i Barland 1997: 3).

I årene før andre verdenskrig ble det gjort fremskritt i forskningen rundt det mannlige kjønnshormonet testosteron med ulike undergrupper, kjent som anabole steroider. Og mens franskmennene hadde brygget sin spesielle form for "vin" et århundre tilbake i tid, utviklet tyskerne under 2. verdenskrig en type anabole "schnapps" som skulle gi styrke, pågangsmot og aggressivitet (Breivik 2000: 9).

Fra slutten av 1940-tallet og utover på 50-tallet ble anabole steroider brukt i stadig større omfang, særlig i kraftidretter. Men også innen en rekke andre sportsgrener benyttet man seg av nye stoffer. Selv om innholdet i dopingmidlene etter hvert gjennomgikk en drastisk endring, ble erfaringer med effektive miksturer og medikamenter stadig mer utbredt i takt med at interessen for landeveisrytting økte. Det klassiske landeveisrittet Paris-Roubaix krevde antagelig sitt første dopingoffer allerede i 1896, da det ble gjennomført for første gang. En engelskmann ved navn Arthur Linton døde under mystiske omstendigheter etter at han kom i mål som nummer fire, og senere gikk det rykter om at treneren hadde gitt ham en "trylledrikk" slik at han, til tross for total utmattelse, kunne gjennomføre løpet (Møller 1999: 26).

Alle land har sine spesialiteter, så også med hensyn til hva man foretrakk å benytte som prestasjonsfremmende midler. I de populære seksdagers rittene (rittet startet om morgenen og fortsatte dag og natt i 144 timer uten stopp) brukte de franske syklistene koffein, mens belgierne hadde fremstilt en blanding av sukker oppløst i eter. Britene var særdeles oppfinnsomme og tok i bruk en lang rekke stoffer; utøverne inhalerte ren oksygen og inntok blandinger av stryknin, heroin og kokain som de skyllet ned med brandy (Dopingens historie 2004, 5. avsnitt).

På begynnelsen av 1900-tallet forsøkte man å regulere bruken, men da innen hestesporten og med begrunnelse i behov for rettferdig spill og gambling innenfor hestevaddeløp (Breivik 2000: 9), og i 1918 utførte den russiske kjemikeren Bukowski den aller første dopingtesten da han testet hester i sammenheng med en konkurranse i Østerrike (Nilsson 1994: 23).

Innen idretten fortsatte man imidlertid å benytte seg av forskjellige prestasjonsfremkallende midler. Også under OL i 1960 og 1968 opplevde man dødsfall på sykkel som følge av sentralstimulerende stoffer. I stedet for strykning tok man nå i bruk amfetamin (Barland 1996: 4). En av dem som døde i OL 1960 var den danske toppsyklisten Knud Enemark Jensen, som hadde inntatt en blanding av alkohol og amfetamin, den såkalte "Knud Jensen dietten" (Dopingens historie 2004, 7. avsnitt).

Forbudet mot bruk av anabole steroider og testosteron på 1970-tallet forhindret ikke at bruken eksploderte på 1980-tallet, og høydepunktet kom med avsløringen av Ben Johnsen i OL 1988 (Barland 1996: 4). I sykkelporten opplevde man stadig flere tilfeller av dopingrelaterte dødsfall, og bare i 1987-88 døde 18 nederlandske syklister av ukjente årsaker. Ettersom de tilsynelatende ikke feilte noe, antok man at dødsfallene måtte ha en sammenheng med overdosering av dopingmidler (Møller 1999: 26-27). Det ble imidlertid tatt i bruk nye og bedre testanalyser, og stadig flere idrettsutøvere ble tatt for doping (Barland 1996: 4).

Dette er en trend som bare har fortsatt, og selv om idrettsutøvere nå er klar over muligheten for å bli testet og avslørt, virker det som om enkelte er villige til å ta denne risikoen. Bruken har spredd seg til stadig flere idretter, til og med idrettsgrener som golf og bowling (Cappelen 2003: 3). Doping ser ut til å få en viss utbredelse også *utenfor* organisert idrett. Det skal jeg komme tilbake til senere i oppgaven.

3.3 Hva kjennetegner doping innenfor organisert idrett?

For noen år siden stilte jeg over hundre toppløpere følgende spørsmål: 'Hvis du kunne få en pille av meg som ville garantere deg at du kunne vinne neste olympiade, men som samtidig ville gjøre at du døde innen et år, ville du ta denne pillen?' Til min store overraskelse svarte over halvparten av dem ja (Mirkin/Hoffman 1982: 91).

Kan vi ut fra dette sitatet anta at *vinnermotivet* er årsak til at toppidrettsutøvere anvender stoffer som får dem til å yte mer?

Antidoping Norge har foretatt en analyse av alle dopingsaker i norsk idrett innen Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité (NIF) fra og med 1998 til og med 2002 med det som mål å finne ut om det var noe som kjennetegnet dem som brøt dopingbestemmelsene. I den

aktuelle perioden ble 45 mulige brudd på dopingbestemmelsene gjenstand for nærmere undersøkelser. Resultatet var at domsutvalget frikjente tre utøvere, mens 38 utøvere ble dømt for brudd på dopingbestemmelsene. Når det gjaldt antall tester, var det en viss økning fra 1998 til 2002; i 1998 ble det foretatt 2302 prøver mens det i 2002 ble tatt 2765. Prosentmessig varierte antall brudd på dopingbestemmelsene i denne perioden fra 0,1 % av det totale antall tester til 0,8 % (Kjennetegn ved dopingsaker i organisert idrett 2003: 1).

Utøverne oppga individuelle og varierende motiv for overtredelse av dopingbestemmelsene. Enkelte årsaker skilte seg imidlertid ut ved at mange av utøverne oppga dem som hovedmotivasjon (ibid: 7-8 og 12):

Flere av utøverne begrunnet bruken av dopingmidler med at de ville kurere sykdom og inntok medikamenter som sto på dopinglisten, uten at de sjekket den først eller at de var skadet og brukte dopingmidler i den hensikt å oppnå ulike kvalifiseringskrav. Rapporten konkluderte med bakgrunn i disse opplysningene at utøverne ikke benyttet seg av doping for å bedre den idrettslige prestasjonen.

Rapporten konkluderte videre:

Utøverne var menn

Til tross for at 25 % av testene ble tatt av kvinnelige idrettsutøvere, var det ingen kvinner som testet positivt i de 41 sakene som ble behandlet av Domsutvalget i den bestemte perioden (ibid: 2).

De fleste var under 30 år

De fleste som ble tatt for brudd på dopingbestemmelsene var i alderen mellom 21 og 30 år (ibid: 2).

De fleste utøverne drev med styrkeløft

14 av i alt 42 brudd på dopingbestemmelsene ble begått innenfor styrkeløft. Denne idrettsgrenen fremsto dermed i henhold til rapporten som svært belastet (ibid: 3).

Anabole steroider var mest utbredt

De aller fleste positive prøvene viste seg å skyldes bruk av anabole steroider, mens stimulerende midler kom på andre plass (ibid: 6).

Utøvere som nektet å avlegge dopingprøve, anførte ofte rettsvillfarelse som årsak, og den normale reaksjon for brudd på dopingbestemmelsene var to års utestengelse.

*

Det viser seg altså at vinnermotiv *ikke* er årsak til at enkelte benytter seg av anabole steroider. Det kan ha sammenheng med at utøvere som driver med styrkeløft er sterkest representert med hensyn til bruk. Flere undersøkelser (f.eks. Wichstrøm 1995, Bergsgard/Tangen 1996) bekrefter at hovedmotivet for bruk av steroider innen kraftidretter ikke er å vinne, men å bygge en attraktiv kropp.

3.4 Årsaker til forbud innenfor organisert idrett

Ifølge ”*Straffereaksjoner i tilknytning til doping*” (1990) er doping innenfor idretten uønsket av flere grunner. For det første skaper doping ulike konkurransevilkår, og for det andre medfører det risiko for helseskade. For det tredje skaper doping et behov for kjøp av dopingmidler. Dette medfører i sin tur at det bygges opp illegale markeder, og at kriminalitet lett kan bli en finansieringskilde. Den første av disse skadevirkningene må idretten selv gjennom sine bestemmelser forebygge og reagere overfor, mens faren for helseskade og kriminalitet er det et samfunnsansvar å bekjempe.

Argumentene som i størst grad benyttes for å begrunne hvorfor det ikke er lov for idrettsutøvere å benytte seg av dopingmidler, kan oppsummeres i fire hovedtemaer:

- Spørsmålet om sunnhet
- Spørsmålet om idrettens prinsipper om fair play (doping er ”juks”)
- Spørsmålet om idrettens image
- Spørsmålet om idrettens naturlighet (O’Leary 2001, Møller 1999, Barland 1996, Loland 1995, Hoff/Carlsson 2004, Nilsson 1994).

Barland (1996), Møller (1999), Loland (1995) og Nilsson (1994) hevder at argumentasjonen mot doping har blitt ført i et helse-/ moralperspektiv. Når det gjelder spørsmålet om sunnhet og idrettens image, peker Barland (1996: 14) på at bruken av dopingpreparater er uforenlig med idrettslig konkurranse som i utgangspunktet skal fremme livskvalitet og sosiale relasjoner, mens Møller (1999: 25) er enig i at dette argumentet umiddelbart lyder innlysende riktig. Han mener imidlertid at det er problematisk, for "Godtar man det uten videre, har man åpnet for å forby en rekke av livets goder: bløtkaker, gorgonzola, Campari og cognac."

Det moralske argumentet mot doping har dreid seg om at det er juks. Når idrettsutøvere anvender forbudte midler, skaffer de seg konkurransefordeler som er uforenlige med prinsippet om fair play, "en edel og rettferdig kappestrid mellom likeverdige utøvere" (Barland 1996: 14 og Loland 1995: 288). Møller (1999) hevder at på den annen side er det forbløffende å benytte seg av dette argumentet, fordi det like godt kunne brukes som et argument for det motsatte synspunkt: "Legaliserte man doping, ville det jo ikke lengre være et element av juks i det" (ibid: 25). Loland (1995: 288) oppsummerer hvorfor bruk av dopingmidler ikke har noen plass innen den organiserte idretten. Han hevder at "dopingproblemet setter alle idrettens grunnverdier på prøve: idrettsglede, fellesskap, ærlighet og helse."

Et annet problem har vært vurderingen med hensyn til hva som skal regnes som ulovlig og hva man velger å tillate. Eksempelvis er det tillatt å anvende alle former for trening på ulike geografiske områder for å øke syretransporten i blodet, men det er ikke lov å sprøyte inn ekstra hormoner til dette formålet. Idrettsutøvere kan følgelig trene i store høyder, men ikke sprøyte inn stoffet erythropoietin⁶, til tross for at effekten i kroppen er den samme. Det er heller ikke lov å bloddope seg ved å tappe ut blod fra kroppen og tilføre det igjen noen uker senere, men på lovlig måte kan man oppnå samme effekt gjennom trening i høydehus eller på havnivå i spesialbygde lokaler (Nilsson 1994: 22). Barland (1993: 118) mener argumentasjonene mot å tilføre kroppen dopingmidler kan forklares ved at:

Doping som definisjon retter seg mot å erverve en kvalitet på en kunstig måte.
Definisjonen gir et inntrykk av at kunstig og naturlig i vår kultur har naturlige skiller.
Det kunstige er forbudt.

⁶ Erythropoietin er et hormon som produseres i nyrene og stimulerer benmargen til å danne flere røde blodlegemer. Resultatet blir økt hemoglobinkonsentrasjon i blodet og økt transport-kapasitet av oksygen fra lungene til musklene (Handlingsplan for anti-dopingarbeid i Norge 1999: punkt 1.4).

Som vi har sett, er det nettopp det *kunstige* som fremheves i definisjonene av doping: ”Med doping forstås å tilføre medikamenter eller med hjelp av andre metoder å øke en idrettsutøvers konkurransedyktighet på en kunstig måte” (min understrekning) (Håndbok antidoping 1995).

Møller (1999) hevder at dopingdebattens fremste karakteristika er at man gjennom overfladisk argumentasjon og moralsk forargelse gir inntrykk av at det hersker en nesten universell motstand mot bruk av dopingmidler. Det gjør det imidlertid ikke.

Barland har gjennom en rekke dybdeintervjuer med flere norske idrettsutøvere - ”rene” som dopede - innen et utvalg av kraftidretter og noen utholdenhetsidretter, funnet ut at en del toppidrettsmiljøer ikke regner doping som juks. Utøverne ble blant annet bedt om å rangere hva de regnet som juks, og doping lå langt nede på denne rangeringen, for enkelte som nummer fem eller seks. Å gå i brudd ved en matstasjon ble regnet som mye verre juks blant syklister enn å innta dopingmidler, og blant styrkeløftere ble forsøk på å bruke hjelpemidler for å styrke grepet rundt stanga regnet som det verste jukset. Doping ble imidlertid akseptert som en del av den virkeligheten de måtte forholde seg til, og som ga reelle valg. Mange av idrettsutøverne som aldri dopet seg hadde også en holdning om at det å anvende dopingmidler i idretten, ikke kunne betraktes som et stort problem (Hansen 2001).

Når det gjelder forbud mot bruk av dopingmidler innen idrett trekker O’Leary (2001: 9) følgende konklusjon:

I conclude that the present system can never be philosophically acceptable and the law can never provide a satisfactory remedy. The most satisfactory way of dealing with doping in sports is to allow competitors the freedom to use doping techniques.

Nilsson (1994: 25) trekker den motsatte konklusjonen og mener at den moralske og etiske debatten trolig har reddet idrettens fremtid ved å hevde at hvis man ikke kan ha tiltro til at det er rent spill, vil publisitet og allmennhetens interesse for idretten minske. Dette har som konsekvens at næringslivet ikke er villig til å stille opp med reklameinntekter, noe som fører til færre ressurser til idretten.

*

Diskursen om doping innenfor organisert idrett dreier seg om rettferdighet og at idretten skal være ”ren”. Det *naturlige* fremsettes som motvekt mot det *kunstige*. Hva som benevnes som naturlig og kunstig kan problematiseres, men dopinglisten setter klare grenser for hva idrettsutøvere kan innta og hva de må unngå å benytte seg av for ikke å bli tatt for juks.

Kapittel 4: Maskulinitetsdiskursen

4.1 Hvorfor benyttes doping utenfor organisert idrett?

I dette kapitlet skal jeg se nærmere på hvilke forklaringer som formidles gjennom pressen med hensyn til hvorfor enkelte benytter anabole steroider. Deretter vil jeg forsøke å se disse forklaringene i et større teoretisk perspektiv.

Det gjennomgående temaet når det gjelder forklaringer på bruk i media, er at anabole steroider brukes for å få en større og mer velbygget kropp:

Steroidene øker muskelstyrken, sørger for at muskelen gror raskere, og mangedobler effekten av det mannlige kjønnshormonet testosteron, som gjør at man kan trene hardere over lengre tid (O02).

Grunnene som oppgis for at enkelte ønsker å endre kroppen sin på denne måten kan oppsummeres under to punkter: Det første er ønsket om å presentere et bilde av seg selv basert på en veltrent og *tiltrekkende* ytre fysikk og det andre er at man vil presentere et bilde av seg selv basert på en veltrent og *avskrekkende* ytre fysikk.

4.1.1 Stor og tiltrekkende

Ifølge media er en av årsakene til bruk av anabole steroider ønsket om en *tiltrekkende* kropp: Man ”Doper seg for å se bedre ut” (F05). ”Flere og flere spiser piller for å se bedre ut” (F06) og ”En del vanlige, unge menn som ikke bruker andre stoffer og som ikke er kroppsbyggere tar anabole steroider for å se bra ut, [...]” (F05) er sitater fra mitt materiale. Fagfolk benyttes for å verifisere påstanden: ”Eksperter på området hevder at ’Guttene ønsker bedre utseendet, og det er særlig til sommersesongen’” (F10) og under overskriften ”Flere og flere spiser piller

for å se bra ut” kan vi lese at ”Det er unge mennesker som har en estetisk inngang til det” (F06).

Dette fenomenet bekrefte av ungdommer media har vært i kontakt med: Under overskriften ”Vil ha drømmekropp” i Dagbladet siteres to 18 år gamle gutter: ”Hvis du ser en kompis trener, sjekker du om han har skikkelige magemuskler. Gutter trener også for å vise seg for hverandre” og ”Gutter ser penere ut med muskler. Dessuten tiltrekker du deg flere jenter, jo større muskler du har” (F03). En annen artikkel i samme avis siterer ”Sindre” (25) på at årsaken til at han brukte anabole steroider var ”...å se bra ut, å få idealkroppen” (F05). Hvis man som hovedmotivasjon for trening og bruk av anabole steroider har å forbedre utseendet for ”å tiltrekke flere jenter”, er det kanskje et paradoks når Nilsson (1994: 49-50) hevder at ”Undersøkelser blant jenter viser at muskelmassen slett ikke har så stor betydning som guttene tror, det er helt andre verdier som prioriteres. Gode egenskaper er viktigere enn utseendet.”

Ifølge media er det altså ikke den fysiske styrken man opparbeider seg som først og fremst er hensikten med trening og inntak av anabole steroider. Det er ikke noe mål å bli størst mulig, men å få en veldefinert og veltrent kropp: ”Jeg skulle gjerne hatt sixpack og mer på armene og brystkassa. Men det er ikke kult å være helt pumpa opp” (F03). Dette bekrefte av undersøkelser utført av Wichstrøm (1995: 6): ”De oppgitte grunnene til bruk av doping var mangfoldige, og dekket vel så ofte det å se bedre ut som det å prestere bedre i idrettssammenheng”; Bergsgard/Tangen (1996: 43): ”...flere av dem som trente der var mer kroppsfixert, men lite opptatt av helseeffekter ved treningen” og Okstad m.fl. (1995b: xii): ”Hovedmotivasjonen var å få større kropp og bedre figur.”

Hvordan skal denne idealkroppen se ut? Artikkelen nevner fotballspillerne Fredrik Ljungberg og David Beckham (F03) og ”amerikanske hiphopere” (F04), herunder ”macho gangsterrappere som 50 Cent, med stor brystkasse og gullkjeder” (F02).

4.1.2 Stor og avskrekkende

I tillegg til musikken og utseendet er 50 Cent og flere andre rappere fra USA kanskje vel så kjent for sin tidligere og til dels nåværende kriminelle løpebane. 50 Cent, som er blitt skutt ni

ganger, har i flere intervjuer uttalt at han har så mange fiender at det er helt nødvendig for ham å være stor og veltrent fordi han da har større sjanse for å overleve hvis det skulle komme til en direkte konfrontasjon med personer fra hans kriminelle fortid. Ved å være stor og muskuløs føler han at han har en viss kontroll.

Dette er faktorer som også nevnes i media: Tore Iversen, som ifølge media er en kjent torpedo, beskriver hvordan han ble lam etter at han satte en sprøyte anabole steroider og traff en nerve. På spørsmål om hvorfor han brukte steroider, var forklaringen: ”For å få kraftigere muskler og kunne forsvare seg” (V09). Nettopp torpedomiljøet er fokus i mange artikler i sammenheng med hvorfor noen velger å benytte anabole steroider for å få en stor kropp:

De er unge torpedoer, røffe gutter i drift i Oslo, som setter alt på å bygge en fryktinngytende kropp i vinnings hensikt. [...] Disse legger opp til et karrierforløp hvor man bruker vold systematisk for å komme seg frem. På denne veien skal man helst øke muskelvolumet raskt for å vinne respekt og prestisje. I dette beinharde levesettet blir altså doping fremtredende (V02).

”Enkelte kriminelle bruker anabole steroider bevisst for å greie å utføre spesielt vanskelige oppdrag. [...] steroidene hjelper dem til å bli fokuserte og mer hensynsløse” (V03). På denne måten blir anvendelse av anabole steroider et rasjonelt valg med hensyn til hva brukeren vil oppnå. Under overskriften ”Store muskler, penger og dop” beskrives det hvordan

Torpedoene tjener til livets opphold på andres frykt. De blander gjerne ulike former for dop for å bli mer aggressive på ’jobb’ og for å ikke føle smerte når de slår eller blir slått. [...] Når man skal kreve inn penger ved hjelp av rå makt eller trusler, er det viktig å være fryktinngytende. Misbruk av anabole steroider for å bli stor, er ikke uvanlig (V22).

Ericsson (2000: 12) sier i sammenheng med voldsutøvelse og maskulinitet i enkelte ungdomsgrupper at ”Vold utad er mest symbolsk – det handler om å gi et skremmende inntrykk, slik at folk trekker seg før det blir slåsskamp.” I enkelte tilfeller kan det være tilstrekkelig å fremvise et truende ytre eller leve på rykter om voldsbruk uten at man i alle tilfeller nødvendigvis behøver å *anvende* fysisk vold i. Eksempler på dette i materialet mitt kan være:

”Torpedoene tjener til livets opphold på andres frykt” (V22).

'Jeg fiket til noen, og slepte andre etter ørene, men de fikk ikke varige mén. Det er kanskje vanskelig å forstå dette. Men i de aller fleste tilfellene holdt det for meg å varsle at jeg var på vei, at jeg dukket opp.' HPs rykte gjorde jobben (V21).

"De fleste torpedoene trenger [...] ikke å bruke brutalitet. 'Det holdet med voldsbruk nå og da. Torpedoene lever på ryktet sitt. Det betyr alt,' [...]" (V24).

*

Både i forhold til det "estetiske" og det "truende" ytre gjelder det faktum at brukerne av anabole steroider "...vil ha en hardere kropp" (F04) og at "Muskler gir status" (F02).

Hvilke faktorer i dagens samfunn er det som fører til at "En sterk kropp uten fett er blitt så verdifull at unge helt ned i 15-årsalderen tyr til kombinasjonen doping og narkotika"? (T04). Jeg skal nå se fremstillingen av den tiltrekkende og avskrekkende kroppen i sammenheng med teorier om identitet og samfunn.

4.1.3 Strukturelle forklaringer

Barland (2000: 70) hevder at ifølge modernitetsteoretikere som Giddens og Beck lever vi i en refleksiv tid. Dette innebærer blant annet at det å konstruere en identitet er et livslangt prosjekt. Det du ønsker å være - din identitet - er ikke noe som formes kun i perioden mellom barn og voksen, det er et prosjekt som vedvarer livet ut. Der tidligere generasjoner i langt større grad opplevde at deres identitet ble konstruert i ungdomstiden, ofte på bakgrunn av foreldrenes status, har vi i vårt samfunn en "fristilling" av individet som åpner opp for langt flere mulige identitetskonstruksjoner. Dette gir oss nærmest ubegrensede muligheter til å forme den personen vi vil være, men det gir oss også langt flere forpliktelser.

Den tyske sosiologen Ulrich Beck (1997) fokuserer på farlighet som noe utenfor vår kontroll, en konsekvens av industrisamfunnet. Han deler samfunnsutviklingen inn i det førindustrielle samfunn, industrisamfunnet og det samfunnet vi nå har fått - et samfunn hvor *risiko* er et vesenstrekk, derav benevnelsen risikosamfunnet.

Industrisamfunnet var forholdsvis sterkt preget av atskilte nasjonalstater og av motsetninger mellom kapitalister og arbeiderklassen. Beck mener at klassemotsetningene nå er sterkt svekket, men at man har fått et samfunn preget av globalisering og ulike former for risikoproduksjon. Til forskjell fra industrisamfunnet, hvor risikoen i stor grad kunne avgrenses og lokaliseres, er risikoene nå blitt mindre synlige i den forstand at de kan ramme alle uavhengig av faktorer som klasses tilhørighet og økonomi. For eksempel kan ikke forurensning lenger betraktes som et lokalt problem, det angår alle uavhengig av hvor man bor.

På bakgrunn av dette skriver Beck om den økende individualiseringen som skjer på bakgrunn av en rekke forandringer i samfunnets sosiale struktur. Samtidig som man får større frihet til å planlegge og velge fremtiden selv, er denne friheten forbundet med en opplevelse av at en stigende risiko trenger inn i hverdagslivet hos den enkelte. Man har et nesten uendelig antall valgmuligheter, men i motsetning til tidligere tider er det vanskelig å forutsi utfallet av de enkelte valg man treffer. Friheten til å utrette noe stort, skape noe på egen hånd og *bli* noe, er også et krav om å lykkes på egen hånd. Det er en åpen prosess uten fasitsvar på hvordan man skal oppnå suksess.

Denne tankegangen deles av Christie og Bruun (1985), som peker på at den samfunnsformen vi lever i preges av ”å finne ut hvem man nå egentlig er, og hvem man bør bli” (ibid: 11). De beskriver hvordan man ikke lenger kan støtte seg på religion - ”styring fra himmel og helvete er blitt borte” (ibid: 11) - og hvordan voksne og ungdommer ikke lenger ferdes på den samme arenaen, slik at ungdom på mange måter er ”frigjort fra kulturelt arvegods” (ibid:11). Når det i tillegg ikke finnes jobber nok til alle slik at man har mulighet til å definere seg selv gjennom meningsfylt arbeid, kan søken etter identitet bli vanskeligere enn den var for noen generasjoner siden.

Konsekvensen er at individet selv må definere hvordan det ønsker å skape en identitet. På veien til målet må vi eksperimentere og trekke grenser. Av mange oppleves det som positivt at man selv kan være med å skape sin egen tilværelse. Veien blir til mens man går. Men for enkelte er veien full av hindringer som må forsøres før man kommer i mål og lykkes med å skape sin egen identitet. Og enkelte kommer aldri frem. Friheten har sin pris, og den kan være høy.

Denne risikoen som trenger inn i livene våre, har ikke enkeltindividet noen mulighet til å forhindre. Industrisamfunnet og globaliseringen fører til at individet må leve med en konstant usikkerhet i forhold til hva som vil skje i fremtiden. Der man før kunne finne mening med tilværelsen i for eksempel religion er det nå i langt større grad opp til individet selv å finne et mål og en trygghet i livet (Bauman 1989).

Det er i forbindelse med denne eksistensielle utryggheten Bauman, Beck og Giddens kan bidra til å skape en forståelse av hvorfor kroppsbygging for enkelte bidrar til en større grad av sikkerhet i en ellers usikker tilværelse. Der individet ikke har noen mulighet til å påvirke samfunnet for å skape seg en sikker tilværelse, kan det i stedet vende oppmerksomheten innover og gjøre noe med sin egen usikkerhet i form av å bygge en stor kropp. Gjennom disiplinerte regimer bestående av diett og trening kan han – for det er i de aller fleste tilfeller en *han* - forfølge individuelle mål og skape en illusjon av trygghet.

Å skape en ytre fasade gjennom bygging av kropp, men også klær, skjønnhetsprodukter osv., kan beskrives som at vi som forbrukere blir offer for kapitalkreftene i forbrukersamfunnet. I kroppsbygger/fitnessmagasiner og internettsider florerer reklame for produkter som skal bidra til å forskjønne utseendet. Jørgensen (2001: 8. avsnitt) mener imidlertid at å beskrive forbruk *utelukkende* som en måte å bli offer for kapitalkreftene, blir for snevert fordi forbruket like godt kan fungere som et redskap til å skape seg selv. Med dette mener han at vi gjennom å kjøpe og eie produkter både kan uttrykke, forandre og forbedre oss selv på en slik måte at grensene mellom kropp, personlighet og materielle ting blir flytende. Hvis vi forbruker ting på grunn av deres symbolverdi og de egenskapene de kan gi oss som personer, blir det ikke så lett å operere med et klart skille mellom det materielle og det personlige: ”Dersom man kjøper silikonpupper, er de da en ting eller en del av kroppen?” (ibid: 8. avsnitt). Jørgensen refererer til Donna Haraway i det han setter spørsmål ved om vi bør betrakte oss selv som en krysning mellom noe teknisk og noe organisk, en såkalt *kyborg*. Om kyborgen sier han i avslutningen på avsnittet at:

Kyborgen er ikke en fremtidsfigur, som Schwarzeneggers Terminator, men en allerede eksisterende 'grensefigur.' Det kunstige, fra briller og hårfarge, til pacemakere og viagrapiller, er viktige elementer i våre liv (ibid: 8. avsnitt).

Bruk av kunstige hjelpemidler for å bygge seg selv kan følgelig betraktes som produkt som inntas for å endre kropp og dermed til en viss grad også personlighet.

I boken *"Modernity and Self-Identity"* (1991) skriver Giddens om kroppen i sammenheng med den refleksive dannelsen av identiteten: "The self is seen as a reflexive project, for which the individual is responsible. We are, not what we are, but what we make of ourselves" (ibid: 75).

Kan dette være noe av grunnen til at enkelte, særlig unge, er opptatt av å ha en stor og muskuløs kropp? Har kroppen gått fra å ha funksjon som et arbeidsredskap til å bli noe som det hele tiden må arbeides *med* for at den skal være presentabel og kontrollerbar? Ifølge en av artiklene presenteres kroppen som å ha "gått fra prestasjon til presentasjon" (F04), noe som med Giddens (ibid: 57-58) kan beskrives som at:

Regularised control of the body is the fundamental means whereby a biography of self-identity is maintained; yet at the same time the self is also more or less constantly 'on display' to others in terms of its embodiment.

På denne måten får kroppen funksjon av å være noe som aktører til stadighet må kontrollere og fremvise for andre - kroppen blir et slags redskap man anvender gjennom et livslangt identitetsprosjekt.

Jeg har nevnt at flere samfunnsvitere ser på mangfoldigheten og oppløsningen av normer i senmoderniteten som kulturelle trekk som igjen har ført til dyrking av kroppslige uttrykk. Giddens tar spesielt for seg anoreksi, og hevder at bakgrunnen for dette fenomenet er at man streber etter sikkerhet i en verden som er preget av usikkerhet og oppløsning; "Anorexia represents a striving for security in a world of plural, but ambiguous options. The tightly controlled body is an emblem of a safe existence in an open environment" (ibid: 107).

Giddens betrakter kroppen som et felt som kan manipuleres og endres. Kroppen er et aktivt *system* som man har mulighet til å forme:

The reflexivity of the self extends to the body, where the body [...] is part of an action system rather than merely a passive object. [...] Body awareness also includes awareness of exercise and diet (ibid: 77).

I denne sammenheng kan steroider være et egnet hjelpemiddel:

Det finnes dop også for dem som vil ha den slanke fitnesskroppen. Du kan kjemisk manipulere kroppen din til det livet som passer deg. Vil du ha sixpack-mage og smale hofter, kan du dosere dop og trening etter dette (B05).

I samme artikkel hevdes det at

...kroppsdyrking handler om rollemønster og identitet. For noen er det en sykkelig kroppskultur. De blir megarektikere. Megareksi er det motsatte av anoreksi. Mannen får øye på seg selv i speilet og får øye på Per Pusling selv om han er stor og muskuløs (B05).

Nettopp kroppsbygging må kunne beskrives som en ekstrem forming av kroppen, hvor man ved hjelp av anabole steroider og målrettet trening har mulighet til å forme den til ønsket størrelse og fasong, muskelgruppe for muskelgruppe. Det faktum at man har mulighet til å kontrollere kroppen - enten ved sykkelig slanking eller ved å bygge en voluminøs kropp - kan for enkelte individer være en trygghet i en ellers utrygg tilværelse. Om man i liten grad har mulighet til å kontrollere samfunnet, er det vanskelig å frata et individ kontrollen over sin egen kropp.

4.1.4 Individrelaterte forklaringer

I forskjellige tidsepoker og kulturer har det rådet bestemte oppfatninger av hvordan den ideelle kroppen bør se ut. Ruebens og andre malere hyllet gjennom sin kunst den myke og frodige kroppen, mens filmindustrien i dag fremstiller et helt annet ideal, den muskuløse og harde maskuline kroppen og den veltrente, sylslanke men formfulle kvinnekroppen.

Nilsson (1994) og Innselset (2000) har begge utført undersøkelser som viser at hovedmotivasjonen for å bygge muskler ved hjelp av anabole steroider, er ønsket om å forbedre utseendet. I Nilssons undersøkelse blant ungdom som trente på helsestudio i Sverige, var det skjønnhetsidealet som styrte treningsvirksomheten, den hadde ingen sammenheng med idrettslige ambisjoner å gjøre. Det samme resultatet fant Innselset, der respondentene på spørsmål om årsak til doping svarte at de ønsket å oppnå resultater raskere. De ønsket større muskelmasse, en mer attraktiv kropp og et bedre selvbilde (ibid: 43). Menn som trente i helsestudio oppga at de var meget opptatt av kroppsfigur og vekt (ibid: 45). De var følgelig

opptatt av å skape seg en identitet basert på et vakkert ytre. Dette fenomenet beskrives av Barland (1993: 120) som at "Kroppen blir metafor på IDENTITET."

Mennesker er i utgangspunktet så forskjellige i form og fasong at det kun er et mindretall som kan leve opp til idealet. Og selv om det til alle tider har eksistert oppfatninger av hvordan man bør se ut, er det grunn til å tro at det stadig økende fokuset på et vellykket ytre i media og gjennom reklame, bidrar til at det i dagens samfunn er et særlig stort press med hensyn til utseende.

Nilsson (1994) peker på at vi styres av omgivelsenes vurderinger og mediens verdier, til tross for at vi snakker om at den viktigste skjønnheten kommer innenfra. Når ungdommer daglig tilbringer timevis foran TV, med å lese ukeblader, se reklame osv., blir de påvirket av vakre, velsminkede og velkledde personer som påvirker skjønnhetsidealet. På denne måten bygges det opp et bilde av kropp og utseende som det er nærmest umulig å oppnå uten kunstige hjelpemidler.

I denne sammenheng hevder Featherstone (i Saltman 2003) at doping må kunne forstås ut fra et ønske om å konstruere en kropp som skal tilfredsstillere imaginære kroppsidealer. Muskeløse menn og slanke, veltrente kvinner dominerer den internasjonale filmindustrien og den såkalte fitnessindustrien. Det enkelte individs vellykkethet knyttes i dagens samfunn i stor grad til kroppens utseende. I kroppsbyggermiljøer kan dette gi seg ekstreme utslag i form av kropper som aldri kan bli store nok

Kan man på bakgrunn av dette si at kroppen er blitt et *produkt* hvor individet selv bestemmer produksjonsprosessen og dermed det endelige resultatet? Ja, hevder Saltman. Gjennom bevisst trening og bruk av dopingmidler manipulerer kroppsbyggere kroppen på en måte som gjenspeiler produksjonsprosessen av en hvilken som helst vare på markedet. Saltman hevder videre at det man søker gjennom selve aktiviteten kroppsbygging, er å gjenvinne kontrollen over varen (selvet) - og ens egen kropp blir både fokus for prosessen og produktet. Man kontrollerer sitt eget liv med bakgrunn i den kapitalistiske modellen. Saltman mener at det kroppsbyggere gjør er å forsøke å få makt over kroppen som vare i stedet for som en menneskelig kropp. Med andre ord forsøker kroppsbyggere å oppnå frihet som følge av en *tingliggjøring* av seg selv. Han refererer til Marx som sier at "The less you *are*, the more you *have*; the less you express your own life, the greater is your *alienated* life - the greater is the

store of your estranged being” (Saltman 2003: 50). Følgen av tingliggjøringen av kroppen er imidlertid ifølge dette sitatet at selv om man oppnår full kontroll over sin egen kropp, mister man seg selv på veien og blir fremmedgjort.

Tingliggjøring av kroppen kan avspeile de maktinteresser som finnes i samfunnet, fordi idealet om den slanke, veltrente, unge kroppen avspeiler kulturelle idealer og verdier; ”Et gangs menneske skal være arbeidsfør og produktiv, energisk og effektiv” (Innselset 2000: 58). Ved at media fremhever et bestemt kroppsideal, får kommersielle krefter muligheter til å tjene penger (Loland 1995). Fedon Lindberg, Grete Roede og forskjellige slankemidler- og metoder tjener hvert år millionbeløp på vår jakt etter den ”perfekte” kroppen, og sider for kroppsbygging og slanking florerer på internett, de aller fleste tungt sponset av forskjellige leverandører av produkter og tjenester som enten skal hjelpe til med å øke eller minske kroppen (se f.eks. <http://trim.no/>, <http://php.iform.no> og <http://slankenett.no>).

Saltman er, som vi ser, inspirert av Marx og hevder videre at kapitalisme og kroppsbygging har det til felles at de begge søker stadig vekst. Men i jakten på dette målet ødelegges kroppen igjen og igjen, og når kroppsbyggeren nærmer seg bildet av den perfekte kropp, er han i ferd med å oppnå den totale fysiske nedbrytning.

*

Jeg avslutter denne delen med et sitat fra Skårderud (1999: 334) som på en god måte oppsummerer hvordan den store kroppen kan bidra til å skape bedre selvfølelse – men også hvordan en identitet basert på et veltrent ytre kan være en skjør identitet:

De tusentalls *pumps* i helsestudio [...] har bygget mang en selvtillit. Mange går ut med reist hode og sterkere nakke. Man står stødigere, og ryggen kan bære et visst ansvar. Bak lurer riktignok kontrollsvikten: at selvfølelsen blir avhengig av muskelen.

4.2 Kjønn og maskulinitet

Et påfallende trekk ved materialet mitt er at kvinner i stor grad er fraværende – diskursen om anabole steroider er på mange måter *diskursen om maskulinitet*. Ifølge Whitehead og Barret (2001: 15-16) er maskulinitet et vanskelig begrep å definere fordi det endrer seg over tid og

med hensyn til hvilke ideologier som er rådende i et bestemt samfunn. På bakgrunn av dette gjør de følgende tilnærming:

The nearest we can get to an 'answer' is to state that masculinities are those behaviours, languages and practices, existing in specific cultural and organizational locations, which are commonly associated with males and thus culturally defined as not feminine.

Denne tilnærmingen, hvor maskulinitet blir definert som *ikke-feminitet*, betrakter maskulinitet som et system av symbolske forskjeller og benevnes en *semiotisk* definisjon (Connell i Ericsson 2000: 8).

Johnsen (2000: 8-9) forholder seg også til maskulinitet som en diskursiv konstruksjon som varierer historisk og kulturelt. Hun referer til Foucault og velger å tolke diskurs som ”’talen om objektet,’ [...] der objektet formes i og om denne talen.” Objektet i denne sammenhengen er maskulinitet, og i diskursen om maskulinitet foregår det en meningsdannende prosess om hva man forstår med dette begrepet. Johnsen (ibid: 9) skriver at ”Denne prosessen er en fortolkning av menn og deres praksiser, samtidig som den gir mening til menn og deres praksiser.” Senere i oppgaven skal jeg vise at maskulinitetsbegrepet gjennom pressens fremstilling settes i sammenheng med blant annet store kropper, vold og annen kriminalitet.

Dette kan sees i lys av Whitehead og Barret (2001) som hevder at media i stor grad er med på å bestemme hvordan menn bør vise frem sin maskuline tilhørighet, og at media i mange tilfeller fremhever menn som dominante, voldelige, følelseløse individer som forsøker å bekrefte seg selv gjennom arbeid (den offentlige sfære) heller enn gjennom familie og nære forhold (den private sfære). På denne måten fortolker media menns praksis, men den gir også mening til disse praksiser, noe som er helt i tråd med Faircloughs (1992) syn på hva som skjer gjennom diskursen.

Bjørn Barland, som har tatt en doktorgrad om doping og idrett, hevder i en artikkel at ”Tendensen er at de som rekrutteres er yngre og yngre. Det er fortsatt menn som er i flertall, men kvinnene kommer for fullt” (N03). At ”kvinnene kommer for fullt” bærer imidlertid ikke materialet mitt preg av, det kan heller beskrives som et sjeldent fenomen: ”Det er nok av bolere, for å si det sånn. De fleste er helt vanlige gutter. Vi vet til og med [min understrekning] om damer som boler seg, sier Knut (29), [...] ”. Dette sitatet henspiller på at

det nok finnes ”damer som boler seg”, men dette er et langt mer sjeldent fenomen enn gutter/menn som anvender anabole steroider, noe som bekreftes av spørreundersøkelser (f.eks. Wichstrøm 1995, Wichstrøm/Pedersen 2001, Skretting/Bye 2003).

I den grad kvinner er til stede i materialet mitt, inntar de det jeg vil kalle en offerrolle:

”Kvinner som lever sammen med disse [personer som bruker/ har brukt anabole steroider, min anmerkning], løper en stor risiko” (V03) og ”Fra å ha hatt en snill og hyggelig mann, har de nå fått en kåt og voldelig kranglefant i huset. Kvinnene kjenner ikke igjen partneren sin, [...]” (L04) er eksempler på dette.

I et tilfelle referer VG fra en svensk episode der

Den tre år gamle gutten forteller at moren kastet ham utfor broen. [...] Expressen skriver at politiet mistenker kvinnen for å ha brukt anabole steroider på det tidspunktet da sønnen falt fra Alviksbroen (V06).

Også i denne saken viser det seg imidlertid at moren har vært det jeg velger å kalle et offer:

Moren skal nemlig ha blitt kjent med en kroppsbygger, som flyttet inn til henne. Også kvinnen skal ha begynt å bruke anabole steroider. Politiet mistenker også at både hun og sønnen skal ha blitt behandlet ille – både fysisk og psykisk – av kroppsbyggeren (V06).

Som det går frem av eksemplene, fremstilles kvinnene i mitt materiale som offer for menns utøvelse av maskulinitet – en voldelig maskulinitet som ifølge pressen bør kontrolleres. Dette kan settes i sammenheng med Whitehead og Barret (2001: 8), som hevder at en studie av historiske debatter angående menn og maskulinitet avslører interessante mønstre: De mener det er tydelig at når det settes søkelys på en del sosiale og offentlige områder (for eksempel muligheter for krig, økonomisk nedgang og særlig interessant i mitt tilfelle: økning i kriminalitet) kommer ofte spørsmålet om menn/gutter opp til overflaten. Ofte dreier spørsmålet seg om hvordan man kan endre dem, kontrollere dem, skaffe dem et mål eller rett og slett unngå de verste tilfeller av antisosial maskulin oppførsel.

I likhet med at maskulinitet kan sies å være en diskursiv konstruksjon, mener Johnsen (2000) at det samme gjelder kriminalitet. Dette er et velkjent argument innenfor kriminologien.

Johnsen (ibid: 9) referer til Høigård når hun forklarer at:

Diskusjonen om hva som skal kriminaliseres er et resultat av at forskjellige maktmekanismer i et samfunn påvirker den offentlige meningsdannelsen slik at et 'tolkningskjema' seirer, og det blir mest relevant å forstå handlingen som kriminell.

I sammenheng med maskulinitet hevder hun at diskursen om hvilke handlinger som skal forstås som *kriminelle*, ofte dreier seg om fortolkning av *menns* handlinger. Diskursen om *maskulinitet* handler blant annet også om fortolkninger av menns handlinger, noe som fører til at diskursen om kriminalitet og diskursen om maskulinitet ofte blir den samme diskursen og at kriminalitet i de fleste tilfeller tolkes og betraktes som et uttrykk for maskulinitet.

Hvordan stemmer denne oppfatningen om at kriminalitetsdiskursen på mange områder er det samme som en diskurs om maskulinitet med virkeligheten sett på bakgrunn av kriminalstatistikken? Tall fra 2003 bekrefter at menn i langt større grad enn kvinner er representert når det gjelder voldskriminalitet, henholdsvis 4331 og 372. De er også overrepresentert i alle andre oppførte lovbruddsgrupper (Kriminalstatistikk 2004: tab. 41).

*

Kriminalitetsbildet domineres av menn, og slik har situasjonen vært siden 1860 da registreringen av kriminalitet begynte. Kvinneandelen har aldri oversteget 25 % av de straffbare (Vegheim 1997: 100). På bakgrunn av dette kan diskursen om maskulinitet sees i sammenheng med diskursen om kriminalitet.

Kapittel 5: Helsediskursen

5.1 Skadevirkninger

Du blir flintis.

Du får punkulor som russin.

Killar får pattar.

Tjejer får skjægg.

Du kommer aldrig att kunna skaffa barn.

Du får ångest och tror att du är förföljd.

Du får lika mycket abstinens som en heroinist.

Det slutar med att du slår ihjäl nån jävel, eller dig själv.

Om du vill fortsätta att vara en Man, ta inte Anabola Steroider.

Dette er utdrag fra en antidoping-kampanje i Sverige (Nilsson 1994: 99). I dette kapitlet skal jeg ta for meg pressens formidling i forhold til bivirkninger av anabole steroider. Jeg begynner med et utdrag fra artikkelen "Musklene som krymper vettet" (B09) hvor Erik, en tidligere bruker av anabole steroider, uttaler seg om skadevirkninger:

- Beskriv virkningene, positive og negative?
- Det er vanskelig å forklare. Du får en slags steroidrus. En topp. Du er ikke redd for noen ting. Du tar alt på strak arm. Du får en psyke som gjør deg helt suveren. Alt er moro. I begynnelsen er det vanskelig å få øye på det negative. Problemene melder seg etter noen uker, om du kjører på med steroider. Noen får kuler rundt brystene, egentlig pupper. Testiklene blir mindre. Det skjer fort, etter bare 8-10 uker. Samtidig får du appetitt på ting, seksuelt er du helt på høyden. Men tilbakegangen kommer fort der også. Mange får problemer med å få den opp, både under og etter kuren. Det er flaut når du er 25-26 år.
- Hva med hodet?
- Jeg hadde ikke godt av det. Steroidene virket bra fysisk, men jeg taklet ikke det følelsesmessige. Du blir veldig opptatt av deg selv. Du mister empati. Engasjerer deg ikke i annet enn deg selv. Alt ditt går foran, som i familiesituasjoner, alt blir preget av deg. [...] Jeg ble uredd. Mer pågående. Mer kynisk.

Her ser vi beskrevet mange av de bivirkningene, så vel fysiske som psykiske, som også ifølge Antidoping Norge (Skadevirkninger 2005) kan ramme brukere av anabole steroider. Noen av bivirkningene som rammer menn, er at de kan utvikle fysiske karakteristika som normalt finnes hos kvinner. Et av disse er at brystene vokser, og i enkelte tilfeller produseres en melkelignende væske (Skadevirkninger 2005). Dette fenomenet, som Nilsson (1994: 69) kaller ”bitch tits”, beskrives i flere av artiklene:

”Steroid-bruk ga gutter full pupp [overskrift]. Tenåringsgutter [...] drømte om V-form og six-pack-mage og tok anabole steroider. I tillegg til muskler fikk de ’melk’ i brystene” (B03).

”Brystfagre muskelbunter [overskrift]. Menn som bruker anabole steroider får ikke bare større muskler, de kan også få kvinnelige bryst” (B01).

Artikkelen med overskrift ”Tenåringsgutter med pupp” forklarer fenomenet med at ”Tenåringsgutter tukler med kroppens testosteronproduksjon i jakten på svulmende muskler, men ender med melk i brystene” (B04) og fra Colosseumklinikken rapporteres det at ”Flere menn fjerner brystene” og at ”Bruk av anabole steroider er årsaken til de voksende herrebrystene” (B02).

Et annet fenomen er redusert volum på testiklene: ”Det er stusselig når du står der med landets største muskler og nesten ikke tør vise frem tissen din” (N02). Nedsatt spermieproduksjon er en annen bivirkning (Skadevirkninger 2005), noe som også beskrives i mitt materiale: ”Jeg var teknisk sett steril. Kroppen min hadde sluttet å produsere testosteron på grunn av doping,” uttaler en bruker av anabole steroider (B05).

I tillegg til større bryster og mindre testikler beskriver Erik hvordan den seksuelle lysten øker i begynnelsen av en kur, men blir mindre når kuren trappes ned. Dette er ifølge Antidoping Norge et vanlig fenomen. Det samme er vannlatingsproblemer, kviser, sprekker i huden og rynker (Skadevirkninger 2005).

Alle disse bivirkningene kan være særdeles ubehagelige for de som rammes. En annen, potensielt livstruende bivirkning som beskrives i media, er faren for hjerte- og karsykdommer:

Under overskriften ”Kan gi hjerteinfarkt” advarer ”Norske hjertespesialister [...] nå unge mennesker mot å bruke anabole steroider. Det kan gi alvorlig hjertesykdom i ung alder” (B06). En annen av artiklene beskriver hvordan en bruker ”Var døden nær av doping”:

Ståle Wadsworth (28) trener benkpress i et helt alminnelig helsestudio i Oslo og presser kroppen til det ytterste. Vektene er tyngre enn han egentlig har kapasitet til, men han gir seg ikke. Plutselig kjenner han smerter i brystet. Tenker at det nok bare er muskelfibrene som protesterer mot belastningen. Han fortsetter å presse. Brystsmertene tiltar. Han kaldsvetter og brekker seg. Smertene blir bare mer intense, og til slutt går turen til Ullevål universitetssykehus. [...] I ukevis ligger han på Ullevål og kjemper om livet. Han var bare 27 år, men kroppen var full av anabole steroider og annet dop. Det tok nesten livet av Ståle (B07).

At man kan få hjerte- og karsykdommer bekreftes av Antidoping Norge (Skadevirkninger 2005), som skriver at dette kan ramme unge helt ned i 30-årene.

Dette er noen av de fysiske skadevirkningene som kan oppstå hos brukere av anabole steroider. I tillegg hevder tidligere nevnte Erik at psyken endret seg - han fikk mindre empati med andre, ble mer selvopptatt, mer uredd og kynisk. Endringer i psyken er bivirkninger som beskrives i flere av artiklene - både av ”eksperter”⁷, brukere og pårørende:

”Eksperter” uttaler at ”Doping kan gi psykiske bivirkninger som aggresjon og sterkt sinne” (T04) og ”Gutter som tar anabole steroider, blir mye mer aggressive. De kan finne på å banke jentene sine og bestekompisene sine” (B03). Pårørende blir også påvirket: ”Jeg har snakket med mødre som ikke vet hvordan de kan beskytte seg selv og sin familie, og med kvinner som må leve i frykt for sine tidligere kjærester” (B05) og ”Da jeg ble kjæreste med ham, brukte han anabole steroider - og han kunne ha et voldsomt temperament” (V23). Brukere bekrefter inntrykket av at steroider endrer psyken i negativ retning:

I tillegg merket ’Lars’ at han ikke kunne styre temperamentet sitt lenger. En som sto litt for tett inntil ham i køen på vei inn til et utested eller en sleivete bemerkning kunne være nok. [...] - Det er nok at mutter’n roper en gang for mye at det er middag, så renner det over (B05)

og ”Kjør på meg, din idiot, så ødelegger du bilen din” (B05) er sitater som viser at temperamentet endrer seg og at brukere kan få en følelse av uovervinnelighet. Nilsson (1994:

⁷ Begrepet ”eksperter” blir nærmere omtalt i punkt. 7.3.1. Det omfatter politi/tollvesen, forskere og politikere.

66) kaller dette ”supermann-syndromet”, og forklarer det med at ”Missbrukaren känner inga begränsningar och tror att han klarar övernaturliga saker.”

I tillegg til de allerede nevnte psykiske bivirkningene i form av aggresjon, som også beskrives av Antidoping Norge, kan brukere ifølge Skadevirkninger (2005) oppleve et bredt spekter av bivirkninger. Under de understrekede opplysningene fra Antidoping Norges informasjon om skadevirkninger, gir jeg eksempler fra mitt materiale:

Konsentrasjonsvansker:

”Doping gjør deg litt omtåket. Jeg begynte å glemme ting, ble jævlig distré” (B05).

Sviktende selvtillit:

”I sitt arbeid gjennom flere år [...] har hun fått inntrykk av at noen av dem som bruker dopingmidler sliter med dårlig selvbilde” (T04).

Søvnforstyrrelser:

”Og så drømte jeg mye piss” (B05).

Vrangforestillinger og andre maniske tilstander:

”Seinere får de humørsvingninger, blir mistenksomme og får raseriutbrudd” (B05).

”Bård klarte å slutte med doping, men sleit med mindreverdigetskomplekser og ble paranoid” (B05).

Personlighetsforandringer:

”Ofte kjenner ikke engang brukerne igjen seg selv: De har fått et sinne de ikke forstår” (B05).

”...jeg ble uredd. Mer pågående. Mer kynisk” (B09).

Depresjoner og selvmordstanker:

”Når de slutter med steroidene forsvinner det oppblåste selvbildet - ofte kommer da depresjoner, angst og impotens” (B05).

”Når kuren er over blir brukeren nedfor og deprimert” (F01).

”Jeg ble redd. Lei meg. Deprimert. Jeg var helt ute å kjøre” (B09).

*

Bivirkningene kan, som vi har sett, være mange. Jeg lar Erik, som ble referert i begynnelsen av kapitlet, få avslutte med følgende sitat: ”Det er som å ta penger ut av banken. [...] Du er rik der og da. Så må du betale tilbake” (B09).

5.2 Stor og dum?

Når vi nå har sett beskrevet disse skadevirkningene, er det kanskje ikke urimelig å stille spørsmålet om mennesker som er villige til å forandre kroppen ved hjelp av anabole steroider er litt mindre intelligente enn oss andre? Det er lett å trekke den konklusjonen. Hvem vil vel utsette seg selv og andre for et stoff som kan ha betydelige bivirkninger?

Jeg har gjort det. Det har sikkert du også. Kanskje ikke ved å tilføre kroppen steroider – undersøkelser (f.eks. Wichstrøm 1995, Wichstrøm/Pedersen 2001, Okstad m. fl. 1995a og Okstad m. fl. 1995b) konstaterer at kun et lite mindretall bruker dette stoffet. Men hva med alkohol? Tobakk? Store mengder usunn mat? Alkohol påvirker kropp og hjerne og fører til at vi utfører handlinger vi aldri ville gjort i edru tilstand. Når det gjelder røyking uttalte den amerikanske helseministeren i 1990 at ”Cigaretts are the only legal product that are deadly when used as intended” (Tobakksindustriens erstatningsansvar 2000: punkt 14.2.4), og overvekt er en livsstilssykdom som både kan føre til dårlig livskvalitet og dødsfall.

Vi mennesker tar mange valg i livet som er skadelige. Men stort sett går det bra. De fleste nøyer seg med å drikke litt en og annen helg. Alle har vi hørt om folk som begynte å røyke da de var femten og fortsetter hele livet, men som har god helse helt til de dør av andre årsaker i en alder av nitti. Mange spiser mye usunn mat - men er friske og raske.

På den annen side har vi de som drikker seg fra hus og hjem og ender opp med å drikke seg fra selve livet. Lungekreft er en kjent dødsårsak blant røykere. Blodårene tetter seg til og fører til dødsfall blant alvorlig overvektige. Bruk av anabole steroider kan også være fatalt. Livet er, som nevnt før i oppgaven, et risikofylt prosjekt.

Dette må imidlertid ikke oppfattes som en forsvarstale for anabole steroider. At flere stoffer er farlige, gjør ikke steroider mindre farlig. Det er imidlertid et forsøk på å se medias fremstilling i et litt større perspektiv, noe Fairclough peker på som en nødvendighet hvis man vil forstå tekster. Som tidligere nevnt, er det viktig for Fairclough at språkbruk analyseres i sammenheng med den sosiale konteksten den er en del av. La oss se nærmere på artiklene som omhandler skadevirkninger:

De fleste artiklene med hensyn til fysiske problemer omhandler at gutter som bruker anabole steroider utvikler bryster (B01, B02, B03 og B04). Og alle forstår at det ikke er morsomt å være en ung gutt med ”melk i brystene” og ”ammeinnlegg” (B04). Dette er informasjon som vektlegges ved overskrifter og på et tidlig tidspunkt i artiklene. Leser vi de fire artiklene som omhandler fenomenet med at gutter utvikler bryster litt nøyere, blir bildet noe mer nyansert:

Under overskriften ”Brystfagre muskelbunter” (B01) får vi vite at ”Menn som bruker anabole steroider får ikke bare muskler, de kan også få kvinnelige bryst.” De kan få. Overskrift (B02) opplyser om at ”Flere og flere fjerner brystene” og at ”...her ved klinikken foretar vi om lag 20 brystfjerninger på menn i løpet av ett år.” I samme artikkel opplyses det om at ”Det er først og fremst menn i kroppsbyggermiljøer som får fjernet brystene.” Da kan vi anta at noe under 20 personer går gjennom denne operasjonen på grunn av bivirkninger av steroider.

I artikkel (B04) hvor fenomenet blir beskrevet som ”en usannsynlig monsterhistorie” får vi i siste avsnitt vite at årsaken til utvikling av bryster er at ”Gjentatt bruk av anabole steroider kan føre til at kroppens normale produksjon stanser opp.” Gjentatt bruk - det kan være alt fra to til et uendelig antall ganger.

Vi har også sett at to av artiklene omhandler hjerteinfarkt. De beskriver i dramatiske ordelag hvordan ”Ståle fikk hjerteinfarkt etter å ha pumpet kroppen full av doping” (B07) og ”Norske leger advarer nå [...] mot å bruke anabole steroider. Det kan gi alvorlig hjertesykdom i ung alder” (B06). Det viser seg imidlertid at begge artiklene handler om den samme personen, og at ”Den unge mannens hjerteinfarkt er det første tilfellet som er beskrevet i Norge” (B06). Det er selvsagt alvorlig nok for denne personen, og én person som rammes er én for mye. Det er allikevel bare én person i Norge som noen sinne er diagnostisert med hjerteinfarkt på grunn av anabole steroider. Til sammen døde 44 401 nordmenn av hjerteinfarkt i 2002 (Stadig færre

dør av hjerteinfarkt 2005), og antallet som ble rammet, men overlevde, må vi kunne anta er langt høyere.

Også når det gjelder psykiske bivirkninger som aggressivitet, hevder Nilsson (1994: 65) at dette har sammenheng med doseringen og lengden på misbruket. Med økt dosering og lengre tids misbruk øker aggresjonen. Det er ikke slik at man umiddelbart etter påbegynt bruk blir rasende og begynner å angripe de som måtte komme i veien. At dosene som benyttes ofte er langt større enn anbefalt, bekreftes både gjennom mitt materiale; ”Da han drepte 15-åringen, hadde han 1000 ganger mer anabole steroider i kroppen enn minstegrensen for å bli tatt i doping (S16), ”De tar store doser som er flere hundre ganger større enn det som vanligvis er foreskrevet” (K04) og undersøkelser (f.eks. Wichstrøm 1995).

Som sagt har jeg ikke noe ønske om å fremstille anabole steroider som et ufarlig stoff. Men gjennom media sitter man igjen med et inntrykk av at alle som bruker stoffet - en gang eller flere - utsetter seg for alvorlig fare. Fekjær (2003: 2) hevder at skader som oppstår i forbindelse med bruk av forskjellige stoffer, er langt mindre enn media får folk til å tro. Det er imidlertid viktig at ungdom som velger å begynne med anabole steroider, får kunnskap om bivirkninger. Politiet uttaler i artikkel (B03) ”...selv om de er en marginal gruppe [min understrekning], må ungdommene få greie på hva som skjer.”

*

Diskursen om de helsemessige bivirkningene av anabole steroider bærer preg av at alle som anvender anabole steroider – én eller flere ganger – utsetter seg selv og sin omgangskrets for stor fare. Det er stort fokus på at mannlige brukere kan utvikle kvinnelige karakteristika. På denne måten fremstilles et bilde av en muskuløs fremtoning med stor kropp og lite kjønnsorgan, noe som bidrar til at brukerne fremstår som merkelige skapninger, en slags ”hybrider” som skiller seg fra ”oss andre”.

Kapittel 6: Tallenes uklare tale

6.1 Omfang

Under overskriften ”Treningsdop flommer inn” (T02) rapporteres det at ”Politi og tollere har i år [2001] tatt mer enn tre ganger så mye treningsdop som i hele fjor.” Artikkelen fortsetter under deloverskriften ”Sjokktall”:

I løpet av årets seks første måneder har politi og tollvesen beslaglagt rekordstore mengder med ulike dopingpreparater. Uoffisielle tall fra Kripos viser at det i år er beslaglagt 237 000 tabletter, mot 75 000 i hele fjor. [...] 2. mars ble en 20 år gammel sørlending stanset i tollene med 106 000 dopingtabletter i kofferten. Det er tidenes største dopingbeslag i Norge.

Under neste deloverskrift ”Økt etterspørsel” meldes det at ”Tabletter, kapsler og ampuller eller preparater i fast og flytende form er blitt stadig mer etterspurt de siste årene.” I denne forbindelse uttaler direktøren i Toll- og avgiftsdirektoratet at ”Den formidable økningen bekymrer oss.”

Året etter sier seksjonslederen i tollvesenet om tallene fra 2001:

Vi opplever en kraftig økning når det gjelder dopingpreparater. Og det skyldes ikke at vi er blitt noe flinkere til å ta beslag. Det skyldes nok at forbruket er økt, og mengden som tas inn har økt (T04).

Situasjonen i 2002 viser ifølge media en stadig forverring med hensyn til antall beslag. Under overskriften ”Dopingbeslagene firedoblet” meldes det at:

376 000 dopingtabletter og ampuller er beslaglagt av tollerne i Oslo og Akershus hittil i år. Det er 340 prosent mer enn i samme periode i fjor. [...] Alle beslag på over 500 enheter regnes som store og profittbaserte. På Gardermoen, der to tredjedeler av alt beslaglegges, øker slike beslag. [...] Det ser ut som om det er flere som prøver å tjene penger på smuglingen, sier [...], kontorsjef hos Tollvesenet på Gardermoen (T10).

I 2004 oppsummeres situasjonen under overskriften ”Tidobling av dopingbeslag siden 2000”:

Tollvesenet beslagla i fjor en halv million tabletter og ampuller med dopingpreparater. Mer enn ti ganger så mye som i 2000. [...] Kjemiske kjønns hormoner flommer inn over landet som aldri før. Ferske tall fra Tollvesenet viser at det har vært en formidabel økning i både antall beslag og mengde (T11).

Ifølge media dannes det et bilde av noe som nærmest kan beskrives som en ”tsunami” av dopingmidler som ”flommer inn” over landet. Og det blir tilsynelatende verre og verre for hvert år som går. I boken ”*Media og rusbilder*” (2003) hevder Fekjær at et karakteristisk trekk ved medias dekning av narkotikabruk at den alltid fremstilles som en forverring; ”Selv da andelen narkotikabrukere sank i Oslo på det meste av 1980-tallet, klarte mediene å framstille det som en stadig forverring” (ibid: 3). Som jeg skal vise senere i oppgaven, blir anabole steroider en del av narkotikadiskursen, derfor kan dette være noe av forklaringen på hvorfor media fokuserer på at ”Det er stadig flere som misbruker anabole steroider” (T20).

En annen viktig faktor med hensyn til de stadig økende beslagstallene forklares av politidirektoratet på følgende måte:

Det økende misbruket gjenspeiles i beslagstallene. Det har vært en fordobling av antall beslag fra 1997 til 2001. En medvirkende årsak til den store økningen i antall beslag, er også at flere typer preparater nå er å anse som dopingmidler (Politiets narkotikabekjempelse 2003-2008: 29).

Dette kan følgelig være en forklaring på hvorfor beslagene øker. I tillegg nevner en av artiklene at:

Økt fokus fra tollvesenets side kombinert med at det synes å være et økende marked for disse preparatene, forklarer mye, [...] Effektiv bruk av hunder og røntgen ved postterminalene har gitt resultater (T11).

*

Vi ser altså at antall beslag har klar sammenheng med hvor store ressurser man bruker og hvilke metoder som settes i verk. Men først og fremst har det kanskje sammenheng med at stadig flere midler defineres som ulovlige.

6.2 Undersøkelser

Er medias fremstilling en fordreining av virkeligheten? Er det mulig å si noe om det *egentlige* omfanget av bruk og beslag med hensyn til dopingmidler?

Doping utenfor organisert idrett defineres av stortingsmeldingen ”Narkotikapolitikken” (1996-97) som et problem. Jeg skal nå se nærmere på hvor stort omfanget er.

Informasjonen om brukets omfang får man i første rekke fra spørreskjemaundersøkelser og kontrollvirksomhet. Forskningsresultater fra omfangsundersøkelser må sees i lys av ulike måter å nærme seg problemområdet og feilmarginer knyttet til anvendt metodisk tilnærming som er basert på rapportering av eget bruk. Resultatene i undersøkelser kan variere som følge av at spørsmålsstillingen har vært forskjellig. Særlig tidsaspektet kan forårsake ulike differensierte svar - for eksempel om en spør om respondenten bruker doping for tiden, har brukt de siste 12 måneder eller har brukt noen gang. Et annet usikkerhetsmoment med hensyn til *validitet og reliabilitet*⁸ er at resultatene kan være basert på forskjellige tilnærminger til utvalget. NIF foretar kontroller, både innenfor og utenfor organisert idrett med utgangspunkt i mistanke, noe som trolig gjør at man får et høyere antall positive prøver enn hvis kontrollene ble utført på et tilfeldig utvalg (Handlingsplan for anti-dopingarbeid i Norge 1999: punkt 2.1).

Kontaktutvalget for anti-dopingarbeid peker også på at det er grunn til å tro at bruk og omsetning av dopingmidler foregår i det skjulte, noe som gjør det vanskelig å tallfeste omfanget av dopingbruk. Derfor må man regne med at resultatene fra undersøkelser foretatt ved hjelp av spørreskjemaer, gir et lavt estimat av det reelle forbruk. Det innebærer at dopingbruk sannsynligvis er større enn det som fremgår av tradisjonelle omfangsundersøkelser (ibid: punkt 2.1).

La oss nå, med disse forbehold i bakhodet, se nærmere på noen undersøkelser som kan gi oss en *viss* formening om hvor stort omfanget av doping utenfor organisert idrett er i Norge. Først skal jeg ta for meg tall som er basert på egenrapportering.

⁸ *Validitet* (gyldighet) dreier seg om en faktisk måler det en vil måle. *Reliabilitet* (pålitelighet) går på om gjentatte målinger med samme måleinstrument gir samme resultat (Ringdal 2001: 471 og 467).

6.2.1 Longitudinelle undersøkelser blant ungdom

”Jeg tror doping er blitt mer utbredt. [...] Det flyter med dopingmidler blant de unge” (N01) er et sitat fra mitt materiale som representerer en utbredt holdning i pressen. Det viser seg imidlertid at dette ikke stemmer med undersøkelser gjort blant ungdom:

”*Hvem? Hva? Hvor?*” (Wichstrøm 1995) er en undersøkelse om ungdom og idrett basert på en longitudinell spørreundersøkelse hvor ca. 10 000 ungdommer deltok. De samme personene ble spurt i 1992 og 1994, og aldersgruppen var fra 13-19 år. Svarprosenten var høy (97 % i 1992 og 80,1 % i 1994). Tallmessig viste denne undersøkelsen at 1,2 % av guttene og 0,7 % av jentene oppga å ha brukt anabole steroider noen gang, og det var ingen variasjon etter alder, strøk av landet eller sosiale klasser. Når det gjelder årsak til anvendelse av doping, rapporterer Wichstrøm at ”De oppgitte grunnene til bruk av doping var mangfoldige, og dekket vel så ofte det å se bedre ut som det å prestere bedre i idrettssammenheng” (ibid: 6). Bruk av dopingmidler for å forbedre utseendet ble diskutert i kapittel 4.

”Mitt inntrykk er at flere og flere vanlige mennesker mister holdninger i forhold til det å dope seg,” uttaler en politioverbetjent til Aftenposten (N02). Som vi skal se er det imidlertid lite som tyder på at dette stemmer med resultater fra Wichstrøms undersøkelse.

Wichstrøm peker på at forholdet mellom tilbud og bruk kan si noe om normer og holdninger til illegale stoffer, da brukertallet stiger tendensiøst ved økende tilbud. Wichstrøm hevder at disse forholdstallene er 3,5:1 med hensyn til hasj og 6:1 for anabole steroider (ibid: 71). Undersøkelsen viste at blant ”vanlige” ungdommer er motstanden veldig sterk. Eksempelvis var 91 % enig i utsagnet ”Det er moralsk forkastelig å bruke anabole steroider for å bli bedre i sport” og kun 7 % mente at man er nødt til å godta at idrettsutøvere bruker doping.

Når det gjelder bivirkninger og omfang av doping, viste det seg at det rådet en viss usikkerhet blant ungdommene: 26 % var uenig i at anabole steroider er like vanedannende som narkotika og 16 % trodde at nesten alle toppidrettsutøvere i Norge bruker eller hadde brukt doping.

Tilsvarende resultater fant Vaagbø (1988) i en undersøkelse om hvilken kjennskap og kunnskap ungdom mellom 15 og 25 år hadde til doping. Respondentene ga uttrykk for en entydig sterkt fordømmende holdning til dopingbruk, hele 93 % var helt enig i utsagnet ”Det

er juks å bruke dopingmidler for å forbedre prestasjonene” (ibid: 11). I likhet med Wichstrøm (1995) fant Vaagbø at kunnskapen om skadevirkninger var beskjeden og at mange hadde en uklar oppfatning av hvilke skadevirkninger som kunne oppstå. De hyppigst nevnte skadene var psykiske lidelser, leversvulst/leverkreft og at man kunne bli narkoman.

En nyere undersøkelse basert på Ung i Norge-studien (Wichstrøm/Pedersen 2001: 5-13) resulterte i tall som viste at ca. 1 % noen sinne hadde brukt anabole steroider, dobbelt så mange gutter som jenter. Man kom frem til omtrent samme resultater fra den norske delen av de europeiske skoleundersøkelsene (ESPAD), som har informasjon fra årene 1995, 1999 og 2003. I denne undersøkelsen basert på svar fra 15- og 16 åringer, oppgir mellom 1 og 2 % at de hadde brukt anabole steroider noen gang, også her var det en noe større andel gutter enn jenter. Omtrent 15 % av de spurte mente at det var lett å få tak i anabole steroider, hvis de skulle ønske det (Skretting/Bye 2003: 53).

Føre Var-rapporter basert på tall fra Rusmiddeletaten i Oslo analyserer sine hovedfunn på grunnlag av kvantitative og kvalitative data fra forskning, statistikk og informantnettverk. Når det gjaldt informanter, sa ca. 2/3 av ungdomsinformantene at de kjente til bruk av anabole steroider gjennom nettverket sitt, og dette er en liten økning i forhold til forrige Føre Var-rapport fra Oslo, sommer/høst 2003 (Audestad m.fl. 2004). Informantene i denne rapporten hevder at økningen i størst grad knytter seg til gutter i alderen 16-25 år.

Det må gjøres oppmerksom på at ungdomsinformantene i denne rapporten er 23 ungdommer i alderen 15-28 år, som er rekruttert blant annet ved hjelp av ansatte i Uteseksjonen⁹. Informantantallet er for lavt til å kunne kvantifisere data og overføre tallene til å gjelde større grupper i befolkningen enn akkurat denne spesifikke gruppen. Det er også grunn til å anta at disse informantene ikke er representative med hensyn til bruk av og kjennskap til anabole steroider, da det i stor grad er ungdommer med begynnende eller etablerte rusproblemer som er i kontakt med Uteseksjonen. Informasjonen vi får kjennskap til med hensyn til at de ”kjenner til bruk av anabole steroider gjennom nettverket sitt” sier heller ikke noe om de selv noen gang har brukt anabole steroider, braker det på et regulær basis eller kun har hørt at noen de kjenner eller noen som kjenner noen er brukere.

⁹ Uteseksjonen hører inn under Rusmiddeletaten og driver oppsøkende rusforebyggende arbeid.

Denne tilnærmingen, som Okstad m.fl. (1993: 31) kaller *reputasjonsmetoden*, bør brukes med forsiktighet fordi det knyttes mye usikkerhet til den. Okstad m.fl. peker på at for det første kan usikkerheten settes i sammenheng med det forhold at rykter kan være usanne og at folk derfor ”vet” noe som ikke medfører riktighet. For det andre kan man ikke trekke konklusjoner om det totale antall brukere selv om folk kjenner til eller har hørt om dopingbrukere. Et eksempel på dette kan være hvis alle i en idrettsgren kjenner noen som bruker doping, men henviser til samme person. Et tredje usikkerhetsmoment er at de som mest sannsynlig kjenner til dopingbruk er de som selv er brukere, og det er ikke sikkert de har noen interesse av at omfanget skal bli kjent. Denne informasjonen må vi dermed være forsiktig med å trekke konklusjoner fra.

*

Det vi imidlertid må kunne hevde på bakgrunn av Ung i Norge- og ESPAD undersøkelsen, som begge er basert på egenrapportering og omfatter et svært stort antall informanter, er at det ikke er grunnlag for å si at bruk av anabole steroider er et utbredt problem blant de som er spurt. Tall på rundt én prosent tilsier at svært få av ungdommene som er med i undersøkelsene benytter seg av steroider. Dette tyder også på at tallet på brukere i befolkningen generelt ligger på omtrent samme størrelse.

6.2.2 Omfang av dopingbruk i helsestudioer

Nilsson (1994) hevder at bruk av anabole steroider startet blant tyngdeløftere, og at utenfor organisert idrett har steroider i stor grad forekommet blant kroppsbyggere på treningsstudioer; ”Både kroppsbyggere som trener for å konkurrere og de som trener i annen hensikt har i stor utstrekning anvendt disse preparatene” (ibid: 20).

Når det gjelder utbredelsen av doping i norske helsestudioer, er det viktig å være klar over en del faktorer som kan bidra til usikkerhet rundt resultatene. Okstad m.fl. (1995a) peker på at for det første er ikke helsestudiovirksomheten en ensartet næring, fordi den i de fleste tilfeller omfatter blant annet muskeloppbyggende tiltak, aerobic og rehabiliterende trening. Følgelig er heller ikke de som benytter seg av helsestudioer en ensartet gruppe. For det andre kan ”holdbarhetsdatoen” på undersøkelser være kort på grunn av at antall dopingbrukere,

geografisk fordelig og dosering kan endres betydelig på kort tid. Derfor vil jeg fokusere på undersøkelsene til Okstad m.fl. (1995a), Wichstrøm (1995) og Bergsgard og Tangen (1996) fordi disse er de siste tilgjengelige rapporter jeg har funnet. Jeg velger imidlertid også å nevne to undersøkelser fra 80- tallet før jeg ser nærmere på de nevnte undersøkelsene.

I en studie fra 1982 fant Kjøde (i Okstad m.fl. 1995a) at 2,3 % av 1160 idrettsutøvere i 16 ulike idrettsforbund hadde brukt hormonpreparater en eller annen gang. Resultater fra den tidligere nevnte undersøkelsen gjennomført av Vaagbø (1988) viste at av de 504 respondentene svarte 2 % av utvalget at de selv hadde benyttet dopingmidler mens 1 % var i tvil. Av dem som oppga å ha brukt doping var det fem menn og tre kvinner, og bruken økte med økende alder. Misbruket ble i stor grad knyttet til personer som drev med kroppsbygging/styrketrening, vektløfting/styrkeløft og friidrett, og helsestudio/gym ble nevnt som arena for bruk (ibid: 12).

Okstad m.fl. (1995a) har samlet inn informasjon fra 232 registrerte helsestudioer. Datainnsamlingen foregikk i perioden mars til desember 1995. I denne undersøkelsen ble en person definert som dopingbruker dersom han/hun hadde brukt doping (jfr. idrettens definisjon) i løpet av de siste 12 måneder. Til forskjell fra Kjødes undersøkelse som registrerte personer som hadde brukt dopingmidler en eller annen gang, omfatter undersøkelsen fra Okstad m.fl. bruk i et bestemt tidsrom, nærmere bestemt de siste 12 månedene. Hvis man vil sammenligne brukersekvens i de forskjellige undersøkelser må man ta med dette i betraktning.

Av de 232 registrerte helsestudioene ble det avdekket dopingbruk i 47, noe som tilsvarer 20 %. Disse fordelte seg på 17 fylker. De kom også frem til at antall trolige brukere på landsbasis var 837, mens antall sikre brukere var 522. Okstad m.fl. hevder at disse tallene viser at bruk av doping er et mindre problem enn tidligere antatt, men mener at hovedforklaringen på dette er at dopingproblemet er i ferd med å forskyves fra registrerte helsestudio og over til uregistrerte, private "kjellerstudio".

Når det gjelder tall i forhold til deltakelse på ulike treningsarenaer, viser Wichstrøm (1995: 62) at i et kampsportmiljø hadde 12,4 % blitt tilbudt anabole steroider noen gang, mens i helsestudio/aerobicsmiljøet var prosenten 9,4 %. Av disse rapporterte 3,2 % i kampsportmiljøet og 1,3 % i helsestudiomiljøet at de hadde benyttet seg av anabole steroider

de siste 12 måneder. Sammenfattende antyder Wichstrøms funn at både tilbud om og bruk av dopingmidler er høyere i kampsportmiljø enn i helsestudiomiljø.

Bergsgard og Tangen samlet i 1996 inn data fra landslagene innen ishockey, friidrett og styrkeløft og sammenlignet resultatene med data fra syv helsestudioer rundt om i landet. Disse helsestudioene ble av NIF betegnet som ”risikomiljøer”, det vil si man antok at det ble benyttet anabole steroider der.

Ingen av eliteidrettsutøverne oppga på direkte spørsmål at de hadde brukt eller bruker doping, men 2 % krysset av for bruk av ulike supplement til trening og konkurranser som forskerne oppfattet som dopingmidler. Bergsgard og Tangen understreker imidlertid at det er fare for underrapportering på grunn av at dette er sensitive spørsmål, og kanskje i særlig grad for utøvere i eliteidretter.

Resultatet av undersøkelsen i risikomiljøene var at 7 % oppga at de hadde brukt doping, mens 13 % krysset av for ulike preparater som må oppfattes som doping. Bergsgard og Tangen antok derfor at 13 % var et mer korrekt anslag, og at forskjellen på de to spørsmålene skyldtes underrapportering. Videre antok de at ca. 6 % i risikostudioene bruker doping for tiden [det vil si i den perioden undersøkelsen ble gjennomført] (ibid: 29).

”Jeg har full forståelse for at noen begynner [med doping]. Kroppsbyggere som kjemper i toppen, for eksempel. De kommer ikke noen vei uten,” uttaler en tidligere bruker (T02).

Denne uttalelsen tyder på at en motivasjon for å benytte seg av anabole steroider, er ønsket om å hevde seg i konkurranser. Dette bekreftes imidlertid ikke av funnene til Bergsgard og Tangen.

Ifølge deres rapport skilte risikostudioene seg ut fra andre helsestudioer ved at flere av dem som trente der var mer kroppsfixert, men lite opptatt av helseeffekter ved treningen (ibid: 43). Det var altså ikke ønsket om å bli sterkest som motiverte utøverne, noe som også stemmer med resultater fra Okstad m.fl. (1995b). I likhet med Wichstrøm (1995) fant imidlertid Bergsgard og Tangen at utøvere i risikostudioene hadde utført noen flere asosiale handlinger enn eliteidrettsutøverne (ibid: 43). Dette er et fenomen jeg kommer tilbake til i kapittel 9.

6.2.3 Omfang av dopingbruk i Forsvaret

Etter oppdrag fra Forsvarets Overkommando (FO) og Norges Idrettsforbund (NIF), satte Okstad m.fl. (1995b) i gang en undersøkelse for å finne omfanget av dopingbruk i Forsvaret. Bakgrunnen for denne undersøkelsen kan oppsummeres i fem punkter:

1. Forsvaret vil i utgangspunktet gjenspeile mange av de generelle samfunnsproblemene - også i forhold til bruk av prestasjonsfremmende midler. En rekke beslag av dopingmidler de siste årene bekrefter at dette er et reelt problem også i Forsvaret.

De fire neste punktene viser faktorer som teoretisk kan tilsi at bruk av doping har en høyere utbredelse i Forsvaret sammenlignet med resten av befolkningen:

2. Unge menn utgjør størstedelen av personellet, og flere undersøkelser (eks. Wichstrøm 1995, Okstad m.fl. 1995a) viser at det er nettopp denne gruppen som i størst grad benytter seg av doping.
3. Idrett og fysisk aktivitet er vektlagt både i den alminnelige verneplikt, i befalsutdanningen og blant yrkesbefal. Fordi fysiske minstekrav finnes på alle disse nivåene, kan enkelte ta i bruk ulovlige midler blant annet for å komme inn på en befalsutdanning.
4. Tradisjonelle maskuline verdier er fremtredende (selv om kvinneandelen er økende). Styrke, selvtillit og til en viss grad aggresjon er egenskaper som anses som viktige for en soldat. Disse egenskapene kan man stimulere ved inntak av dopingmidler.
5. Forsvaret kan oppleves som et forholdsvis trygt sted å benytte seg av doping fordi det ikke foretas uanmeldte dopingprøver på samme måte som i treningsmiljøer (ibid: 2).

For å belyse problemstillingen ble det delt ut spørreskjema til et tilfeldig utvalg soldater og befal. Dopingbrukere eller personell med kjennskap til dopingbruk, ble anmodet i spørreskjemaet om å melde seg til intervju. I tillegg ble det satt oppslag i alle avdelinger. Utvalget i denne undersøkelsen utgjorde 2152 personer, hvorav 97 % var menn og 3 % var kvinner. Alderen lå på 17 - 29 år. Til sammen rapporterte 1,4 % av respondentene om bruk av

dopingmidler, ingen av disse var kvinner. Årsaken var derimot ikke i samsvar med teorien om at dette ble gjort for å forbedre seg til fysiske opptaksprøver. Hovedmotivasjonen var å få større kropp og bedre figur (ibid: x-xii).

Flere av informantene i undersøkelsen oppga at de benyttet seg av flere preparater samtidig ("stacking"), og de to dopinggruppene som ble oftest rapportert var stimulerende midler - ofte efedrin - og anabole steroider.

Forskerne fikk også informasjon om at bruken av dopingmidler ble preget av avansert amatørkunnskap. Holdningen var ifølge informantene at "en pille er en pille og en mann er en mann" (ibid: x), noe som tyder på at det som fungerer bra for én person også vil ha samme virkning på en annen.

Undersøkelsen konkluderte med at omfanget av bruk med hensyn til dopingmidler i Forsvaret ligger på samme nivå som sammenlignbare grupper ellers i samfunnet.

6.2.4 Dopingbruk i fengsler

På 1930-tallet ble det gjort forsøk med at underernærte og svake fanger fikk tilført anabole steroider for å øke arbeidsinnsatsen. Den ønskede effekten uteble imidlertid. Steroidene hadde ingen positiv effekt fordi eneste mulighet for å øke muskelstyrken og dermed arbeidskapasiteten hadde vært å gi dem mer næring. I stedet for mer muskler ble fangene mer aggressive og vanskelig å kontrollere, og behandlingen ble naturlig nok avsluttet (Nilsson 1994: 19).

I 1999 rapporteres det i "*Handlingsplan for anti-dopingarbeid i Norge*":

Det er ingen undersøkelser som viser omfanget av dopingbruk i norske fengsler, men dopingmidler beslaglegges ofte i norske fengsler. Justisdepartementet ser dopingbruk som en del av narkotikaproblematikken i fengslene (ibid: punkt 2.1.4).

Utvalget hevder imidlertid at Justisdepartementet får innberetninger fra forskjellige institusjoner som tyder på at dopingproblemet er økende, og at dette kan få negative

konsekvenser fordi bruk av anabole steroider kan føre til aggressiv atferd og dermed innebære en sikkerhetsrisiko for fengslene (ibid: punkt 2.1.4).

I 2002 ble det ved lovendring gitt hjemmel for systematisk registrering av dopingtester blant innsatte, og til sammen ble 68 urinprøver samlet inn og analysert ved dopinglaboratoriet ved Aker sykehus. I 13 tilfeller ble det avslørt bruk av ulovlige dopingmidler (T09). I denne sammenheng uttaler rådgiver Ole Johan Heir i Justisdepartementet til Aftenposten at:

Fordi det er helt nytt med denne type prøver, har vi naturlig nok ingen referansetall å forholde oss til. Antall prøver er relativt lavt, og det skyldes blant annet at hver enkelt anstalt må dekke utgiftene til analyse (T09).

På spørsmålet ”Er det kroppsbyggermiljø i fengslene hvor det brukes anabole steroider?” svarer rådgiveren at ”Det dreier seg nok heller om enkeltpersoner enn om egne miljøer” (T09).

6.3 Tall fra Kripos og tollvesenet

Når jeg nå har sett på tallene fra undersøkelser basert på egenrapportering, skal jeg presentere statistikk over beslag fra tollvesenet og Kripos gjort i Oslo og Akershus. Denne statistikken kan gjenspeile visse tendenser i forhold til tilgjengelighet av anabole steroider. Vi må likevel ha i bakhodet at tilgjengelighet ikke er det samme som faktisk bruk, og at beslag har sammenheng med ressurser, interne prioriteringer i tollvesenet og politiet og en stadig lengre liste over forbudte stoffer. Hvem mottakerne av stoffene er, sier heller ikke statistikken noe om - vi vet derfor ikke i hvilken sammenheng de skulle brukes eller av hvem. Med disse forbehold presenterer jeg statistikk fra tollvesenet og Kripos:

Tollvesenet:

Beslagsstatistikk fra 1999-2004

Doping		1999	2000	2001	2002	2003	2004
Dopingmidler	Enheter	155.516	45.102	189.825	364.418	497.773	248.698

Ut fra tollvesenets statistikk ser vi at den beslaglagte mengde *enheter* er nær halvert i 2004 sammenlignet med året før (Beslagsstatistikk fra tollvesenet 2005). Antall beslag er 567, noe vi kan lese på følgende tabell:

Tollvesenets beslagsstatistikk pr. 31.12.2004

Doping	Pr. 31.12.2003		Pr. 31.12.2004	
	Antall beslag	Beslaglagt mengde	Antall beslag	Beslaglagt mengde
Dopingmidler	553	496.681 enheter	567	248.698 enheter

Forskjellen mellom antall beslag og antall mengde/enheter kan forklares med at ett enkelt beslag består av mange enheter (tabletter, doser, ampuller).

Kripos:

Antall beslag i perioden 2001 - første halvår 2004

Stofftype	2001		2002		2003		2004		Endring	Endring i % på et år (halvår)
	1. halvår	2001	1. halvår	2002	1. halvår	2003	1. halvår			
Doping	329	643	380	697	384	726	374	- 10	- 2,6 %	

Når det gjelder *antall* beslag, viser statistikken fra Kripos at antall beslag av dopingmidler første halvår er nærmest stabilt i forhold til første halvår av 2004 - med en liten nedgang på 2,6 prosent (Narkotikastatistikk 2004: 4).

Sammenfattende ser vi en betydelig nedgang i tollvesenets antall av beslaglagt mengde dopingmidler, og en liten nedgang med hensyn til antall beslaglag ifølge Kripos.

*

Av medias fremstilling får vi inntrykk av at det beslaglegges voldsomme mengder dopingmidler, og at det er en stadig forverring. Omfangsundersøkelser tyder imidlertid på at det er en svært liten andel av Norges befolkning som faktisk anvender disse midlene. Dette tyder på at Fekjær (2003: 2) har rett i utsagnet "Bruken av ulovlige stoffer er langt mindre enn media har fått folk til å tro." Det vi imidlertid ser ut ifra omfangsundersøkelsene er at de som

bruker dopingmidler først og fremst er gutter, de er unge og de gjør det for å forbedre utseendet.

På bakgrunn av tall fra Kripos og tollvesenet kan vi faktisk konstatere en nedgang i beslag. Dette har det, så vidt meg bekjent, ikke vært fokusert på i pressen. En av årsakene kan være at pressen i mange tilfeller velger å fokusere på negative hendelser, noe jeg kommer inn på i neste kapittel.

Kapittel 7: Diskursen i og om media

7.1 Media i samfunnet

Det første punktet i Vær Varsom-plakaten, de etiske normene for pressen, innledes med at ”Ytringsfrihet, informasjonsfrihet og trykkefrihet er grunnelementer i et demokrati. En fri, uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i et demokratisk samfunn.”

Den funksjonen som pressen ifølge disse reglene skal ha i samfunnet oppsummeres gjennom følgende fire punkter:

- Pressen ivaretar viktige oppgaver som informasjon, debatt og samfunnskritikk. Pressen har et spesielt ansvar for at ulike syn kommer til uttrykk.
- Pressen skal verne om ytringsfriheten, trykkefriheten og offentlighetsprinsippet. Den kan ikke gi etter for press fra noen som vil hindre åpen debatt, fri informasjonsformidling og fri adgang til kildene.
- Det er pressens rett til å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold.
- Det er pressens oppgave å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre (Allern 2001: 10-11).

Allern setter imidlertid spørsmålstegn ved om dette er pressens *faktiske* funksjon eller kun en idealisert beskrivelse av hvordan den *burde* fungere. Er det i praksis slik at pressen lar alle som vil komme til ordet, eller er det noen få utvalgte som har større mulighet enn andre til å fremme sine synspunkter? Beskytter pressen mot overgrep, eller bidrar den selv i enkelte tilfeller til å henge ut enkeltmennesker? Er det, som Luhmann påstår i boken ”*Massemediernes realitet*” (2002: 41), slik at ”massemediene er kun interessert i det sande under sterkt begrensede betingelser, der adskiller sig klart fra betingelserne inden for den videnskabelige forskning”?

Som jeg nevnte i begynnelsen av oppgaven, hevder Fairclough (1992) at diskursen ikke bare består av selve teksten og fortolkning av denne, men at vi også må inkludere *den sosiale sammenheng* den produseres i og selve *produksjonen av teksten*. I denne sammenheng er det viktig å være klar over at i tillegg til å drive informasjonsvirksomhet, er pressen en økonomisk virksomhet som skal gi fortjeneste til eierne, hvorav de største ifølge Allern (2001: 11) er børsnoterte konserner som er mer opptatt av ”butikk” enn etikk. Store deler av dagspressen er kjøpt opp av eiere som stiller høye krav til kapitalistisk avkastning. Dette fører til at pressen i stadig større grad er avhengig av å produsere stoff som selger. Det skjer med andre ord en bevisst utvelgelse i redaksjonene med hensyn til hvilket stoff som skal presenteres.

”Hvad vi ved om vores samfund, ja om den verden vi lever i, ved vi fra massemediene,” hevder Luhmann (2002: 9). Han fortsetter med ”På den anden side ved vi så meget om massemediene, at vi ikke kan tro på dem som kilder” (ibid: 9). På tross av dette har massemediene stor makt som formidlere av informasjon. Pressen, som en del av massemediene, foretar mer eller mindre bevisste valg om hva den vil presentere for leserne. På denne måten filtrerer den informasjonen og påvirker hvilken forståelse vi som lesere danner oss av samfunnet. Pressen får dermed en *dagsordenfunksjon* (Loland 1995, Luhmann 2002) fordi den gjennom prioriteringer av hvilke saker som blir nyheter eller ikke, i stor grad bidrar til hva vi får kunnskap om. Det er ikke slik at pressen setter dagsorden i et vakuum; det skjer også ut fra hva man antar at folk er oppatt av og vil lese om (Clemet 1999: 116), men til syvende og sist bestemmer pressen hvilke saker som får fokus.

Hågvar (2003: 344) fremhever at parallellen mellom en teori om mediepåvirkning og Faircloughs kritiske diskursanalyse er slående. Han peker på at Faircloughs teorier om gjensidig avhengighet og påvirkning mellom diskurs og sosiokulturell praksis betyr at mediediskursen nødvendigvis vil bidra til å reprodusere eller endre lesernes relasjoner. På bakgrunn av dette mener Hågvar det er viktig å trekke *maktperspektivet* inn i diskursanalysen.

Videre i dette kapitlet skal jeg fokusere på hvem deltakerne i diskursen er og på hvilken måte de bidrar. Jeg skal også ta for meg presentasjonsformer og språk i media. Jeg er interessert i å se hvem som har makt til å sette sitt preg på diskursen og på hvilken måte.

7.2 Hva kjennetegner pressens fremstilling av nyheter?

Thomas Mathiesen hevder i boken ”*Makt og medier*” (2002) at medias presentasjonsform kan sies å bestå av en rekke *paradigmer*. Paradigmer i denne sammenheng er

Ulike sammenhengende og grunnleggende tankemønstre som angir siktepunkter for samfunnsforståelse, som gir tankene retning, virker som regulerende perspektiver for tolkning av verden (ibid: 206).

Vi kan med andre ord si at de hjelper til med å ordne verden for oss. Media benytter seg i stor grad av bestemte paradigmer i sin presentasjon. Jeg skal nå se nærmere på noen av de viktigste paradigmene og vise eksempler fra mitt eget materiale. Overskriftene på paradigmene er hentet fra Mathiesen.

Det individuelle mennesket/enkeltmennesket

Mathiesen (2002) og Allern (2001) beskriver hvordan pressen benytter seg av en sterk personorientering, som gjør at vi får kjennskap til enkeltindivider. Dette innebærer at pressen enten navngir personer og/eller benytter seg av bilder. Allern (ibid: 30) beskriver hvordan nyhetsartikler ofte består av et bærende bilde, som sammen med tittelen på artikkelen gir et sentralt budskap. Titlene er store og består som regel bare av noen få ord i en ufullstendig setning, og bildene viser nesten uten unntak personer.

Bilder benyttes i stort omfang i aviser, spesielt i Dagbladet og VG hvor de er en viktig del av artikkelen og får fremtredende plass. Fairclough (1995a: 4) sier i denne sammenheng at ”the graphic design of the page is becoming an ever more salient factor in evaluation of written texts.” Bilder og fotografier bidrar til å vekke følelser hos leseren, de har en forsterkende funksjon på innholdet i teksten. Ordtaket ”et bilde kan si mer enn tusen ord” illustrerer dette poenget. I enkelte tilfeller kan man også påstå at et bilde sier *noe annet* ”enn tusen ord”, det bidrar til å poengtere innholdet i artikler på en måte som ord ikke er i stand til. Bilder blir på denne måten en viktig del av diskursen. Jeg skal vise tre eksempler på fra mitt materiale:

Under overskriften ”Kan straffes for Maiken-drap” (S06) har VG trykket et foto med følgende tekst: ”DREPT: Politiet sperrer av huset der drapet skjedde.” Fotoet viser en politimann og politibil innenfor sperringen. I bakgrunnen ser vi busker pyntet med julelys, noe som gjør kontrasten til drapet ekstra sterk.

Foto: VG

Aftenposten har i artikkelen ”Musklene som krymper vettet” (B09) bilde av Erik i et helsestudio. Erik har på seg treningstøy og foran ham ligger vekter i forskjellige størrelser. Han ser seg selv i speilet mens han løfter en av dem, og muskelen på overarmen er fremtredende. Til tross for dette er billedteksten ”Liten. Erik pumper jern i et fitnesssenter i Oslo. Men det krever styrke ikke lenger å bruke anabole steroider.”

Foto: Trygve Indrelid

VG har avbildet en sørgende far i refleksen av portrettet av sønnen som ble drept av en person mistenkt for å ha brukt anabole steroider. Overskriften er ”Politi-far ut mot vold” (V11). Utdrag av teksten under bildet: ”SØRGER: Eskild Berthelsen (55), far til den drepte politimannen Bjarte Berthelsen (27), var ofte bekymret for sønnen.”

Foto: Hallgeir Vågenes

Det individuelle menneskets skjebne

Dette paradigmet beskrives på følgende måte av Mathiesen (2002: 208):

Det individuelle mennesket som fokuseres, beskrives i skjebnetermer, dvs. som å ha vært eller som å være i en situasjon som får sterke og langsiktige konsekvenser for vedkommende, eller som å ha valgt eller er i ferd med å velge handlinger som får tilsvarende virkninger.

Overskriften ”18 års fengsel eller full frifinnelse?” (S11) bærer preg av at handlingen vil få konsekvenser langt inn i fremtiden for drapsmannen og hans familie, så vel som drapsofferets familie. Det samme gjør overskrifter som ”30-åring fikk fire år for steroidsmugling” (T07) hvor gjerningspersonen må sone fire år i fengsel og ”Torpedo slått knockout av Jesus” (V12) som referer til en tidligere bruker av steroider som ble religiøs og startet et helt nytt liv.

Den enkeltstående og tidsavgrensede hendelse

Hendelser som kan avgrenses i tid går foran det kontinuerlige (Clemet 1999: 116, Mathiesen 2002: 209) – den enkeltstående hendelse er mer interessant enn hendelser som skjer til stadighet. Dette kan ifølge Mathiesen forstås i sammenheng med neste paradigme:

Dramatikken ved enkelthendelser

Det dramatiske og forferdelige ved hendelsen vies stor oppmerksomhet (Mathiesen 2002, Allern 2001, Clemet 1999). Når en konflikt mellom personer er tema, konsentreres fremstillingen i media ofte som replikker eller talehandlinger der den ene aktøren retter kritikk i form av beskyldninger eller anklager mot en annen aktør. Dette kan følges opp med svar på kritikken fra den som angripes på en slik måte at de individualdramatiske fortellingene kan få et preg av føljetonger (Allern 2001: 30).

Eksempel på dette i forbindelse med Svelvik-drapet¹⁰ er den kontinuerlige diskusjonen mellom aktorat og forsvarer om siktedes psykiske tilstand: "Forsvarer [...] vil prosedere på at den den gang 19-årige drapsmannen var sinnssyk i gjerningsøyeblikket, og at han dermed må defineres som strafferettslig utilregnelig" (S07) versus "Aktor, [...], opplyste at de medisinske sakkyndige har konkludert med at den tiltalte ikke var sinnssyk i gjerningsøyeblikket" (S08).

Avvik og normbrudd

Avvik i forhold til det som regnes som vanlig eller normativt god tatt, er forhold som ofte betones. Dette avviket er oftest et negativt avvik (Mathiesen 2002, Clemet 1999, Luhmann 2002). I denne sammenheng hevder Allern (2001: 17) at media ofte prioriterer kriminelle lovbrudd, fordi forbrytelser både ryster og engasjerer leserne.

"Dømt for drap og likskjending" er overskrift i Dagbladet (S15). Her oppsummeres to særdeles grove negative avvik. Det samme er tilfelle med "Mamma kastet meg fra broen" (V06), hvor en treåring forteller at moren, muligens under påvirkning av anabole steroider, har kastet ham fra en bro 20 meter over vannet. At en mor kan finne på å skade barnet sitt ved å kaste det ned fra en bro, må kunne beskrives som en særdeles avvikende handling.

Det avvikende ved avvikerer legger vekt på det som skiller seg spesielt ut ved personen:

De avvikende trekk ved ham eller henne fremheves spesielt og gjøres til det sentrale, mens de trekk hos disse individene som er 'normale', og som kunne dannet helheten som avviket finner sted innenfor, underkommuniseres (Mathiesen 2002: 210-211).

¹⁰ I desember 2000 ble 15 år gamle Maiken Aanes Christensen fra Svelvik mishandlet og drept av en gutt på 19. Det ble fokusert på gjerningspersonens bruk av anabole steroider. Pressen omtalte saken som "Svelvik-drapet".

Komplekse bakgrunnsforhold som kan ha foranlediget en sak, belyses ikke fullt ut (Luhmann 2002: 48), og en konsekvens av dette er, som Clemet (1999: 116) påpeker at det konkrete vinner over det abstrakte og det tosidige vinner over det mangesidige, fordi det som er flersidig blir for komplisert. Kort sagt: Det som er svart-hvitt vinner over det som er nyansert, det vil si det meste.

Et eksempel i mitt materiale som belyser dette fenomenet, er at de alternative forklaringene med hensyn til Svelvik-drapet kommer i bakgrunnen til fordel for stort fokus på anabole steroider. Opplysninger om gjerningspersonens bakgrunn når aldri overskriftene, og kommer så og si alltid langt ute i artiklene. Det fremheves ikke på noen måte at ”Han lider av ubehandlet hyperaktivitet (ADHD), og har en IQ anslått til 64” (S06). I enkelte av artiklene nevnes at gjerningspersonen har ”lav intelligens og mangelfullt utviklede sjelsevner” (f.eks. S13), ”Han er ifølge sakkyndige lettere psykisk utviklingshemmet, [...]” og ”allerede på barneskolen viste [han] tegn på alvorlige personlighetsforstyrrelser” (S16). Dette er faktorer som kan bidra til å forklare handlingene, men de blir ikke fremhevet i noen av artiklene. Det samme er tilfellet i forbindelse med at anabole steroider brukes som forklaring på drapet, mens gjerningspersonens inntak av alkohol underkommuniseres. Det er noe jeg skal se nærmere på i neste kapittel. Nyansene forvinner – vi sitter igjen med et forenklet bilde.

Paradigmene kan med Clemet (1999: 116) oppsummeres på følgende måte: ”Det typiske journalisteksempel er [...] at ’mann biter hund’ – en negativ, konkret og avvikende hendelse.”

7.3 Hvem er deltakere i diskursen?

”Vis meg dine venner og jeg skal si deg hvem du er” er et ordtak som ifølge Allern (2001: 161) passer godt med hensyn til å beskrive pressens kilder. *Kilden* kan ifølge Allern (ibid: 161) beskrives som

...en person som gir opplysninger, altså kildemateriale, til en journalist. Kilden kan bli intervjuet og sitert, eller gi tips og bakgrunnsopplysninger journalisten kan bruke. [...] I de fleste tilfeller representerer ikke kilden seg selv, men en organisasjon, institusjon eller bedrift. I enkelte tilfeller bruker journalisten seg selv som kilde, for eksempel gjennom personlige observasjoner som formidles i en reportasje.

Hvem kildene er, forteller mye om journalistikkens innhold, tolkningsrammer og fremstilling av virkeligheten. Mathisen (1997: 26-28) peker på at kunnskap om hvem tekstforfatterne er, kan øke vår innsikt av hva som fanges opp og *ikke* fanges opp av diskursen. Hvem får anledning til å slippe til med sine erfaringer, vurderinger, oppfatninger og interesser og hvem slipper ikke til? Det er viktig at vi tenker over hvilke aspekter ved eller perspektiver på saksområdet som dominerer og hvilke som marginaliseres.

I boken "*Forms of talk*" (1981) viser Erving Goffman hvordan produksjonen av tekst påvirkes av tre instanser, der han benevner den første *speaker*: "In short, he is the talking machine, a body engaged in acoustic activity, or, if you will, an individual active in the role of utterance production. He is functioning as an 'animator'" (ibid: 144). Denne rollen fylles av den som fremfører teksten, den som står bak lyden av ord. Neste instans kalles *author*: "...someone who has selected the sentiment that are being expressed and the words in which they are encoded" (ibid: 144); den som skriver teksten. Tredje instans i tekstproduksjonen benevner Goffman *principal*: "...someone whose position is established by the words that are spoken, someone whose beliefs have been told, someone who is committed to what the words say" (ibid: 144); den personen eller instansen som får meningen sin presentert.

Hågvar (2003: 39) påpeker imidlertid at avistekster som regel ikke har noen enkelt author. Author og animatorrollen flyter i mange tilfeller sammen på grunn av at man skaper teksten sammen. Konsekvensen av dette er at avisa snakker til leserne som institusjon, men forsøker ved *bylines* (journalistsignaturer) å tillegge den enkelte journalist en falsk author- eller principalrolle.

På grunn av dette hevder Fairclough (i Hågvar 2003: 39) at tekster fra media har en innkapslet ("embedded") og lagdelt karakter, noe som betyr at den endelige teksten består av spor etter tidligere versjoner.

Ulike aktører har ulik tilgang til mediene, og journalister tillegger ytringene forskjellig verdi ut fra hvem som ytrer dem. Hvordan og på hvilket grunnlag erverves den tilliten og troverdigheten som er nødvendig for å vinne gehør og få gjennomslag i media, og hvilke aktører får i første rekke hevet sin stemme?

Waugh (i Hågvær 2003: 89) hevder at noen aktører - såkalte *newsmakers* - i kraft av sin posisjon produserer ytringer som er nyhetsverdige i seg selv: "What newsmakers say may be newsworthy events in their own right." Fowler (ibid: 89) minner på samme måte om at:

News cannot be relied upon to come spontaneously, but has to be 'gathered': by paying professional news agencies to send in stories, and by employing journalists to regularly monitor proven sources of news. Functionally speaking, these news-gathering strategies ensure economy of time and effort. But they are also very selective, in that only certain kinds of sources are worth tapping consistently.

Hvorfor kommer disse såkalte "nyhetsskaperne" til ordet, på hvilken bakgrunn lar media enkelte aktører slippe til, mens det for andre kan være vanskeligere å bli hørt? Hvilken makt har de til å få sin mening frem i media? I denne sammenheng kan det være av interesse å se nærmere på Bourdieus analyser av *symbolsk makt*. Ifølge Bourdieu (1996b: 45) er symbolsk makt

...en makt til å konstituere det gitte gjennom utsagn om det, til å få andre til å se og tro på en verdensoppfatning, til å bekrefte den eller til å forandre den, og gjennom verdensoppfatningen også handlingen i verden, og dermed verden selv.

Kan det være slik at *newsmakers* har en egen makt til å komme frem i media og dermed få fremmet sitt syn og sin agenda slik at andre ser verden med deres øyne og tror på denne oppfatningen?

Med bakgrunn i erfaring, normer og "håndverkskunnskap" har journalister en felles yrkesoppfatning av hva som er god og dårlig journalistikk. I tillegg hevder Allern (2001) at journalistiske vurderinger er sterkt preget så vel av markedsstrategier som kildenes innflytelse og journalistens eget ståsted.

"Journalistens eget ståsted" kan settes i sammenheng med begrepet Bourdieu (1996a) benevner som en persons *habitus*. Habitus er ifølge Bourdieu internaliserte sosiale forhold – et produkt av vår sosialisering. Sosiale grupper og samfunnsklasser forenes av den samme habitus, av felles tenke- og handlemåter. Siden habitus blir til blant annet gjennom sosialisering og integrering i samfunnslivet, skapes en enhet og systematikk i en bestemt gruppes livsstil. Habitus dreier seg også om forskjellige prinsipper for hvordan man oppfatter verden, oppfatninger av hva som skal betraktes som riktig og galt, god og dårlig smak osv.

Uten at den er absolutt determinerende, legger individets habitus føringer for tankegang, valg og handlinger.

På samme måte som individet ikke står fritt til å velge sin habitus, er heller ikke sosiale goder – som prestisje og makt – like oppnåelige for alle, men avhenger av det som Bourdieu (ibid: 280) kaller *sosial kapital* og som kan bestå av økonomisk og kulturell kapital: ”ett kapital av kontakter, relationer och umgängeskretsar varifrån man vid behov kan hämta erforderlig ’stöd’.” Disse formene for kapital virker som effektive differensieringsprinsipper i det sosiale rom på grunn av at en gruppe mennesker med mye felles kapital vil stå hverandre nært. Avstanden mellom aktørene blir større jo mindre man har felles. Hva som regnes som kapital eller ikke i det sosiale rommet er ikke gitt på forhånd, og det vil pågå en kontinuerlig kamp om hva som skal være den rådende og gyldige kapital. Bourdieu hevder at de dominante gruppene er i en langt bedre posisjon til å påtvinge andre sine verdier, da disse gruppene i større grad enn andre besitter oppfattelseskategorier og klassifikasjonsskjemaer som av mange i samfunnet betraktes som relevante – herved også den relevante smak.

Dette betyr at journalister arbeider på bakgrunn av innebygde verdier, noe som fører til at de fremstiller ”virkeligheten” på en bestemt måte. Som vi har sett henter de også gjerne sine kilder fra bestemte miljøer, noe som er med på å påvirke hvilke fenomen som får en fremtredende plass i media og hvordan dette fenomenet beskrives.

Strand (2004) peker på at det er særdeles viktig for journalister å få tak i og formidle det som regnes som sensasjonelt og spektakulært - særlig det som skiller seg ut ved å være eksklusivt i forhold til andre medier. Denne jakten på eksklusivitet fører i det journalistiske feltet til ensretting og banalisering blant annet på grunn av det sterke tidspresset som journalister jobber under.

Et resultat av dette tidspresset er at media favoriserer den tidligere nevnte gruppen av *newsmakers* - aktører i viktige posisjoner som tidligere har vist at de er villige og dyktig til å uttale seg kontaktes igjen og igjen fordi man ikke har tid til å lete etter nye kilder hver gang man behøver en uttalelse. Da er det greit å kunne forholde seg til de vi på norsk ofte kaller *rikssynsere*: ”Samfunnsviteren Erling Dokk Holmens spissformulerte beskrivelse ’anabole steroider er for unge menn det plastisk kirurgi er for kvinner’, er nok mer presis enn vi liker å ta inn over oss” (K04) er et eksempel på dette fra mitt materiale.

Vi må kunne slå fast at hvem som er tilstede i en tekst kan ha betydelig innvirkning på innholdet og meningen vi tillegger den. Jeg skal nå se nærmere på hvem som kommer til ordet i mediadiskursen om anabole steroider.

7.3.1 Offisielle kilder/"eksperter"

Bruk av "eksperter" er et mye utbredt fenomen i pressens fremstilling av et saksområde, i mitt tilfelle diskursen om anabole steroider. I enkelte tilfeller er disse kildene ikke-navngitte (mine understrekninger):

"...ekspertene mener flere tusen nordmenn hvert år bruker muskeloppbyggende preparater" (K01).

"Hele arbeidet med denne saken kommer til å få ei slagside på bakgrunn av riksadvokatens utspill, sier en kilde til Dagbladet" (K02).

Det er imidlertid mer vanlig at kildene navngis, enten ved å referere til bestemte personer eller ved å henviser til institusjoner/sektorer. I mitt materiale består kildene i stor grad av:

Representanter for politi/tollvesen:

"Politidirektoratet (POD) og Toll- og avgiftsdirektoratet (TAD) vil støtte forbud mot anabole steroider" (K01).

"Politiet har opplysninger om at flere i miljøet også skal være storforbrukere av anabole steroider" (V20).

"Politiet frykter at muskeldoperne vil bli flere og yngre" (F08).

Forskere:

"Vi har altfor lenge fokusert på narkotika som roten til alt ondt. Nå må vi begynne å fokusere på anabole steroider også, sa forsker og sosionom Tommy Moberg ved Göteborgs Universitet [...]" (V03).

”Willy Pedersen, rusforsker ved Norsk Institutt for oppvekst, velferd og aldring (NOVA), avslører nå den nye dopingvirksomheten blant ungdom” (V02).

”Det er en klar tendens til at brukerne av anabole steroider er blitt yngre de siste ti årene, forteller Bjørn Barland, Dr. Scient ved Dopingtelefonen” (F01).

Politikere:

”Muskeloppbyggende preparater som i dag er lovlig å bruke, kan neste år bli forbudt. Justisdepartementet ønsker å ta i bruk bøter og fengselsstraff” (K01).

”For fire år siden vurderte justiskomiteén om det var nødvendig med et norsk forbud mot bruk av doping. [...] Nå mener imidlertid helsepolitisk talsmann Ola Gløtvold i Senterpartiet at tiden er moden for å innføre et forbud likevel” (K11).

”Vi vil kriminalisere besittelse, bruk og erverv [...], sier statssekretær Anne Lise Ryel i Justisdepartementet” (K01).

Denne gruppen bærer preg av en sterkt negativ holdning til anabole steroider, og underbygger ofte synspunktene ved bruk av forskning:

”Ny forskning viser at doping-bruk gir hjerneskader og er langt farligere enn antatt” (V03).

”En rekke vitenskapelig studier bekrefter det uheldige ved kombinasjonen [alkohol og narkotika]” (S02).

”Tall fra rusmiddeletaten i Oslo viser en sterk økning” (T20).

Virkeligheten sett fra ståstedet til offisielle kilder og ”eksperter” er at anabole steroider er et udelt negativt fenomen som bør fordømmes og forbys. Holdningen til anabole steroider preges av denne gruppens bestemte habitus og bruk av vitenskapelige studier benyttes for å fremstille denne holdningen som den riktige og gyldig. Men det er også et poeng at gruppens sosiale kapital i mange tilfeller kan være godt nok argument i seg selv.

7.3.2 Brukere

Brukere er en annen gruppe som uttaler seg i pressen, men i langt mindre grad enn ”eksperter”. Når det gjelder fremstilling av brukere av anabole steroider, presenteres det et mer nyansert bilde – virkeligheten er ikke totalt svart-hvitt. Selv om det også her i mange tilfeller fokuseres på negative sider ved brukerne, konsekvensene av bruk og selve stoffet, er man i denne gruppen i større grad opptatt av å forklare, ikke bare fordømme. Dette eksemplifiseres blant annet gjennom et intervju med en tidligere bruker, hvor han beskriver bivirkninger, men fortsetter med en *forklaring* på hvorfor enkelte benytter seg av steroider:

Likevel vil han nyansere bildet av doperne.

- Jeg vil ikke kritisere min egen krets, mitt eget miljø. Jeg kjenner jo folk utenfor, klart det, men omgangskretsen min består av folk som kommer hit til gymmen, kampsportutøvere, kroppsbyggere, folk som jobber som dørvakter. Noen doper seg, andre ikke. Jeg har full forståelse for at mange begynner. Kroppsbyggere som kjemper i toppen, for eksempel. De kommer ikke noen vei uten. Noen hardere idrett enn denne finnes ikke. Det er et blodslit hele veien, med lange treningsøkter hver dag og et rigid matregime. Det er dop i dette miljøet. Det har det alltid vært. Det får man ikke gjort noe med. Og det å si at alle som bruker steroider er idioter følelsesmessig, er å sette ting altfor mye på spissen, [...] (B09).

I samme artikkel, etter å ha fått spørsmål fra journalisten om konsekvensene av bruket, fortsetter han: ”Det får konsekvenser for alle som begynner. Men mange kan leve normale liv. De er ordentlige folk, røker ikke, drikker ikke, og er veldig strukturerte i forhold til mat.”

Noen av de samme holdningene vises gjennom et intervju med ”Lars”:

- Angrer du på at du begynte å bruke dop?

- Nei. Uten dopinga tror jeg at jeg ville ha vært mer misfornøyd. Da ville jeg deppa over kroppen min. [...] Nå har ’Lars’ vært rein en stund, men han har ingen planer om å slutte med dop.

- I dag bruker vi kvalitetsstoff, med færre bivirkninger. Og jeg tenker ikke så mye på dem (B05).

Gjennom brukernes fortellinger basert på egne erfaringer, opplever vi at bildet begynner å få ”farger”.

Det må imidlertid påpekes at når det gjelder anabole steroider, preges bildet av synet til gruppen av ”eksperter”. Disse får i større grad enn gruppen av brukere mulighet til å uttale seg

i media, noe som fører til at vi som avislesere sitter igjen med et bestemt inntrykk.

”Virkeligheten” vi ser er *en del* av det store bildet.

7.4 ”Når journalister blir politikere, dommere og bødler”

Jeg vil avslutte denne delen med utdrag fra en interessant artikkel på nettsiden trim.no (<http://www.trim.no/>) med den treffende overskriften ”*Når journalister blir politikere, dommere og bødler*”, som på en god måte oppsummerer problemstillingene jeg har tatt opp hittil i kapitlet.

Bakgrunnen for denne artikkelen var at Aftenposten listet opp en rekke drapsmenn fra Sverige og Norge som det ble hevdet hadde brukt anabole steroider. Trim.no undersøkte imidlertid disse sakene, og fant ut at avisen unnlot å skrive at alle drapsmennene var ruset på alkohol, narkotika og/eller var i alvorlig psykisk ubalanse. Minst en av drapsmennene var på drapstidspunktet inne i en alvorlig psykose og var i tillegg ruset. I tillegg presenterte lokalavisen Oppland Arbeiderblad flere saker hvor anabole steroider ble presentert som årsak til voldelig atferd. For å nyansere bildet sendte ansvarlig redaktør for nettsiden, John Gunnar Oppheim, inn en artikkel. Utfallet ble imidlertid ikke akkurat som han hadde tenkt seg:

Undertegnede sendte epost til journalisten bak flere av sakene, og prøvde der å poengtere at det ikke var medisinen som var problemet. Meningen var å på privaten gi ham noen vennlige synspunkter på hva han som journalist kanskje kunne se nærmere på. På telefonen på kveldstid presenterte journalisten seg meget kort og var overraskende flyktig og rask: Kan jeg bruke innholdet i eposten din i en sak? Jeg fikk knapt sagt ja, men at han måtte sende saken til meg, før det var klikk i den andre enden.

Ingen sak ble sendt meg til gjennomlesing. Saken ble publisert raskt og direkte. Innholdet ble satt sammen fra min private epost av omtalte journalist. Eposten inneholdt fra a til å godartet innhold, så den ukjente mannen måtte gå til verks med hvordan innholdet skulle framheves og klippes til, for at jeg skulle framstå i et lys tilstrekkelig dårlig til at journalisten skulle få tilfredsstilt sitt tilsynelatende behov for hvordan jeg skulle settes ut i avisen med fullt navn.

Journalisten mente at han hadde oppfattet meg som om han skulle sende saken til meg for gjennomlesing etter at den var blitt publisert. I artikkelen prøvde han å komme meg til skade så godt han kunne. Han letet [sic] gjennom iform.no, en side, som han opplyste, jeg hadde tilknytning til, og der sto det noe noen hadde skrevet, som han satte mot det jeg hadde skrevet i den private eposten. Dermed presenterte han som overskrift på avsnittet: ”Uenig med seg selv”.

Etter å ha kontaktet redaktøren i Oppland arbeiderblad ble straks tøyset fjernet. Gjenstående sak ble denne: Overdrevet om anabole steroider (Oppheim 2004).

Gjennom dette eksemplet får vi belyst at en problematisering av diskursen ikke alltid er interessant stoff for media, og at pressen ikke nødvendigvis er villig til å gå inn i en problemstilling fra en ny synsvinkel. Kan man da hevde at pressen oppfyller sin egen regel fra Vær Varsom-plakaten om at "Pressen har et spesielt ansvar for at ulike syn kommer til uttrykk"?

7.5 Språket i samfunnet

I Norge har vi i dag ytringsfrihet, og pressen har muligheter til å trykke og formidle det den vil uten at staten griper inn. Pressen har imidlertid laget sine egne regler – den nevnte Vær Varsom-plakaten – hvorav det første budet i den første utgaven lyder: "La det ikke kunne sies med sandhet at pressen setter folk unødvendig i gapestokken" (Fremo 1994: 11). Reglene som ble vedtatt i 1936 gjaldt uendret i 20 år, men i 1959 vedtok Norsk Presseforbund en ny og utvidet Vær Varsom-plakat. Denne ble innledet med følgende advarsel og påbud:

Det trykte ord er et mektig våpen. Misbruk det ikke! De skadevirkninger ubetenksomhet og feil fra pressefolks side kan forårsake, går ofte videre og dypere enn noen på forhånd aner. Vis omhu og varsomhet, vis hensyn og ridderlighet! Det er ofte medmenneskers vel det gjelder (ibid: 11).

Von der Lippe og Nordhaug beskriver i boken "*Medier, påvirkning og samfunn*" (1999) hvordan språket er et ledd i all journalistikk og øvrig kommunikasjon. De refererer til den russiske litteratur- og språkteoretikeren Mikhail Bakhtin som har utarbeidet en språk- og interaksjonsmodell som han hevder kan være av betydning om man vil utvikle en dypere forståelse for den journalistiske kommunikasjonen. Med denne interaksjonsmodellen vil Bakhtin vise at den menneskelige eksistensen er grunnleggende dialogisk, og han mener at språket vårt først og fremst er et redskap i den dialogiske prosessen.

Bakhtin betrakter de vi snakker med som en del av vår egen kommunikasjon. Følgelig er det ikke mulig å se språkhandlinger isolert fra de språklige omgivelsene. Med en slik språkforståelse blir journalistikken en del av den mellommenneskelige atferd. For å utvide dette perspektivet til det offentlige rom, trekker von der Lippe og Nordhaug i tillegg inn

Habermas som identifiserer massemedier som kollektive uttrykksformer for vårt kommunikasjonsbehov. Dette behovet for å kommunisere noe til andre er avhengig av en liberal lovgivning for at det skal ha mulighet til å komme til uttrykk (ibid: 34).

Forestillingen om språket som et system som ikke er bestemt av den virkeligheten det refererer til, har sin opprinnelse i den strukturalistiske språkvitenskapen som sveitseren Ferdinand de Saussure utviklet. Saussure mener at ordene kan oppfattes som tegn, og at disse tegnene er arbitrære (tilfeldige) - ordene i seg selv har ingen selvsagt og direkte sammenheng med betydningen (Lippe/Østerud 1999: 369). Det er for eksempel ingen likhet mellom ordet datamaskin og den innretningen jeg nå sitter foran. Betydningen er basert på en konvensjon. Vi kan si at ordet har en tosidighet; tegnet *datamaskin* har *et innhold* eller en *betydning*, det vil si tanken om en reell datamaskin. Samtidig har ordet et *uttrykk* - det vil si ordet *datamaskin* slik jeg hører eller ser det. Alt vi foretar oss og alt vi skaper - våre ulike kulturfenomen - kan med denne tankegangen oppfattes som et system av tegn og følgelig også avleses som tegn.

I tillegg til ordenes denotative innhold har de også tilleggsbetydninger, konnotasjoner. De enkelte ordene hører hjemme i et tegnsystem - et språk - og ifølge strukturalistene er språket et system av tegnelementer som blir definert og forstått i forhold til hverandre. Det betyr at forfatteren av teksten og leseren må beherske det samme språket eller tegnsystemet for at leseren skal forstå forfatterens hensikt (Moslet 1999: 212-213)

Mathisen (1997: 8) setter fokus på at språket som kommunikasjonsmiddel virker som et slags filter med hensyn til hva som mer eller mindre lett lar seg kommunisere. Med dette mener han at noen verdier og interesser via det rådende språket lettere får adgang til debatter og beslutninger. Det man i et samfunn har et velutviklet ordforråd for, lar seg lettere artikulere og kommunisere enn noe annet som man ikke har et så velutviklet ordforråd for. Dette er et fenomen som tekstanalyser kan gi oss innsikt i ved å si noe om hva befolkningen generelt - eller bestemte grupperinger innen befolkningen - er i eller ute av stand til å fremheve som problemer. Vi har allerede sett at temaet anabole steroider blir fremhevet som et stort problem i dagens samfunn. Nå skal jeg se mer konkret på hvordan dette fenomenet beskrives i media.

7.6 Språket i media

”Umberto Eco har uttalt at språkets viktigste funksjon er at det kan brukes til å lyve med,” skriver Lippe og Østerud (1999: 357). Dette sitatet setter fokus på at språket ikke ene og alene er en kanal som formidler *fakta* om verden. Språket må ifølge Lippe og Østerud snarere betraktes som et medium eller et middel til å *konstruere* den sosiale virkeligheten. I tillegg konstituerer språket sosiale roller og identiteter. Vi kan si at vi bruker språket til å definere vårt forhold til andre mennesker, til å markere vår posisjon i samfunnet og til å markere overfor oss selv og andre hvem vi er. Eksempelvis konstrueres det et bilde av brukere av anabole steroider som farlige. Men kan vi hevde at dette mediaskapte bildet er en direkte gjengivelse av ”virkeligheten”?

I denne delen skal jeg se nærmere på hva slags beskrivelser pressen benytter seg av når den skriver om brukerne av anabole steroider. Hvilke ord og uttrykk som benyttes har konsekvenser for vår oppfatning av personene som fremstilles. Som Fekjær (2004: 15) skriver: ”Språket, ordene, er ikke bare et nødvendig verktøy i vår kommunikasjon med hverandre. Ordene er i tillegg ’knagger’ vi henger tankene på, og er derfor noe som former vår tenkning.” Derfor er det viktig at vi reflekterer over hvilke ord og beskrivelser som gjøres i media, og hvordan disse påvirker våre tanker og vår oppfatning av et bestemt fenomen.

7.6.1 Forenklinger og metaforer

Et generelt kjennetegn ved språket i media er at den syntaktiske oppbyggingen og ordbruken er enkel. Språket er preget av et høyt antall personreferensielle uttrykk (egennavn på kjente personer eller han, henne), kvalifiserende adjektiv (tragisk, utrolig) og sterke nominaluttrykk (krise, krig, kaos) (Allern 2001: 30). Følgende eksempler fra Svelvik-drapet illustrerer dette (alle understrekninger er mine):

”Drapsmannen meldte selv fra om den grufulle handlingen” (S07).

”Hun [offeret i Svelvik-drapet] ble utsatt for uhemmet brutalitet og råskap, heter det i dommen” (S13).

”Men de grufulle detaljene fra drapsnatten innhentet ham” (S14).

”Den femten år gamle jenta var sjanseløs i kampen mot den brutale overfallsmannen” (S15).

Et annet språklig virkemiddel som ofte blir anvendt i beskrivelsen av brukere av anabole steroider, er metaforer. Den klassiske definisjonen på en metafor er ”begreper som overfører mening fra en kontekst til en annen” (Mathisen 1997: 13). Gripsrud (1999: 177) beskriver metaforen som et ord som i utgangspunktet har ”en etablert, gjerne bokstavelig (denotativ) mening.” Når et ord brukes som metafor, brukes det imidlertid i samsvar med Mathisens (1997) definisjon på et helt annet felt, og dermed oppstår en ”semantisk kollisjon”, et fenomen Gripsrud (ibid: 177) kaller en *logisk absurditet*. Følgelig må man lete etter, eller skape en annen mening enn den bokstavelige for at setningen ordet inngår i, skal bli meningsfull.

I Aftenposten (B09) kan vi lese et intervju med en mor som har mistet sønnen sin, angivelig på grunn av sviktende helse som følge av bruk av anabole steroider. På bakgrunn av denne artikkelen skal jeg se nærmere på hvordan språket i media anvendes for å fremstille brukere på en bestemt måte. Jeg gjengir store deler av teksten, fordi jeg mener den på en god måte illustrerer hvordan valg av bestemte ord og formuleringer bidrar til en bestemt oppfatning av brukere av anabole steroider. Jeg vil vise hvordan valg av språk i media fremstiller den omtalte personen som *noe annet enn en person* (alle understrekninger er mine).

Når hun husker tilbake, var det sommeren 1998 hun forsto at noe var galt. 'Sissel' hadde avtalt å møte sønnen på hytta, for å male veggene. Det var da han snudde seg mot henne, på stigen, at hun møtte det stive blikket. Det stive og stirrende blikket, som hos hester. Hadde hun mistet ham allerede da?

Den vevre kvinnen i 50-årene har selv oppsøkt avisen. Det hun vil fortelle, om det å ha en høyt elsket og vanlig utseende sønn som blir til en gorilla og som kollapser som en muskelmastodont i et fengsel, har hun bare fortalt sine nærmeste.

Ved hjelp av bilder viser moren utviklingen fra en vanlig mann til en skapning som etter hvert mister alle menneskelige trekk:

Hun starter med å legge frem noen bilder og en CV. CV'en er forbilledlig. Den forteller om kurs og eksamener som sønnen tok på rad og rekke, om arbeidserfaring og

ledelsesposisjoner i ung alder. Det første bildet viser en ung mann på en strand, i 1996. En flott gutt, rak i ryggen og med kraftige ben. Likevel bare en vanlig gutt.

Deretter starter den negative utviklingen. Journalisten skriver videre:

På det neste, fra 1998, ruver han stolt ved siden av en kvinnelig bekjent av moren. Han er stadig vekk flott, med kraftig brystkasse og stram hake. På det tredje bildet, fra 2002, sitter han i en sofa. Bare overkroppen fra slipset opp er synlig. Haken er påfallende diger og rund i kantene, skuldrene massive [...].

De menneskelige trekkene er nå i ferd med å forsvinne. Noe annet tar plass i kroppen.

Dette er historien om min sønn. En ung gutt som begynner med kosttilskudd, og som synes han får en akseptabel kropp. Så blir han opphengt i musklene. Han får det omvendte av anoreksi, han kan ikke bli stor nok. Folk sier at det er ikke pent, men ingenting biter. Oss andre beskriver han som kvapsete og usunne. Han skiller ut eggeplommene og spiser bare hvite. Spiser bare rent kjøtt og fisk. Middagene som var samlingspunktet blir preget av de spesielle spisevanene. Jeg tenker på en spurvefamilie som får en gjøkunge i reiret, som spiser dem over hodet. Vi får en gorilla i huset.

Moren fortsetter historien om en sønn som har blitt ugjenkjennelig:

Forstår du hvor store de blir? De klarer ikke å vaske seg i håret. De klarer ikke å få shampooen opp. De setter seg ikke. De detter ned i stolen. De er så store at de verken kan sitte eller gå. De løfter bena frem, får enorme tyrenakker og skuldre som luter fremover. Skjønner du hva jeg mener med gorilla? [...] Etter hvert ble han aggressiv, en okse som sto der og blåste.

Hvilke konsekvenser får dette ordvalg? Det vi her ser eksempler på, er hvordan en person blir karakterisert ved direkte sammenligning med skapninger i dyreriket: *Sønnen får det stive og stirrende blikket som vi finner hos hester*, han blir beskrevet som *en muskemastodont, en blåsende okse med enorm tyrenakke og skuldre som luter fremover*. Menneskelige trekk og egenskaper forsvinner – i stedet får vi inntrykk av at bruk av anabole steroider har transformert personen til en dyrelignende skapning.

Artikkelen avsluttes med følgende sitat:

Jeg tenker på moren til han som skjøt ned og drepte han politimannen, Berthelsen. Hun kjente ikke sønnen sin igjen lenger. Akkurat sånn ble det for meg. Når de bruker steroidene har de ikke lenger følelser, tanker, eller evne til å forstå andres situasjon.

Ifølge moren har sønnen mistet *følelser, tanker eller evne til å forstå andres situasjon*, egenskaper som er med på å konstituere et individ. Uten disse egenskapene er man ikke lenger et menneske. Vi ser konturene av noe umenneskelig, på linje med gjerningsmannen fra Svelvik-drapet som blir beskrevet som en *drapsmaskin*; ”Tiltalte framsto selv som en ren ’drapsmaskin’ [...] (S09)”. To andre eksempler fra mitt materiale er:

”Ute på oppdrag er han en maskin, stinn av stoff, avsindig, uten følelser eller bakkekontakt. Han utstråler ondskap, [...]” (V21).

Mens politiet lukket øynene, banket muskelberget opp dem som opponerte [...]. Selv deler Jan Kvalen sitt liv som muskelmann i to epoker. [...] Ære og respekt er to begreper som er viktige i muskelmiljøet. [...] Et program som førte til et uhemmet raseri blant Oslos muskelgutter (V19) (mine understrekninger).

Bruk av ord som *muskelberg*, *muskelmann*, *muskelmiljø* og *muskelgutter* vekker bestemte, ofte negative, assosiasjoner hos leseren. Som jeg har gjort oppmerksom på, hevder Fairclough at språkbruken er nært forbundet med bredere sosiale prosesser. I dette tilfellet kan vi tenke oss at ordvalget både reflekterer et bestemt syn på anabole steroider i pressen og får som konsekvens at leserne påvirkes av denne holdningen.

*

Gjennom disse eksemplene har vi sett at metaforer ikke er uskyldige - i betydningen meningsnøytrale synonymmer. Georg Lakoff og Mark Johnson (i Gripsrud 1999) har forsøkt å vise hvordan metaforer preger vår hverdagslige tenkemåte og politiske forståelser på bestemte måter. Fordi metaforer ofte brukes for å fremheve bestemte positive eller negative aspekter ved det en snakker om, fører det til at lesernes følelser mobiliseres. Med Fairclough (1992: 194) kan vi si at:

metaphors are not just superficial stylistic adornments of discourse. When we signify things through one metaphor rather than another, we are constructing our reality in one way rather than another. Metaphors structure the way we act, and our systems of knowledge and belief, in a pervasive and fundamental way.

Diskursen farges av det ordvalget som gjøres, og vårt inntrykk av et fenomen kan befestes eller forandres. Ordvalg er på ingen måte likegyldig.

Kapittel 8: Narkotikadiskursen

8.1 Ordvalg

I denne delen av oppgaven skal jeg ta for meg hvordan media i mange tilfeller innlemmer anabole steroider i narkotikadiskursen ved å sette likhetstegn ved anabole steroider og narkotika. De to stoffene blir *det samme*. Jeg skal også diskutere om det er grunnlag for å si at det faktisk eksisterer likheter mellom dem eller om dette kun er et mediaskapt bilde.

Men la meg først gjøre noen betraktninger rundt begrepene *narkotika* og *doping*. Fekjær (2003: 4) peker på at ordet *narkotika* er et svært skremmende begrep på grunn av de negative assosiasjonene man knytter til det. På samme måte setter Møller (1999: 23) fokus på at begrepet *doping* er problematisk. Han mener ordet stiller i samme klasse som begrepene voldtekt og mord - det har en avgjort negativ betydningslading og kan uten videre fordømmes. Både narkotika og anabole steroider betegnes i mange av avisartiklene som *dop*, noe som gjør at de sammenlignes og sidestilles. La oss se nærmere på hvordan media bidrar til at de to begrepene blir del av den samme diskursen - *narkotikadiskursen*.

8.2 Uklare begrep

I mange tilfeller settes det som sagt likhetstegn mellom begrepene anabole steroider og dop: I artikkel (S01) kan vi under mellomtittel 1 lese at "Mulig bruk av anabole steroider, eventuelt beslektet dop, inngår som tema" og overskriften i artikkel (S02) lyder: "Drepte i dop-rus?" Inne i artikkelen kan vi lese at "Årsaken [...] søkes nå i den siktede 19-åringens mulige flersidige rus- og dopbruk" og "I dette miljøet er det utstrakt bruk av anabole steroider. Det er en kjent sak at denne type dop kan ha svært uheldige bivirkninger, [...]" (S03) konstaterer at "Kombinasjonen av alkoholinntak og dop er et sentralt tema i saken." *Dop* i denne sammenhengen referer til anabole steroider som nevnes tidligere i artikkelen.

Likhetene gjøres ikke mindre av at anabole steroider benevnes som ”thaidop” (T12), ”Thailand-dop” (T01), ”treningsdop” (T04) og ”kroppsbyggerdop” (T07). Anabole steroider er ifølge flere av artiklene det samme som dop, et begrep som også brukes for å beskrive narkotika. Ved å ikke klargjøre begrepene mener jeg at media på den ene siden bidrar til en begrepsforvirring og på den andre siden til å sidestille anabole steroider og narkotika.

*

Sammenfattende kan vi si at media i mange tilfeller fremstiller anabole steroider og narkotika som det samme stoffet. I mange av artiklene går det ikke klart frem om journalisten skriver om en persons bruk av narkotiske stoffer eller om det er bruk av anabole steroider som omtales. På denne måten danner media bilde av en narkoman på treningsdop - en ”treningsnarkoman”. Er det grunnlag for å hevde at bruk av anabole steroider kan forstås innenfor rammene av tradisjonell rusproblematikk? Jeg skal nå se nærmere på enkelte faktorer som fører til at diskursen angående anabole steroider og narkotikadiskursen i mange tilfeller føres på samme plan.

8.2.1 Problematisk kategorisering

Narkomani beskrives av Bejerot (1970: 7) som ”ukontrollert bruk av – eller begjær etter – kjemiske stoffer som er til alvorlig skade for individer eller samfunn eller begge.”

Ifølge Christie og Bruun (1985: 61) er ikke narkotika en entydig kategori: ”Narkotika finnes ikke. Det finnes ikke som logisk kategori hvor stoffer med *felles virkninger* på kroppen er samlet, og hvor stoffer *uten* slike virkninger er utelukket.” Med dette mener de at hvilke stoffer som skal regnes som narkotika, er preget av skjønn. Stoffer som kaffe, sukker, alkohol og tobakk har alle innvirkninger på kroppen i den forstand at de kan være skadelige og fremkalle en eller annen form for rus, men de er fullt lovlig å anvende. I hovedtrekk ble hvilke stoffer som skulle defineres som narkotika bestemt av FN-konvensjonene om narkotika på 1960-tallet (ibid: 62).

Stoffer som går under betegnelsen doping er, i likhet med narkotika, ingen entydig kategori. Stadig flere av disse stoffene blir satt på dopinglisten, og dermed definert som ulovlig. Heller

ikke her er det alltid enkelt å forstå logikken bak hvilke stoffer som er lovlig og hvilke som ikke er det - og på hvilke grunnlag disse beslutningene er tatt. Vi har sett at prestasjonsfremmende midler som anabole steroider er ulovlig. Det er imidlertid fremdeles lov å tilbringe tid i såkalte høydehus, noe som forbedrer oksygenopptaket og gjør idrettsutøvere i stand til å prestere bedre. Det er vanskelig å betrakte kategoriene ”narkotika” og ”dopingmidler” som selvsagte.

8.2.2 Blandingsmisbruk

I tillegg til at anabole steroider og narkotika i mange tilfeller beskrives som *dop*, er inntak av begge stoffene/blandingsmisbruk et fenomen som er mye omtalt:

Tendensen er et utstrakt blandingsmisbruk, der man lever et vanlig liv i uken, trener hardt og bruker anabole steroider. I tillegg bruker man anabole steroider som amfetamin og kokain i helgene (T04).

”Nå blander de alt mellom himmel og jord: Amfetamin, kokain, alkohol, anabole steroider” (N01).

”Supertrimmere bruker dopingmidler for å bygge seg opp, og amfetamin eller ecstasy for å yte mer” (N03).

Her ser vi tre av mange beskrivelser som tar for seg fenomenet med at brukere av anabole steroider også benytter seg av forskjellige narkotiske midler. Dette bekreftes av Wichstrøm (1995: 6) som fant at hele 82 % av informantene som brukte anabole steroider hadde blitt tilbudt hasj (mot 32 % av ikke-brukere). Nå er det ikke sånn at tilbud er det samme som at man benytter seg av narkotika, men Wichstrøm fant også at 57 % av informantene som brukte anabole steroider, hadde brukt narkotika siste året mot 9,5 % av ikke-brukere. I tillegg røykte 21 % mer enn 15 sigaretter hver dag (3,1 % ellers). Ifølge Wichstrøm fantes det altså klar sammenheng mellom bruk av anabole steroider og narkotika. Informantene som rapporterte bruk av narkotiske stoffer (i de aller fleste tilfeller hasj og sniffing, i mindre grad hardere narkotika), hadde 14,3 ganger økt sannsynlighet for å ha benyttet anabole steroider (ibid: 82).

8.2.3 Kjønn

Av de 118 artiklene jeg har valgt å benytte meg av, er det kun to artikler som nevner at jenter bruker steroider: ”Det er nok av bolere, for å si det sånn. [...]Vi vet til og med om damer som boler seg” (F03) og ”Expressen skriver at politiet mistenker kvinnen for å ha brukt anabole steroider på det tidspunktet da sønnen falt fra Alviksbroen” (V06). Med unntak av disse sitatene er jenter/kvinner fraværende med hensyn til eget bruk av anabole steroider i mitt materiale. Dette ser ut til å stemme godt overens med resultat av spørreundersøkelser, som viser at jenter benytter seg av doping i langt mindre grad enn gutter (Wichstrøm 1995, Wichstrøm/Pedersen 2001, Skretting/Bye 2003).

Når det gjelder narkotika, viser tall fra SIRUS¹¹ at i 2001 ble 83 % menn og 17 % kvinner siktet for narkotikaforbrytelser (Rusmidler i Norge 2004: tabell 1.14). Dette tyder på at menn også er overrepresentert med hensyn til bruk av narkotika. Selv om det kan være slik at menn i større grad enn kvinner blir *siktet* for narkotikalovbrudd, og tallene på bakgrunn av dette ikke nødvendigvis er fullstendig korrekt, må man kunne anta at det er overvekt av menn siden prosentfordelingen mellom kjønnene er påfallende stor.

8.2.4 Utvikling fra ”myke” til ”harde” stoffer

Sunde (2004, 6. avsnitt) hevder at enkelte personer tester dopingmidler noen ganger, deretter slutter de med det, på samme måte som noen forsøker hasj en gang men velger å ikke fortsette. Sunde har hatt samtaler med fanger, og for mange av de innsatte lå det en grenseflytting i det å ha prøvd en eller flere substanser: ”Har du for eksempel prøvd ulike typer narkotika er barrieren til å prøve anabole steroider, eller andre former for doping, lavere.” Dette stemmer godt med Wichstrøms (1995) materiale som viser at når en først har fått en aksepterende holdning til medikamenter ved å bruke andre medikamenter (hasj, sniffing osv.) er det kortere vei til å benytte anabole steroider for å nå ønskede mål. ”Det skal ha begynt i det små. Først hasj, så amfetamin, så anabole steroider. Nå brukte han alle typer stoff” (V14) er et sitat fra mitt materiale.

Forestillingen om at ”man begynner med hasj og ender med heroin” har vært et mye brukt argument innen narkotikadebatten. Ifølge denne type argumentasjon er det slik at hvis man

¹¹ Prosentutregning på bakgrunn av tall fra Kriminalstatistikken

begynner med det som tradisjonelt betegnes som lettere narkotiske stoffer, for eksempel å røyke hasj, vil man til syvende og sist ende opp med å sette sprøyter med heroin. Bejerot (1970: 60) hevder at ”Tendensen til overgang fra marihuana og hasj til andre narkotika som sentralstimulerende, LSD, opiater (morfin), barbiturater og nerveberoligende er åpenbar.”

Denne debatten skal jeg ikke ta her, men ifølge Barland (1997) og Okstad m.fl. (1995a: 182) kan teorien stemme når det gjelder bruk av anabole steroider: ”Injeksjoner blir rapportert brukt av mer etablerte brukere, mens ’russere’ i stor grad ser ut til å være det preparatet man starter dopingkarrieren med.”

’Lars’ ville bort fra den kjipe hverdagen og begynte å dope seg igjen etter et lengre opphold. Han kjøpte flytende testosteron. På gutterommet satte kameraten hans det første skuddet på ham.

- Det var godt. Jeg ble nesten skremt av hvor lett det var.

- Følte du deg ikke som en narkoman?

- Nei, dette var jo noe helt annet. To ganger i uka satte han skuddene på meg. Det var så lett. En dag var ikke kameraten hjemme. Men ’Lars’ ville ikke gå på trening uten den faste dosen.

- Jeg var redd, svettet og skalv på hånda. Det var liksom ikke noe problem når kompisen min satte sprøyta, men å gjøre det selv...Jeg låste døra og satte skuddet i låret. Etterpå følte jeg meg bare stolt. Nå hadde jeg enda mer kontroll.

Etter det har ’Lars’ brukt doping mer eller mindre konstant. Nye stoffer, større doser, større muskler (B05).

Gjennom dette sitatet ser vi at ”Lars” har gått gjennom en prosess, hvor han har tatt opp igjen bruk av dopingmidler, satt den første sprøyta, og fortsatt å bruke ”Nye stoffer, større doser, [...]”. Det er grunn til å tro at det har oppstått en form for avhengighet, i likhet med at brukere av narkotika etter hvert føler at de stadig må tilføre kroppen stoff i større doser for ikke å oppleve ubehag.

Elgesem (1989) mener at det finnes en opplagt parallell også i idretten, fordi mange utøvere starter med kosttilskudd og vitaminer, går via proteinkurer og inntak av aminosyrer og ender opp med å bruke anabole steroider og testosteron. Nilsson (1994: 77) hevder at det finnes en tendens til å øke behandlingens lengde samtidig som de daglige dosene tenderer til å øke kraftig. Etter en stund slutter man å benytte stoffet i sykluser og begynner å innta preparatene kontinuerlig i stadig større doser.

8.2.5 Innlæring

På samme måte som i narkotikamiljøet, er ifølge Barland (1996) tilhørighet i miljøer hvor det benyttes anabole steroider knyttet opp mot kunnskap om dopingpreparater, mat og trening. Okstad m.fl. (1995a/1995b) fant i sine undersøkelser at kunnskapsnivået blant informantene var høyt med hensyn til hensikt og virkemåte i sammenheng med de forskjellige kurene og preparatene, noe som tydet på at brukerne hadde brukt mye tid på å sette seg inn i emneområdet. På den annen side avdekket materialet en overfladiskhet med hensyn til utmåling og personlig tilpasning i bruken av medikamentene: Holdningen var at ”en mann er en mann og en pille er en pille”. Eksempler fra mitt materiale er:

Altfor mange gutter begynner, med minimal kunnskap. Her på gym'en får jeg de mest utrolige spørsmål. I dette miljøet går doseringen fra munn til munn. Du ser at kameraten din ved siden av deg på gymmen blir svær, og gjør det samme som ham. De unge tror at 'mye' er bra. Det er feil. Det må være et system. Dosene må tas like punktlig som damene tar p-piller (B09).

Det var en fyr på senteret som hadde vokst noe sinnsykt på kort tid. En dag begynte jeg å koddde med at han sikkert hadde bola seg. Da åpnet han seg. Et par dager seinere dro 'Lars' til kameraten sin og fikk en to måneders kur med 'russere.' En håndfull rosa tabletter i en pose, helt uten bruksanvisning (B05).

Selv om brukere har god teoretisk kunnskap, er dopingområdet ifølge Okstad m.fl. (1995a: 62/Okstad m.fl.1995b: 12) ”amatørenes marked”.

Elgesem (1989) og Barland (1997) beskriver hvordan et fellestrekk ved narkotika- og dopingbruk er at det er vanskelig å skille mellom fysiologiske virkninger av stoffet og effekter fremkommet ved læring. Tilsvarende tillegges stoffinntak eller mangel på stoff egen årsakskraft. Innen rusmiddelforskning er det påvist at rusopplevelse er avhengig av læring og fortolkning. Blant annet påviste sosiologen Howard S. Becker (1963) gjennom intervjuer med 50 cannabisbrukere hvordan røykingen av stoffet ikke var tilstrekkelig for å oppnå en rusfølelse. De forventede virkningene kom ikke av seg selv. Først måtte brukerne lære selve røyketeknikken, deretter måtte de lære å sette reaksjonen de fikk i sammenheng med stoffet. Etter hvert kunne de fleste kjenne reaksjoner som tradisjonelt tilskrives cannabis. De fleste syntes imidlertid virkningene var ubehagelige og skremmende, og de ble redde. Erfarne brukere beroliget dem og forklarte at det var en naturlig reaksjon.

I denne sammenheng påpeker Elgesem (1989) at effektene av dopingbruk, på lik linje med bruk av narkotika, trolig er sammensatt av fysiologiske effekter og læringseffekter. Kunnskapen som råder i miljøer hvor steroider og andre dopingmidler benyttes, er ifølge Elgesem av stor betydning når brukerne skal vurdere og fortolke virkninger av stoffet, fremgang og forandringer i opplevelse; ”Ja, kanskje i noen tilfeller for å oppleve slike forandringer i det hele tatt” (ibid: 16). Dette kan illustreres ved følgende eksempel fra Barland (1997: 156).

- Første gang du brukte dop hvordan virka det da?
- Jeg merka ikke no særlig. Jeg visste ingen ting om dette, jeg hørte bare hva folk brukte eller hadde brukt og da tok jeg halvparten av dette...
- Blei du skuffa første gangen du brukte doping?
- Alle hadde snakka om at dette var en eksplosjon, men det blei jo ikke det.

8.2.6 Miljø

Ifølge media kan brukere av anabole steroider deles inn i to kategorier, hvorav den som får størst oppmerksomhet er kategorien jeg velger å kalle:

Kriminelle

”Dopingpreparater er blitt et høyst interessant stoff i de kriminelle kretser” (T02).

”Justisdepartementet vil forby bruk av anabole steroider [...] som flourerer i kriminelle og voldelige miljøer” (K01).

”Enkelte kriminelle bruker anabole steroider bevisst for å greie å utføre spesielt vanskelige oppdrag” (V03).

”...’slåsskjempene’ er kriminelle som bruker det [doping] for å bli mer aggressive, [...]” (B05).

Nærmere definisjoner på miljøer som fremstilles som kriminelle er:

Motorsykkelmiljøet:

”Ifølge politiet har de fem mennene [...] en viss tilknytning til det kriminelle MC-miljøet” (T03).

Nynazister:

”Dette gjelder særlig som gruppe når de er ruset på nazimusikk, anabole steroider og store mengder alkohol” (R04).

”Venner sier at han forandret seg etter ungdomsskolen, begynte å trene mye, spiste anabole steroider og ble veldig aggressiv. Kvisler kom i kontakt med nazimiljøet som 16-17-åring, [...] (V17).

Torpedoer – knyttes ofte til dørvaktmiljøet:

”I torpedo- og dørvaktmiljøene er doping utbredt” (K01).

”Dørvaktmiljøet, torpedomiljøet og deler av restaurantmiljøet. Det er der politiet gjør beslag av anabole steroider, og møter konsekvensene av misbruket” (N02).

”Når man skal kreve inn penger ved hjelp av rå makt eller muskler, er det viktig å være fryktingytende. Misbruk av anabole steroider for å bli stor, er ikke uvanlig” (V22).

Kroppssbygger- og treningsmiljøet er kategori nummer to:

”Dopingmidler har ifølge tollvesenet stø kurs mot byens helsestudioer” (T04).

”En kroppssbygger [...] er i Oslo tingrett dømt til ett års fengsel for smugling av store mengder dopingmidler” (T17).

”Siktede skal ha vært knyttet til et styrketreningsmiljø” (S01).

Dette er tre av mange eksempler fra mitt materiale hvor denne koblingen gjøres.

I denne sammenheng hevder Barland i sin dr.scient. avhandling ”*Gymmet: en studie av trening, mat og dop*” (1997) at i disse miljøene hvor det benyttes doping, omgjøres bruken til noe verdifullt og rasjonelt. Bruk av dopingmidler blir på denne måten viktig som en inkluderende og ekskluderende prosess i forhold til brukernes tilhørighet og status. Identiteten

til individene som er en del av miljøet, uttrykkes gjennom en bestemt livsstil basert på trening, mat og doping. Barland beskriver hvordan aktørene på *gymmet* blant annet har et språkfellesskap og en bestemt type treningstøy.

Barland peker også på hvordan miljøene blir vanskelig tilgjengelig for utenforstående fordi de kjennetegnes av en hemmelig kunnskap om nettopp denne livsstilen: ”Det nyttet ikke å prate med familien. Denne verdenen jeg er en del av er uforståelig for alle som står utenfor” (B09) er et eksempel fra mitt materiale som illustrerer dette.

Fra tradisjonell rusmiddelforskning (f.eks. Haave 1997, Pedersen 1998) vet vi at bruk av rusmidler inngår i bestemte miljøer sammen med klær, språk og musikk, noe som fører til en økt følelse av tilhørighet. Her er det klare paralleller mellom miljøer som benytter seg av dopingmidler og miljøer hvor det brukes narkotika.

Barland (1997: 27-28) ser miljøene i sammenheng med Bourdieus begrep om kulturell og sosial kapital. Kapitalen blir det som kulturen eller miljøet gjenkjenner og er enige om og som er definert av og ved aktørene i miljøet. På denne måten blir kroppen både et uttrykk for en bestemt verdi og arena for sosial kapitalakkumulering. Kompetansen om kroppen, den sosiale kapitalen, settes inn i en ny treningsaktivitet som igjen bidrar til å øke verdien. Begge deler er med på å skape og etablere en grense mot de som ikke er deltakere i miljøet. Og på denne måten skapes sosiale grupperinger som Becker (1963: 1) benevner *outsiders* og beskriver på følgende måte:

All social groups make rules and attempt, [...], to enforce them. Social rules define situations and the kinds of behaviour appropriate to them, specifying some actions as ‘right’ and forbidden ones as ‘wrong.’

8.2.7 Farlige brukere

Under overskriften ”Meningsløs vold” (V03) kan vi lese:

Ifølge Moberg er det i de mest rystende draps- og voldssakene at man finner gjerningspersoner fra et ’anabolt’ miljø. Det er i de sakene hvor volden eller udåden fremstår som spesielt meningsløs og uforklarlig, at vi ofte ser dette. Et skjevt blikk kan

være nok, [...] Det går tusenvis av nordmenn og svensker rundt som har brukt anabole steroider en eller annen gang i livet. De er tikkende bomber. I en 'trigget' situasjon kan disse miste kontrollen helt (V03).

Aftenposten (V02) melder om at "Nå er doping en vel så sterk komponent i de mest belastede delene av Oslos underverden, knyttet til torpedovirksomhet, voldsutøvelse, gjengsamfunn og tunge narkoscener."

Anabole steroider fører ifølge pressen til at brukerne blir farlige. Det samme kan gjelde oppfatningen av narkotikabrukere:

Brøgger (1967: 108) siterer et utdrag fra "Readers Digest" februar 1938:

Det er umulig å gjette seg til det sikkert uhyggelig store antall av mord, selvmord, ran og vanvittige handlinger, som hvert eneste år blir begått av barn eller ungdommer under innflytelse av marihuana.

Hans kommentar til sitatet er at "Moderne bymennesker liker nå engang sensasjoner, selv om de ikke har noe med virkeligheten å gjøre" (ibid: 108). Dette kan også sees i sammenheng med paradigmet avvik og normbrudd (s. 67) som tar for seg at pressen legger vekt på avvik i forhold til det vanlig og normativt godtatte. Kriminelle lovbrudd ryster leserne og selger bra, dermed er det godt stoff for media.

8.3 Underkommunisering av alkohol

"Verden er et kontinuum av sosiokulturell praksis som hver dag oversettes til avisdiskurs" skriver Hågvar (2003: 34). Med dette mener han at virkeligheten ikke består av naturgitte nyheter - dem må avisene skape selv ut fra den virkeligheten de har til rådighet. Journalistene må gjøre et valg. På denne måten hevder Hågvar at nyheter ikke er noe som *skjer*, men noe som *skapes* gjennom avisprodusentenes diskursive praksis (ibid: 34). Vi kan tenke oss at en konsekvens av dette er at journalister har makt til å bestemme hva som skal få størst oppmerksomhet i det de har mulighet til å velge ut deler av virkeligheten og fokusere på denne.

Dette får også konsekvenser for pressens fremstilling av alkohol og alkoholskader. Fekjær (1980: 111) viser dette ved et eksempel fra 1979, hvor media var voldsomt opptatt av at 26 personer døde av narkotika i 1978. To uker etterpå ble det i radio offentliggjort beregninger av den alkoholutløste dødeligheten. Dette var imidlertid en nyhet som ikke én eneste av Oslo-avisene nevnte. Man kan naturligvis spørre seg om pressen har fylt den oppgaven den ifølge de presseetiske reglene har med hensyn til å ”informere om det som skjer i samfunnet”? Hvis det som skrives ikke er usant, men pressen unnlater å presentere fakta som kan sette ting i perspektiv, er dette kritikkverdig? I denne sammenheng peker Fekjær (ibid: 112) på et viktig faktum, nemlig at pressen burde ta ansvar for størrelsen på sine oppslag, de proporsjonene den gir sitt stoff fra de ulike områder, og dermed for det helhetsbildet den etterlater hos leserne.

Når det gjelder fremstillingen av Svelvik-drapet, er ikke fokus i de aller første artiklene først og fremst anabole steroider, alkohol er vel så viktig. Det illustreres ved billedteksten som med store bokstaver forkynner: ”DRAKK ALKOHOL: Politiinspektør Espen Brede sen bekrefter overfor Dagbladet at siktede i timene før ugjerningen drakk alkohol” (S01). Flere sitater som bygger opp under antagelsen om at alkohol kan ha bidratt til drapet er:

Politiinspektør Brede sen bekrefter at alkoholbruk, i kombinasjon med anabole steroider, eventuelt tilliggende dop, anses som en mulig forklaring eller delforklaring på det tragiske drapet. [...] Det er en kjent sak at denne typen dop [anabole steroider] kan ha svært uheldige bivirkninger (S02)

”Han var under påvirkning av alkohol, trolig kombinert med inntak av anabole steroider” (S03).

”Det er vel kjent at kombinasjonen anabole steroider og alkohol, eventuelt annen dop, kan være farlig” (S04).

Vi ser at i den første fasen - etter at drapet er begått, men før rettssaken starter - er diskursen om alkohol minst like viktig som fokuset på anabole steroider. At blandingen av anabole steroider og alkohol kan ha en negativ virkning beskrives av Nilsson (1994: 29-39) på følgende måte:

Tidligare skötsamma och prydliga ynglingar har ändrat karaktär och plötsligt utfört grova våldsbrott i samband med ohämmad aggressivitet. Dessa handlingar är associerat till missbruk av androgena anabola steroider, oftast i kombination med

alkohol.

I andre fase – artikler skrevet i sammenheng med selve rettssaken - skjer det imidlertid raskt en dreining vekk fra alkoholdiskursen og over på diskursen om anabole steroider. Denne diskursen blir dermed den *rådende*, i og med at den får langt større oppmerksomhet i pressen:

19-åringen som uten motiv drepte Maiken Aanes Christiansen [sic]¹² (15), var tung misbruker av anabole steroider. [...] Bruk av anabole steroider kan gi, eller medvirke til å utløse, aggressiv atferd (S05).

”Den siktede var tung misbruker av anabole steroider” (S06).

I artikkel (S07) kan vi lese at forsvareren uttaler:

Med støtte i medisinsk kunnskap og vitneførsel vil jeg prosedere på at denne mannen har vært sinnssyk i gjerningsøyeblikket på grunn av inntak av anabole steroider og alkohol i kombinasjon.

Overskriften på artikkelen er imidlertid: ”Syk av anabole steroider”. Alkohol nevnes ikke.

”Lysten til å drepe skal ha økt sterkt da 20-åringen begynte med anabole steroider” står tidlig i artikkel (S09). Lengre ute i artikkelen kan vi imidlertid lese at ”Drapslysten skal ha blitt sterk etter at han begynte med anabole steroider – kombinert med rus.”

Overskriften på artikkel (S10) er ”Skylder på bruk av dop”, hvor *dop* henviser til anabole steroider som nevnes senere i artikkelen:

I sin forklaring i går sa 20-åringen at han hadde brukt anabole steroider jevnlig et drøyt halvår før drapet skjedde, og at medikamentene gjorde ham sterkere og mer aggressiv, særlig i kombinasjon med alkohol.

Alkohol nevnes i en bisetning langt ute i artikkelen, men leser man bare første avsnitt får man kun følgende informasjon: ”I retten i går nektet han straffskyld og sa han ble aggressiv av dopbruk.”

¹² Korrekt etternavn er *Christensen*.

Det jeg vil få frem med disse eksemplene er at media har valgt å fremheve en del av den sosiale virkeligheten fremfor en annen. Som jeg skal vise er ikke dette uten grunn.

Når vi nå ser at alkohol kan spille en viktig rolle i tilknytning til drapet, kunne ikke overskriften *Syk av anabole steroider* like gjerne vært *Syk av alkohol*? Eller er det slik at det er mer spennende å skrive om et stoff som ikke er så knyttet opp mot vårt eget bruk til hverdags og fest? Dette er spørsmål jeg skal se nærmere på når jeg nå tar for meg punktet jeg vil kalle *alkoholparadokset*.

8.4 Alkoholparadokset

Brøgger (1967) beskriver hvordan øl og mjød fra gammelt av i Norge ble betraktet som gudegaver med en iboende hellighet, og den som ikke kunne drikke seg inn i fellesskapet med de andre, ble betraktet som en utstøtt. Øl var en sakral drikk som ble drukket ved religiøse festligheter.

Alkohol har vært et middel til sorg og glede i uminnelige tider. Bjørn Qviller (1996: 20) beskriver i boka *"Rusens historie"* hvordan drikkefellesskap har dannet en "felles substans" i forskjellige kulturer helt fra de gamle grekernes tid og opp til i dag:

Vi kjenner saga om syndfloda i Bibelen. Då Gud lét vatnet gå tilbake og det tørre landet kom fram, gjekk Noa frå arka og 'blei jorddyrkar og planta ein vinhage'. Forfattern av den første boka i Bibelen kunne tydeleg ikkje tenkje seg eit betre bilete på kosmisk harmoni etter kaoset enn nettopp ein vinhage.

Mange av oss føler nok noe i nærheten av "kosmisk harmoni" etter et par glass rødvin en sen lørdagskveld. Men i mange tilfeller er det ikke lange veien fra harmoni til kaos.

Det er godt dokumentert at det er en klar sammenheng mellom alkoholbruk og helseskader, ulykker og vold. Forskning viser at en høy andel av drap og mishandling har foregått i forbindelse med inntak av alkohol (f.eks. Fekjær 1980, 1987). Fekjær viser hvordan et av de største folkehelseproblemene vi har i dag kan knyttes til bruk og misbruk av alkohol, og som dødsårsak rangerer både alkohol- og tobakksbruk på linje med de aller hyppigste dødelige sykdommer. Skadevirkningene av atferdsendringer under alkoholindusert rus er omfattende

og lar seg vanskelig avgrense. Han peker på at selv om menneskers atferd og sinnsstemning i alkoholpåvirket tilstand viser store variasjoner, er det ingen tvil om at ”karakteristiske trekk ved beruset atferd i vår kultur er en betydelig økt forekomst av ukritiske handlinger, konflikter og aggressivitet” (Fekjær 1980: 80).

”I all historisk tid har mennesker observert en kobling mellom alkohol og vold. Allerede i det gamle Babylon finner vi henvisninger til denne koblingen,” skriver Pernanen i boken ”*Sammenhengen alkohol – vold*” (1996: 15). Pernanen hevder imidlertid at det ikke er egenskaper ved selve stoffet som gjør at enkelte personer blir aggressive. Risikoen for voldsutøvelse er avhengig av egenskaper ved den som drikker. Videre peker han på at risikoen for vold er mye høyere blant menn enn blant kvinner. Pernanen (ibid: 49) viser her til en undersøkelse utført av McClelland og medarbeidere som fant at menn ble mer opptatt av tanker omkring ”personlig makt” når de var påvirket av alkohol, mens dette ikke gjaldt kvinner. I tillegg hevder Pernanen at personer som fra før har dårlig impuls kontroll, har størst tendens til å utøve vold i konfliktsituasjoner.

Til tross for dette kommer det aldri til å bli ulovlig å kjøpe, oppbevare eller drikke dette stoffet som beviselig er årsak til så mange menneskelige tragedier. Det er altså fullt lovlig å bruke et middel som man vet med sikkerhet har uønskede effekter så vel for enkeltindivider som for samfunnet som helhet. Christie og Bruun beskriver i ”*Den gode fiende*” (1985: 161) at:

Skadene - på alle tenkelige indikatorer - er massive. Man er blant forskere enige om at alkoholskadene i den industrialiserte verden er større enn skadene av noe annet stoff, tobakk muligens unntatt. Det gjelder også - og kanskje særlig - de skader som fører til død.

Så kan man spørre seg hvordan det er mulig at et stoff som medfører så mye skade, fortsatt er tilgjengelig på markedet? Riktig nok er det i Norge underlagt visse begrensninger som aldersgrense for kjøp og bestemte utsalgssteder - men det er fullt lovlig å innta. Som vi har sett er dette stoffet, til tross for at det kan være livsfarlig, ikke så interessant for media å fokusere på. Hva kan årsakene være?

En av forklaringene til Christie og Bruun er at alkohol ikke passer inn i bildet av ”den gode fiende”. De forklarer videre hva de mener med dette:

Det finnes så mye vondt i samfunnet. Man kan ikke være like bekymret over alle problem, kapasiteten strekker ikke til. Det må foretas valg. [...] Mange er verdige, men bare få kan bli de utvalgte (ibid: 55-56).

De fortsetter med å hevde at "Definisjonen av et sosialt problem kan ikke være slik at den vil skade, eller i hvert fall være pinlig for industri, sterke fagforeninger, viktige profesjoner, eller geografiske regioner" (ibid: 56), noe som nettopp kjennetegner alkohol og dermed gjør at det er lettere å angripe andre områder som ikke blir beskyttet av sterke interesser eller brukes av så mange og så ressurssterke grupper i samfunnet.

*

Dette er nok en del av forklaringen. Det finnes så mange fiender man kan angripe, fiender som ikke har sterke støttespillere. Vi vet at det er enklere å angripe en fiende enn en venn. Alkoholen er vår "venn" i så mange sammenhenger. Den kompletterer et godt måltid, kan virke avslappende og er hyggelig å kose seg med hjemme etter en travel uke. Den gjør en morsom kveld ute på byen enda morsommere. Selv om den kan kjennes som en fiende morgenen etter en lang og fuktig natt, går det som regel ikke lang tid før man er venn med den igjen. Alkohol er for mange av oss ingen egnet fiende.

Kapittel 9: Voldsdiskursen

9.1 Vold og aggresjon som kjennetegn

Utenfor organisert idrett trekkes det frem at aggresjon og vold, gjerne i form av voldelig seksuell atferd, er resultat av bruk med hensyn til anabole steroider (Barland 1996). Dette er godt stoff for pressen.

En måte å fremstille dette på er at anabole steroider medfører voldelige tendenser hos brukerne som gruppe, det vil si at man snakker på et generelt grunnlag, ikke om enkeltpersoner. Eksempler på dette er:

Mange kroppsbyggere som bruker anabole steroider blir aggressive, lett irriterte, fort voldelige og får en lav toleranseterskel. Aggresjonen starter en reaksjon de ikke har kontroll over (F04).

”I påfallende mange tilfeller der sanseløs vold er utført, har drapsmenn og overgripere gått på anabole steroider” (B08).

Det går tusenvis av nordmenn og svensker rundt som har brukt anabole steroider. I en trigget situasjon kan de miste kontrollen. Det innebærer at 40 år etter at en person har brukt anabole steroider, kan vedkommende bli morder på grunn av det som var en banal ting (B05).

Det er imidlertid mer vanlig at pressen kobler voldelige handlinger opp mot enkeltpersoner/enkeltsaker. I denne sammenheng skal jeg nå se nærmere på pressens fremstilling av koblingen mellom grov vold og anabole steroider i forbindelse med Svelvik-drapet.

Under overskriften ”19-åringen som drepte Maiken (15) gikk på dop”, får vi først en generell opplysning om at ”Bruk av anabole steroider kan gi, eller medvirke til å utløse aggressiv atferd.” Deretter spekuleres det i om denne koblingen kan gjøres i dette konkrete tilfellet:

Politiet venter nå på svar på om blodprøven drapsnatten inneholder steroider, og på rettspsykiaternes vurderinger av i hvilken grad dopingmisbruket kan forklare det motivløse drapet på Maiken (15).

Den drapssiktede har selv i avhør forklart at han har gått tungt, og jevnlig, på anabole steroider det siste halvåret (S05).

Etter hvert blir det, som vist i forrige kapittel, en ubestridelig sannhet i pressen at voldsutøvelsen har sammenheng med gjerningspersonens inntak av anabole steroider:

Under deloverskriften ”Tung misbruker” opplyses det om at ”Den drapssiktede var tung misbruker av anabole steroider” (S06). Videre kan vi lese at ”Han innrømmet at de anabole steroidene gjorde ham mer sint og aggressiv enn vanlig” (S08). Media refererer i samme artikkel gjerningsmannen på at ”...jeg har hatt lyst til å drepe siden jeg begynte å bruke anabole steroider.”

Deretter anvendes samme argumentasjon i mer eller mindre like varianter over samme tema:

Under overskriften ”Besatt av drapstanker” opplyses det at ”Lysten til å drepe skal ha økt sterkt da 20-åringen begynte med anabole steroider. [...] Drapslysten skal ha blitt sterk etter at han begynte med anabole steroider – kombinert med rus” (S09). I neste artikkel med tittel ”Skylder på dop” heter det at:

I retten i går nektet han straffskyld og sa han ble aggressiv av dopbruk. [...] I sin forklaring i går sa 20-åringen at han hadde brukt anabole steroider jevnlig i et drøyt halvår før drapet skjedde, og at medikamentene gjorde ham sterkere og mer aggressiv, særlig i kombinasjon med alkohol.[...] - Har du hatt drapstanker tidligere? spurte aktor [...] - Ja, jeg har hatt lyst til å drepe noen etter at jeg begynte med det [anabole steroider], sa han (S10).

Anabole steroider må ifølge pressen ta mye av skylden for flere saker der grov voldsutøvelse har funnet sted. Funn fra den tidligere nevnte undersøkelsen utført av Wichstrøm (1995) tyder også på at det finnes en viss sammenheng mellom bruk/tilbud av anabole steroider og asosialitet/kriminalitet. Blant de som noen gang hadde brukt anabole steroider, var det 59 % som siste år hadde begått minst en asosial handling med direkte konfrontasjon av et offer (overfall, slåsskamp med eller uten våpen eller tvunget noen til å ha sex med seg) mot 9,7 % blant ikke-brukere (ibid: 6). Kan man på dette grunnlaget anta et det er en klar

årsakssammenheng mellom anabole steroider og vold? Som jeg skal vise i denne delen, kan vi ikke si at det finnes en klar og entydig sammenheng.

9.2 Vold som samfunnsproblem

Ifølge ”*Utsatthet og uro for lovbrudd*” (2001) i Levekårsundersøkelsen blir omtrent 180 000 voksne personer årlig ofre for vold *eller* trusler (tallene fra 1987, 1991, 1995, 1997 og 2001 er forholdsvis stabile). Halvparten av disse utsettes for *faktisk* vold, hvorav mer enn 45 000 blir ofre for minst ett tilfelle av vold som gir synlige merker eller andre skader på kroppen. Andelen som utsettes for vold er noe høyere for menn, mens kvinner blir noe oftere utsatt for trusler. Forskjellene mellom kvinner og menn er imidlertid så små i de to siste levekårsundersøkelsene at det ser ut som om risikoen for å bli utsatt for vold er noenlunde den samme for begge kjønn (ibid: 1.-2. avsnitt).

Ifølge kriminalstatistikken (2004: tab. 2) ble 5,8 personer pr. 100 000 innbyggere mellom 15 og 67 år anmeldt for voldskriminalitet i 2002.

9.3 Diskursen om kriminalisering

”Justisdepartementet vil forby bruk av anabole steroider og andre lovlige stoffer som florerer i kriminelle og voldelige miljøer”, kan man lese i Aftenposten 2. juli 2001 (K01). Årsaken til dette er ifølge samme avis at ”politiet har store problemer med å håndtere voldelige og aggressive slåsskjemper, og ser at et lovforbud kan dempe problemet.” Med denne artikkelen settes startskudd for debatten angående kriminalisering av besittelse av anabole steroider til eget bruk. Jeg skal nå se på argumentene som fremsettes i media med hensyn til hvorvidt kriminalisering er en effektiv strategi når det gjelder ønsket om å minimere uønskede konsekvenser av bruk av steroider for så vel brukere som samfunnet generelt.

9.3.1 Bakgrunn for ønske om kriminalisering

Media fremstiller bakgrunnen for ønske om kriminalisering som todelt: På den ene siden har man problemet med doping innen idretten: ”Det var etter at to norske utøvere testet positivt under OL i fjor sommer [2000] at kampanjen mot doping ble intensivert” (K02). Episodene det her refereres til er at både vektløfteren Stian Grimseth og bryteren Fritz Aanes testet positivt på det forbudte stoffet nandrolon under Sydney OL høsten 2000. På den annen side har man antagelsen om at doping er skadelig for brukerens helse på grunn av bivirkninger. Først og fremst har man problemet angående andres velferd fordi man mener at brukere av anabole steroider utøver vold og annen kriminalitet. Begge disse sidene fanges opp i følgende sitat fra nestlederen i Stortingets justiskomité:

Umiddelbart vil jeg vurdere å forby det. Jeg ser ikke vitsen med å ha dopingmiddel annet enn at man skal bygge opp kroppen sin på unaturlig måte, og fuske i konkurranser når man driver utøvende idrett. Jeg ser ingen gode formål med anabole steroider. Vi må absolutt se på lovgivningen (K08)

Det er imidlertid ikke idrettens befatning med doping som først og fremst står i sentrum for bekymringen med hensyn til bruk av anabole steroider. Dette er naturlig, i og med at idretten har sitt eget regelverk som skal bidra til å fange opp brukere som benytter seg av steroider. Media fokuserer i langt større grad på stoffets potensielt livsfarlige effekt når det gjelder mennesker som rammes av voldelige handlinger utført av personer som har benyttet seg av anabole steroider, noe som kommer frem i følgende sitater: ”Vold og drap kobles stadig oftere til misbruk av anabole steroider, som synes å øke for hvert år. Treningsdopet er ifølge Justisdepartementet nå blitt et omfattende problem” (K01); justispolitikere er ”skremt over sammenhengen mellom dopingbruk, hjerneskadene og voldsbruk, og et flertall går inn for forbud” (K08). I denne forbindelse uttaler justiskomitéens leder: ”Jeg kan ikke skjønne at det skal være tillatt å proppe i seg piller som gjør folk aggressive og ute av balanse” (K08).

Det er bred enighet om å støtte forbudet mot kriminalisering av anabole steroider på tvers av partigrensene. Således uttaler Trond Helleland fra Høyre:

Stoff som ikke har noen annen effekt enn å pumpe opp muskler, og som kan medføre aggressivitet og psykisk ubalanse, ser jeg ingen grunn til at skal være tillatt, selv om det bare er til eget bruk (K08).

Han følger opp dette utsagnet med påstanden:

Vi skal revidere straffelovgivningen ganske snart, og narkotikalovgivningen er en viktig del av den problematikken. Da er det naturlig å se på om listen over narkotika og forbudte stoffer bør utvides. Det er ingen stor prinsipiell forskjell mellom enkelte dopingpreparat og narkotika (K08).

Nok en gang ser vi at anabole steroider blir del av narkotikadiskursen, som ble omtalt i forrige kapittel. Representanter fra andre borgerlige partier samstemmer, henholdsvis Jan Are Ellingsen fra Fremskrittspartiet: "Utvikling av kropp og voldsbruk er en dårlig kombinasjon. Vi bør vurdere forbud mot anabole steroider av hensyn til brukeren, og de som utsettes for vold av brukeren" (K08) og Einar Holstaf fra Kr.f.:

Jeg ser ingen grunn til at vi ikke skal ha forbud i Norge også. Det er usunt for kroppen, og får altså svært alvorlige bivirkninger også i stressede situasjoner. For å komme misbruket til livs i Norge, kan vi ikke isolere oss fra lover og forskrifter i våre naboland. [...] Vi sliter i motbakke med å komme misbruk av alle slag til livs. Vi bør ligge i tet når det gjelder samkjøring av alt som har med misbruk av stoffer å gjøre (K08).

I Norge er det tradisjon for at borgerlige partier er restriktive når det gjelder lovgivning i forhold til bruk av midler som defineres som uønskede av staten. Men også Sosialistisk Venstreparti, som i mange spørsmål går på tvers av de borgerlige partiene, er enig i at kriminalisering virker fornuftig: "I utgangspunktet har jeg ikke sterke motforestillinger mot forbud. Tvert imot. Jeg kan tenke meg å vurdere et forbud og få til en lovendring hvis det er fornuftig, og det kan jeg godt tenke meg at det er," sier Inga Marte Thorkildsen i samme artikkel. Signalene fra partiene i justiskomiteén er entydige - de mener alle at det går i retning av forbud mot bruk av anabole steroider.

Det er imidlertid ikke bare blant politikere det er bred enighet om at kriminalisering er veien å gå. Også innenfor helsestudiobransjen stiller man seg positive til lovforslaget. Lederen i Norsk Treningssenterforbund uttaler i denne sammenheng at "Vi er rettsløse overfor doping på treningssentre. Det er ingen ordening i dag som er god nok til å få bukt med dette problemet. [...] (K05). Stiftelsen Antidoping Norge samstemmer: "...med egne regler om dopingkontroll vil helsestudioene kunne utestenge personer som avlegger positiv prøve" (K06). Dette beskrives som en positiv effekt:

Å gjøre doping straffbart er en viktig signaleffekt, spesielt overfor dem som befinner seg utenfor de organiserte idrettsmiljøene, hvor det i dag ikke eksisterer noen sanksjonsmuligheter (K01).

I tillegg er det ”ingen hemmelighet at politiet har store problemer med å håndtere voldelige og aggressive slåsskjemper, og ser at et lovforbud kan dempe problemet” (K01).

Når det nå er slått fast at kriminalisering tilsynelatende er det eneste fornuftige skrittet å ta for å bekjempe bruk av steroider, fokuseres det i liten grad på hvordan et slikt lovforslag i praksis skal utformes, men to av artiklene nevner at ”Justisdepartementet ønsker å ta i bruk bøter og fengselsstraff” (K01) og ”Det er foreslått å gjøre forandringer i legemiddeloven, slik at overtredelser kan straffes med inntil seks måneders fengsel” (K02).

9.3.2 Argumenter mot kriminalisering

Argumentene for å kriminalisere bruk av anabole steroider er, som vi har sett, mange. Men er det sikkert at bøter og fengselsstraff er et passende virkemiddel med hensyn til å redusere skadene som følger inntak av steroider? Dette spørsmålet skal jeg nå belyse ved å se på hvilke motforestillinger som kom frem i media, blant annet spørsmålet om ”politiet og domstolene bør bruke ressurser på dette, og om det er et alvorlig nok lovbrudd til at man bør kriminalisere det” (K01).

”Myndighetene vil kanskje klare å begrense bruken, men risikerer samtidig å miste kontrollen. Og faren for uvettig bruk vil øke” (K01). Dette hevder en bruker som Aftenposten har vært i kontakt med. Han fortsetter:

I dag er informasjon og advarsler lett tilgjengelig i treningsmiljøene. Bergenserer mener bøter og fengsel vil føre til at folk går under jorden. Det blir mer hysj-hysj som spesielt vil ramme de unge og uerfarne som har behov for tips og råd. Dessuten vil prisene garantert stige - og bakmenn tjene enda mer penger.

I denne sammenheng peker han på at:

Dosene og hyppigheten er avgjørende. Jeg er ikke i tvil om at uvettig inntak, eller bruk i kombinasjon med andre stoffer kan være farlig. [...] Overdreven kroppsbygging kan sammenlignes med hysterisk slanking. I begge tilfeller vil saklig informasjon være

viktig. Derfor bør kanskje folk kurses i bruken - fremfor å trues med bøter og fengsel. [...] Informasjon er mer virkningsfullt enn påbud. Mange vil uansett fortsette å bruke stoffene (K01).

Et annet argument som fremsettes mot kriminalisering, er at man ikke bør opprette lover som kan bli vanskelig å følge opp. Førsteamansuensis Svein Slettan uttaler i denne sammenheng:

Både Lovavdelingen og Riksadvokaten har tidligere tatt avstand fra å kriminalisere dopingbruk og advart mot strafferettslig inflasjon. Men Arbeiderpartiet har programfestet kriminalisering. Da får det ikke hjelpe om noen blir forvirret av at Ap-regjeringen nylig nedsatte Sanksjonsutvalget, som har til oppgave å foreslå avkriminalisering og alternative reaksjoner til straff der det går an (K03).

I samme artikkel settes det spørsmålsteget ved om dopingmidler er "så kvalifisert klanderverdig at det bør være en oppgave for staten å bruke rettsapparatet?" I denne sammenheng spørres det også om "Hvordan skal politiet klare å fange dopingbrukere?" Poenget er at det har liten hensikt å innføre en lov som det er vanskelig å gjennomføre i praksis.

Slettan setter i samme artikkel fokus på om det er riktig å forby et bestemt stoff når det er fullt lovlig å benytte seg av andre potensielt skadelige stoffer. Han stiller seg også tvilende til om et lovforbud vil ha en preventiv virkning:

Bruk av enkelte dopingmidler er helseskadelig, særlig anabole steroider og testosteron. Men helseskadelig livsførsel i seg selv er ikke straffverdig. [...] Måtte man ikke da også forby alkohol og tobakk, som er mye farligere for helsa? Og er ikke den preventive virkningen av et slikt lovforbud diskutabelt?

På disse retoriske spørsmålene svarer han: "Jo, argumentene holder ikke" (K03).

9.4 Forskningsrapport

"...argumentene holder ikke" (K03) uttalte Slettan med hensyn til om man skulle innføre lovforbud. Dette viste seg å være riktig - argumentene for kriminalisering var ikke gode nok til å gjennomføre lovforbudet. Jeg skal nå ta for meg rapporten "*Androgene-anabole steroider (AAS) og vold*" (2004), som resulterte i at lovforbudet ikke ble vedtatt.

Justisdepartementet opprettet i 2002 en arbeidsgruppe som skulle se på om det var mulig å dokumentere sammenheng mellom misbruk av anabole steroider og økt risiko for aggresjon og voldelig atferd. Arbeidet ble finansiert av Justisdepartementet og formålet blir i innledningen til avhandlingen beskrevet som følger:

Under arbeidet med straffeloven § 162b om dopingforbrytelser, som kom inn i loven i 1992, ble det vurdert om også erverv, besittelse og bruk av dopingmidler burde kriminaliseres. En viktig begrunnelse for å kriminalisere bruk av dopingmidler var antatt sammenheng mellom slik bruk og voldelig atferd. Men flere høringsinstanser tok uttrykkelig avstand fra en slik kriminalisering. Departementet oppnevnte derfor i 2002 en arbeidsgruppe for å innhente faglige vurderinger og få belyst spørsmålet best mulig (ibid: 5).

Gruppen baserte vurderingene sine på bakgrunn av 25 tidligere utførte studier, hvorav seks var randomiserte placebokontrollerte studier, fire andre kontrollerte studier og femten observasjonsstudier. Av disse var syv studier i den generelle befolkningen, tre studier fra kroppsbyggermiljøer, to studier av uselekterte kriminelle, to studier av kriminelle som benyttet seg av anabole steroider og en av dødsfall hos brukere av anabole steroider.

På bakgrunn av disse studiene ble arbeidsgruppens konklusjoner:

- Det kan ansees som godt dokumentert at anabole steroider i doser opp til lave dopingdoser innebærer liten eller ingen påvirkning av personens aggresjonsnivå.
- Det er ikke dokumentert at det er årsaksmessig sammenheng mellom noe større doser (moderate dopingdoser) og aggressivitet.
- Det er ikke gjort forsøk med bruk av flere preparater samtidig, og heller ikke med gjentatte lange kurer. De dosene man har benyttet eksperimentelt, er ikke i nærheten av de høyeste som rapporteres benyttet i sammenheng med doping. Derfor har man ikke eksperimentelt basert kunnskap om hvilke effekter slike doser ville hatt.
- Den samlede informasjonen fra de kontrollerte kliniske forsøkene der det er benyttet de høyeste dosene, gir imidlertid indikasjoner på at bruk av anabole steroider i store doser hos noen kanskje spesielt disponerte individer, kan utløse psykiske tilstander som også kan innebære økt aggressivitet.

- I befolkningsundersøkelser er det en sammenheng mellom bruk av anabole steroider og aggressiv atferd og voldsutøvelse (både som overgriper og offer). Men om og i hvilken grad denne sammenhengen har en årsaksmessig sammenheng er ikke klarlagt. Det finnes klare bevis for at (også) andre faktorer enn bruk av steroider kan bidra, og de miljøene som bruken av steroider sees i, er gjerne preget av bruk av legale og illegale rusmidler, av annen risikoatferd og av andre terskler for og akseptering av voldelig atferd.
- Det foreligger publikasjoner som omhandler enkeltpersoner og grupper av personer som har brukt anabole steroider som dopingmiddel, og hvor det beskrives sammenheng i tid mellom denne bruken, aggressivitet og voldelig atferd. Forfatterne av disse publikasjonene går langt i retning av å tolke dette som en årsakssammenheng, men publikasjonene er rent deskriptive og derfor ikke egnet til å trekke slike slutninger. Det betyr imidlertid ikke at det ikke kan finnes en slik sammenheng, særlig hos spesielt disponerte individer (ibid: 24).

Arbeidsgruppens hovedkonklusjon er at ”Det finnes ikke tilstrekkelig vitenskapelig dokumentasjon for å kunne si at det foreligger en årsaksmessig sammenheng mellom bruk av AAS og aggresjon/vold.” Den presiserer imidlertid at:

På den annen side kan man på bakgrunn av den samlede faglitteratur ikke utelukke at en slik årsaksmessig sammenheng kan foreligge, særlig ved bruk av høye doser og/eller kombinasjon av ulike stoffer hos følsomme individer (ibid: 24).

Denne rapporten betød ikke automatisk at et lovforbud ikke kunne komme i stand. Nå skulle den sendes ut på høring i de forskjellige departementene – og diskusjonen fortsatte. Rapportens konklusjoner ble nå, som jeg skal vise, tatt til inntekt både for og imot kriminalisering.

Regjeringen tolket rapporten dit hen at behovet for kriminalisering var mindre enn de først hadde antatt: ”Med denne rapporten i hånd er det ikke lenger opplagt at Regjeringen kommer til å foreslå noe generelt forbud mot doping” (K09), og statssekretæren uttalte at ”Det kreves tunge samfunnsmessige hensyn for å straffe uønsket atferd. Det at doping brukes til fusk i idrett og samtidig er helseskadelig, er i seg selv ikke nok” (K09).

Advokatforeningen skiftet også mening: ”Advokatforeningen ser ikke lenger noen klar sammenheng mellom dopingbruk og voldelig atferd. Den vil derfor ikke lenger kriminalisere dopingmisbruk” (K10). I samme artikkel får Harald Stabekk spørsmål fra journalisten om advokatene nå går ut og undergraver anti-dopingarbeidet i Norge. Til dette svarer han ”Slett ikke. Jeg mener dette er meget viktig, men når det er snakk om å kriminalisere - å kunne ilegge folk straff - er det så alvorlig, at da må vi forholde oss til den dokumentasjonen som foreligger.”

Regjeringen og Advokatforeningen velger å tolke rapporten på en slik måte at de ikke lenger finner grunnlag for kriminalisering. Men det er ikke konsensus om dette synet.

Leder av Justiskomiteén, Trond Helleland ”er overrasket over forskernes rapport” (K09) og mener regjeringen fortsatt bør gå inn for forbud:

Dette er jo litt pussig. Jeg snakker ofte med politifolk som forteller om aggressive ’bolegutter’. Men dette gjør uansett ikke problemet med doping mindre. Folk som bruker steroider i treningen, gjør det bare for å vise frem kroppen sin. Jeg ser ingen grunn til ikke å forby doping. Det er kjent at steroider kan føre til psykiske lidelser, og det er mange tragedier knyttet til omfattende bruk (K09).

Antidoping Norge tolker også rapporten annerledes enn advokatene, og ønsker fortsatt å kriminalisere doping. Daglig leder uttaler:

Vi er enig i at arbeidsgruppen ikke kan påvise en sikker årsakssammenheng mellom bruk av store mengder anabole steroider og voldelig atferd, men den avviser heller ikke at en slik sammenheng finnes (K10).

Videre i artikkelen refererer journalisten samme person: ”Han tror aldri det blir mulig å bevise en slik sammenheng, men mener indisiene er så sterke at de rettfærdiggjør kriminalisering.”

Daglig leder hevder i tillegg at:

Nesten hver uke registrerer vi at brukere av anabole steroider har begått voldelige handlinger. Vi mener det er så stor sannsynlighet for at det er en sammenheng her, at vi ønsker å beskytte samfunnet mot dette.

9.5 Er straff et egnet virkemiddel?

Diskursen angående kriminalisering kjennetegnes av innstillingen om at doping er et lovbrudd – det er kriminelt å dope seg og de som gjør det bør straffes. Når det oppstår problemer, roper man ofte på forbud for å få bukt med problemet, dette er et sosialpsykologisk ”instinktivt” menneskelig forsvar mot angrep, og et uttrykk for indignasjon når noen bryter normer og lover (Hoff/Carlsson 2004).

Diskursen om straff handler om straffens *funksjon*, dels den faktisk studerte funksjon og dels normative teorier om hvilken funksjon man forsøker å oppnå med hjelp av straff (ibid: 24). Når det gjelder straffens samfunnsmessige karakter, sammenfatter David Garland den på følgende måte i boken ”*Punishment and Modern Society*” (1991: 287): ”Punishment is, on the face of things, an apparatus for dealing with criminals – a circumscribed, discrete, legal-administrative entity.” Straffen uttrykker også, som nevnt, individers moralske forargelse over at enkelte ikke holder seg innenfor de rammer som majoriteten i samfunnet oppfatter som ”riktige” og ”selvsagte”, et uttrykk for den kollektive moral:

...it is [...] an expression of state power, a statement of collective morality, a vehicle for emotional expression, an economically conditioned social policy, an embodiment of current sensibilities, and a set of symbols which display a cultural ethos and help create a social identity (ibid: 287).

Garland (ibid: 287) konkluderer med at:

What appears on its surface to be merely a means of dealing with offenders so that the rest of us can lead our lives untroubled by them, is in fact a social institution which helps define the nature of our society, the kinds of relationships which compose it, and the kinds of lives that is possible and desirable to lead there.

Sarnecki (2003: 359) hevder på bakgrunn av Garlands teorier at straffen har en særdeles komplisert funksjon i vårt samfunn. Han mener Garland på en god måte setter fokus på at det ville være naivt å oppfatte straffesystemet utelukkende som et rasjonelt system som forsøker å løse samfunnets problemer med kriminalitet og sørge for at færrest mulige lovbrudd begås. Som Garland peker på, er det viktig å være klar over at debatten angående lovbrudd og straff i stor grad handler om vurderinger, moral og sterke følelser. Derfor er det vanskelig å diskutere lovbrudd kun ut fra et rasjonelt og logisk utgangspunkt. Dette er forventninger som ikke kan

oppfylles, etter som lovbrudd berører oss så dypt gjennom de følelser av urettferdighet disse handlingene ofte vekker hos de som er med i debatten.

Det er imidlertid ikke bare hos de som føler seg rammet av lovbruddet at sterke følelser er i sving. Brøgger (1967: 138-139) mener at alle midler som er egnet til å oppnå en eller annen form for rus, er fenomener med basis i menneskets sjel, det vil si at de er *midler*, ikke mål i seg selv:

Fenomener som angst og ekstase kan ikke forbys, da de er grunnleggende tilstander i sjelens liv. Erotikken og seksualiteten kan ikke forbys, den mystiske opplevelsen kan ikke forbys, rusen kan ikke forbys.

Siden behovet for å benytte seg av forskjellige former for rusmidler er så grunnleggende rotfestet hos mennesker, hevder han at det er særdeles naivt å tro at forbud og påfølgende straff er et virkemiddel som vil fungere. Det eneste det vil føre til, er smugling og økt forbruk, for som han sier: "Forbuden frukt smaker best" (ibid: 139).

Okstad m.fl. (1993: 9) mener imidlertid at å bruke dopingmidler er et rasjonelt valg sett fra brukerens side og ikke først og fremst "grunnleggende tilstander i sjelens liv". Doping brukes i forbindelse med hard og målrettet trening og strenge kostholdsregimer. Barland (1997: 20-21) peker på at bruk av dopingmidler læres gjennom aktive valg, og at føringer i visse treningskulturer legitimerer denne handlingen og gjør den funksjonell og rasjonell.

Hvis det er slik at bruk av anabole steroider bygger på rasjonelle valg hos aktørene, er det da mulig å benytte seg av metoder som appellerer til brukernes fornuft når det gjelder å få bukt med et fenomen som av mange oppfattes som et problem?

9.6 Alternativ til kriminalisering

Hittil har fokuset vært på for eller imot kriminalisering. Og det ble ikke kriminalisering denne gangen. Finnes det alternativer for å håndtere problemer som kan oppstå i forbindelse med bruk av steroider? Det kan synes som om media konsentrerer seg langt mer om synspunktene

for/imot enn alternative løsninger. Enkelte artikler nevner imidlertid at det finnes andre muligheter når det gjelder å angripe dopingproblematikken.

Behovet for holdningskampanjer og informasjon er to alternativer som nevnes: ”Her er det nødvendig med en holdningskampanje, hvor ikke minst de som driver helsestudioer hvor unge mennesker pumper jern, bør gå i bresjen” (K04) og ”Det beste alternativet jeg kan tenke meg nå er forebyggende arbeid gjennom informasjonsvirksomhet,” uttaler lederen i avdelingen for etikk og doping i NIF (K05). Dette understrekes også av Nilsson (1994) som mener at det er viktig å utdanne såkalte ”informatører”. Han er også tydelig på at ettersom dette i størst grad dreier seg om bruk blant ungdom, har det absolutt ingen hensikt å benytte skremselspropaganda eller ”pekefingeren”, fordi dette fort kan få motsatt effekt. Det er bedre å bearbeide ungdommenes holdninger ved å anvende deres eget språk og bilder som de føler snakker direkte til dem, en strategi Barland (1996: 30) beskriver på følgende måte: *”if you can’t beat them, join them”*.

Tre av artiklene i materialet mitt nevner *Dopingtelefonen* som er en gratis og anonym informasjonstjeneste for alle som ønsker å vite mer om doping. Dopingtelefonen ligger på Aker universitetssykehus, Hormonlaboratoriet og finansieres av Helsedepartementet. Den har også hjemmeside på internett (<http://www.dopingtelefonen.no/>).

Under overskriften ”Venter på første dopingtelefon” (L01) uttaler leder for Dopingtelefonen at:

Hensikten med Dopingtelefonen er å gi misbrukere, bekymrede foreldre, nysgjerrige og helsepersonell råd, veiledning og fakta. Vi ønsker å gi ren helseopplysning – ikke skremme folk, [...]

Etter at telefonen ble åpnet har Dagsavisen (L04) en kort artikkel med overskriften ”Tenåringer spør om steroid-bruk” hvor det konstateres at ”På dopingtelefonens internettforum spør tenåringer helt ned til 14 år om anabole steroider.” Deretter følger eksempler på spørsmål og innlegg fra ungdommene.

Denne tilnærmingen kan beskrives som *harm reduction/ skadereduksjon*, og beskrives på følgende måte av Willy Pedersen (1998: 70): ”Dette er tiltak som er rettet mot bestemte risikogrupper eller mot situasjoner der en vet at bruk vil forekomme. Tiltakenes hensikter er å

bidra til at det oppstår så få skader som mulig.” Hoff/Carlsson (2004: 25) refererer til Waddington som følger denne tankegangen. Selv om han mener det kanskje ville vært mer effektivt å *tillate* doping også innenfor idretten på bakgrunn av at man da kunne få større kontroll over helseeffektene og at man slapp konkurranser på ulike vilkår, hevder han at det er viktig å ta hensyn til majoritetens holdninger om at doping bør være forbudt.

Waddington peker imidlertid på muligheten for å myke opp kriminaliseringsstrategien gjennom å innføre klinikker som kan bistå brukere av dopingmidler med profesjonell hjelp. På denne måten kan brukerne få hjelp til å unngå de farligste preparatene, men også bistand til å slutte med doping. Dette er en strategi som tar mer hensyn til individers problemer og behov, enn hensynet til ideologien bak kriminalisering, men formålet med strategien er fortsatt å minske eller eliminere misbruk.

Behovet for mer forskning nevnes som det tredje alternativet:

Det er en av de mest forslitte klisjeer på svært mange språk og i enda flere sammenhenger at 'mer forskning er nødvendig'. Det er det, av den enkle grunn at det er mye vi ennå ikke vet, og formodentlig enda mer som ikke er dokumentert. Men akkurat her inneholder klisjeen en av de uomtvistelige sannheter som klisjeer gjerne utmerker seg ved. Hvor umåtelig betydningsfullt det er med mer kunnskap, ser vi når det dokumenteres at bruk av dopingmidler er et problem med rekkevidde langt utenfor idrettens og helsevesenets felter - helt inn på kriminologiens områder (K07).

9.7 En uklar årsakssammenheng

All statistikk viser at personer som bruker anabole steroider er overrepresentert i voldssaker. Den nye undersøkelsen [*Androgene-anabole steroider (AAS) og vold*] lanserer en teori om at dette ikke nødvendigvis skyldes steroidene, men snarere at den typen mennesker som bruker steroider generelt har en annen terskel for voldsbruk enn vanlige folk (K09).

Kan det være slik at de som velger å benytte seg av steroider, er mer aggressive og har voldelige tendenser allerede *før* de begynner? Slik bakgrunnsinformasjon får man sjelden i media, men Wichstrøm (1995: 6) hevder at selv om motstanden mot bruk av doping var sterk blant ungdom i spørreundersøkelsen, kunne en liten minoritet på 5 % tenke seg å prøve både anabole steroider og annen form for doping. I denne kategorien var det flere gutter enn jenter, og ungdom som utviste mer asosial atferd, var mer tilbøyelig til å ha lyst til å prøve slike

stoffer enn andre. De som var positive til bruk, var i tillegg ofte yngre og brukte helsestudio mer enn andre. Wichstrøm konkluderer derfor med at når det gjelder dopingbruk er det særlig unge gutter på grensen til å være kriminelle som er i risikozonen. Disse er mest positive til doping samtidig som de får de fleste tilbudene.

Et annet viktig moment i sammenheng med voldsproblematikken er om det kan være inntak av andre midler enn anabole steroider med i bildet. Som jeg har vist tidligere i oppgaven hevder Nilsson (1994: 29-30) at voldelige handlinger kan assosieres med misbruk av anabole steroider i kombinasjon med alkohol. Ifølge Nilsson (ibid: 31) må vi være klar over at brukere av anabole steroider ofte misbruker alkohol og i tillegg narkotika, noe som gir større patologiske mønstre med økt risiko for kriminalitet. Dette bekreftes av *"Androgene-anabole steroider (AAS) og vold"* (2004) hvor forskerne som vist tidligere i kapitlet har kommet frem til at brukere av anabole steroider i mange tilfeller også benytter seg av andre rusmidler og preges av andre terskler med hensyn til voldelig atferd.

I mitt materiale finnes flere eksempler med hensyn til at personer har problematferd før de begynner å bruke steroider, og at de bruker narkotika og alkohol samtidig med anabole steroider:

Foreldrene forteller historien om en sønn¹³ som allerede på barneskolen viste tegn på alvorlige personlighetsforstyrrelser, men som ikke ble fulgt opp hverken [sic] på skolen eller i hjelpeapparatet. [...] Gutten var påfallende urolig, havnet plagsomt ofte i bråk, og hadde lese- og skrivevansker. Han viste tidlig klassiske symptomer på ADHD. [...] – Jeg opplevde ikke at han var en helt normal gutt, [...] (S16).

Dette sitatet viser at den omtalte personen hadde tilbøyeligheter til asosial atferd lenge før han begynte å bruke anabole steroider. I pressen fikk imidlertid bruk av steroider størst oppmerksomhet – ikke den avvikende oppførselen som foreldrene beskriver i intervjuet.

Tidligere i oppgaven har jeg beskrevet hvordan kombinasjonen alkohol og anabole steroider kan være uheldig. Det samme gjelder blandingen av narkotika og steroider – eller en kombinasjon av alle de tre stoffene. Følgelig er det ingen entydig og klar årsakssammenheng mellom anabole steroider og vold. Bakenforliggende årsaker kan spille en viktig rolle.

¹³ Gjerningspersonen i Svelvik-drapet.

Kapittel 10: Diskursen om de farlige kropp

10.1 Stor kropp – liten hjerne?

”Musklene som krymper vettet” er overskriften i (B09). Videre: ”Anabole steroider er kjemiske kjønnshormoner som sminker kroppen, men som gir gangsynet juling.” Hjernens kapasitet minsker i takt med at kroppens volum blir stadig større. Hjernen og kroppen oppfattes i tråd med dette utsagnet som to atskilte fenomen. Videre i dette punktet skal jeg se nærmere på hvordan kroppen oppfattes som et ytre ”skall” som kan bearbeides og omformes, mens hjernen - hvor sjelen etter manges oppfatning befinner seg – antas å være noe *bestandig* og annet enn kroppen.

Denne tankegangen kan spores tilbake til Platon, som trodde at verden slik vi så den bare var en avspeiling av en annen og mer virkelig verden. Middelaldertenkere tolket Platon dit hen at den materielle, jordiske verden som vi kan sanse rundt oss, var mindre verdt enn en idéverden der ånd, sjel og religion hørte hjemme (Loland 1995: 44). Denne tankegangen danner også bakgrunn for filosofien til René Descartes, av mange betegnet som den moderne filosofiens far. Descartes utviklet en ontologi basert på et skarpt skille mellom den materielle, utstrakte substansen (*res extensa*) og den åndelige, tenkende substansen (*res cogitans*):

I recognise only two ultimate classes of things: first, intellectual or thinking things, i.e. those which pertain to mind or thinking substance; and secondly, material things. i.e. those which pertain to extended substance or body (i McCulloch 1995: 4).

I Meditasjoner 6.19 beskriver Descartes hvordan han mener at sjelen og kroppen er konstruert uavhengig av hverandre:

For det første merker jeg her at det er stor forskjell mellom ånd og kropp, da kroppen etter sin natur stadig er oppdelelig, mens ånden er helt og holdent udelelig. [...] Og

skjønt hele ånden synes å være forbundet med kroppen, erkjenner jeg at intet blir tatt fra ånden om en fot eller en arm eller en annen legemsdel blir fjernet (Descartes 1992: 78).

Gjennom dette sitatet kommer det frem et viktig synspunkt med hensyn til forholdet kropp - sjel: Kroppen er underlegen sjelen. Dette fenomenet beskrives av Alan M. Klein (1993: 5) på følgende måte: "the body is a source of corruption, the province of the mundane, the instrumental. The spirit and intellect are considered more noble pursuits."

Fra dette generelle skillet mellom den mentale og den materielle substansen utledet Descartes skillet mellom fornuft og kropp. Materiens (kroppens) funksjon var å ta opp plass i rommet, mens den mentale (fornuften/hjernen) skulle tenke og være bevisst. Sjelen og legemet har ifølge denne teorien ingen direkte forbindelse med hverandre. Det faktum at en materiell reaksjon følger etter den samme sjelelige fornemmelse, er hos Descartes helt tilfeldig (Arntzen 1997: 25).

I tråd med denne tankegangen tilhører kroppen *res extensa* og kan derfor betraktes som en maskin, styrt av klare og uforanderlige naturlover. Descartes sammenligner blant annet kroppen med et urverk i det han hevder at naturens lover er de samme som mekanikkens lover. I likhet med at en klokke går når den blir trukket opp, fungerer kroppens "tannhjul" når det får tilført energi i form av næring (Loland 1995).

Loland (ibid: 51) hevder at i den naturvitenskapelige tradisjonen, for eksempel i fysiologi og biomekanikk, betraktes fortsatt kroppen som en del av den ufrige naturen – som en maskin og en slags mekanisme. Hvilke konsekvenser får et slikt syn i sammenheng med *diskursen om de store og farlige kropper?* Oppfattes individer med et ytre bygget opp gjennom hard trening og bruk av anabole steroider som aktører med "store kropper og liten hjerne", noe som bidrar til at bildet av dem blir bildet av *muskelberg uten evne til å tenke eller forstå?*

Hvis vi følger Descartes tankegang om kroppen som en maskin, et urverk som trenger næring, kan vi betrakte kroppsbyggeres kropper som maskiner som får energi blant annet gjennom trening og tilførsel av anabole steroider.

Berit Johnsen (2000) stiller i en artikkel spørsmålet "Kan kropper være kriminelle?" I forbindelse med en debatt i kriminalomsorgen, drøfter hun hvorvidt man bør forby

vekttrening i fengsler eller ikke. Flere av de ansatte i kriminalomsorgen hevder at vekttrening bør forbys ut fra argumentet om at en stor og muskuløs kropp kan gjøre det lettere for fanger å gjennomføre nye kriminelle handlinger etter løslatelsen. Dette gjelder i særlig grad med hensyn til voldsdømte individer.

Debatten utgjøres av fangenes tolkning på den ene siden og noen av de ansattes tolkning på den andre siden. Jeg mener de to tolkningene av kroppen som ligger til grunn for denne debatten, kan settes inn i det teoretiske rammeverket til Descartes med hensyn til dualismen mellom kropp og hjerne.

En av fangevokterne uttrykker sin bekymring rundt vekttreningen på følgende måte:

...det er klart at det virker jo, virker jo feil og skjevt, at hvis du sitter inne for voldtekt og at du er voldsmann også sitter du her inne i 10 år og bygger deg og blir enda større og sterkere, også kan du jo gå ut å ha, liksom enda lettere å legge ned neste offer. Det er klart at det blir jo litt feil da (ibid: 12).

Som en motvekt til dette synspunktet hevder en av fangene:

Uansett om jeg ikke hadde trent en dag her inne så tror jeg, jeg er i stand til og, jeg hadde kunne voldtatt de fleste jenter uansett. Så jeg tror ikke liksom at du trenger å trene inne for å greie det hvis det er det du ønsker. Også tror jeg og det er, det er i hjernen det skjer både når det gjelder seksuelle ting, at hvis du ønsker overgrep så er det i hjernen din det starter da...(ibid: 12).

Gjennom disse sitatene ser vi at fangevokteren først og fremst betrakter de store, veltrente *kroppene* som en trussel; et maskineri som med terminologi fra Descartes "trekkes opp" ved hjelp av trening med vekter og dermed er i stand til å yte skade på andre individer. *Kroppen* er kriminell. Dette er et syn som også kommer til uttrykk i Dagbladet (R03). Under overskriften "Sterke fanger" kan vi lese:

Store og sterke fanger er blitt et problem i danske fengsler. Der blir fengselsbetjentene banket opp, og nå vurderer myndighetene å fjerne treningsrommene. I mange danske fengsler er det oppstått en bodybuilderkultur som skaper frykt blant fengselsbetjentene. Inntak av anabole steroider er ikke uvanlig. I et fengsel i Jylland oppsto det bråk da en av de innsatte gikk amok. 20 fangevoktere ble i tur og orden banket opp av én og samme fange.

Den innsatte i Johnsens artikkel mener på sin side at trusselen om å skade andre ikke sitter i musklene. Det er først og fremst *hjernen* som er farlig, fordi det er her eventuelle tanker om å skade noen oppstår. Muskelkraften blir et redskap til å utføre disse tankene, men det er ikke kroppen som danner det største trusselbildet.

Johnsen har skrevet artikkelen ut fra erfaringer i forbindelse med hovedfagsoppgaven ”*Idrett som virksomhet for kontraktsonere i Drammen kretsfengsel*” (1994) hvor hun blant annet hevder at styrketrening i fengsler gjør det lettere for de innsatte å skape seg et normalt liv etter at soningen er over. Dette får ikke stå uimotsagt i pressen. Ved å vise til problematferd blant danske fanger, trykker pressen i en kommentar til disse synspunktene følgende artikkel:

I Danmark har man nærmest gjort motsatte erfaringer. Spesielt skal fanger fra Hells Angels, Bandidos og støtteklubber dyrke bodybuilding som livsstil, og direkte hindre andre innsatte i å bruke mosjonsrommene.

- De sterke fangene vil bygge opp en særlig status blant de øvrige innsatte. Derfor trener de så hardt. De bruker alt for tunge jernvekter, og det er også funnet store mengder anabole steroider hos dem. Vårt mål er å bryte ned kroppsbygging-kulturen (R09).

10.2 Den kriminelle kroppen

Pernanen (1996: 6) hevder at

...ettersom volden virker forstyrrende på samfunnets spilleregler, er det ikke rart at den betraktes som et *moralsk* problem. De som bruker ikke-legitimert vold, har til alle tider blitt stemplet som moralsk mangelfulle. Årsaken til vold søkte man lenge utelukkende hos det enkelte individ.

I denne delen setter jeg fokus på *den kriminelle kroppen*. Er det selve stoffet anabole steroider som vekker bekymring, eller er det de store kroppene som virker truende? Er det egentlig *kroppene*, og ikke stoffet, som gjør at enkelte individer betraktes som kriminelle?

Bakgrunnen for denne tankegangen kan spores helt tilbake til Charles Darwin, som i boken ”*On the Origin of Species*” på 1800-tallet presenterte læren om at alle biologiske skapninger er uforanderlige og at de utvikles fra andre, mindre komplekse arter. Dette verket har ikke

bare påvirket den biologiske forskningen, men også samfunnsvitenskapene (i Sarnecki 2003: 127).

Cesare Lombroso var en av dem som ble påvirket av Darwins tanker og i 1876 lanserte han boken "*Forbrytermennesket*" hvor han hevdet at kriminelle skilte seg fra ikke-kriminelle ved en rekke fysiske kjennetegn. Denne teorien ble begrunnet med forskjellige observasjoner: bakgrunnen og atferden hos soldater han undersøkte i en periode han arbeidet som militærlege, undersøkelser av sinnssyke og hvordan de fysisk atskilte seg fra "normale", og bestemte trekk han fant i kraniet hos kriminelle han obduserte (i Hauge 1990: 29). Ifølge Lombrosos teori hadde tyver lavt kranievolum, mens volumet hos snikmordere var noe større, men ikke så stort som hos "normale" mennesker. Drapsmenn og innbruddstyver hadde oftest krøllete hår, deformert kranium, kraftige kjeve, store kinnbein og arr i hodet. Kjennetegn på voldtektsforbrytere var utstående øyne, store øyelokk og fyldige lepper, de var blonde og ofte hadde de pukkelrygg. Tatoveringer forekom så ofte hos kriminelle at dette kunne regnes som et av deres spesifikke anatomiske kjennetegn (Langnes 2005: 10-11. avsnitt).

Forbryteren var en atavistisk skapning fra en forhistorisk tid, og atferden hans var den primitives atferd. I følgende utdrag beskriver Lombroso hvordan han fikk ideen om den fødte forbryter, mens han obduserte en beryktet drapsmann:

Ved synet av hjerneskallen var det som jeg plutselig - på samme måte som når et nattemørkt landskap opplyses av et flammende lyn - så forklaringen på kriminaliteten: et atavistisk vesen som i sin person har fått gjenskapt de blodtørstige instinkter man finner hos primitive folkeslag og lavere dyrearter. Det er dette som er den anatomiske forklaring på de enorme kjevne, de høye kinnbenene, de enkle håndflatelinjene, de ekstremt store øyehulene og de deformerte ørene som man finner hos kriminelle, ville folkeslag og hos aper - den manglende evne til å føle smerte, det velutviklede syn, tatoveringene, den umåtelige dovenskap, forkjærlighet for orgier og det uimotståelige begjær etter ondskap for ondskapens egen skyld, behovet for ikke bare å ta offerets liv, men også å lemleste det, rive det i stykker og drikke dets blod (Hauge 1990: 30).

Ifølge pressens beskrivelse av steroidbrukere som blant annet *gorillaer*, *muskelmastodonter* og *muskelberg* passer de skremmende godt inn i følgende beskrivelse av Lombrosos atavistiske vesen:

Dessa mer aplika (eller kanskje snarare djurlika; Lombroso ansåg att olika typer av brottslingar hade olika djurs egenskaper) primitiva individer saknade enligt Lombroso

helt enkelt möjligheter att anpassa sig till livet i det moderna samhället blant moderna, socialt kompetenta, människor (Sarnecki 2003: 128).

Fengselslegen Charles Goring bestemte seg for å foreta en empirisk undersøkelse av Lombrosos teori angående den fødte forbryter. Ved å undersøke ulike fysiske kjennetegn (avstand mellom øynene, hjerneskallens omkrets, høyde, vekt, øyefarge osv.) hos over 3000 innsatte og deretter sammenligne fangene innbyrdes og med ulike kontrollgrupper, kom Goring til den konklusjon at det ikke var mulig å påvise sammenheng mellom fysiske kjennetegn og kriminalitet. På bakgrunn av dette resultatet ble Lombrosos teori forkastet i England (Hauge 1990: 39).

En annen forsker som utviklet en teori mellom fysiske og psykiske egenskaper, var den tyske psykiateren Ernst Kretschmer som i 1926 ga ut boken "*Körperbau und Charakter*" ("Kroppbygning og karakter"). I denne boken hevdet han at visse mentale forstyrrelser var mer utbredt blant mennesker med bestemte fysiske kjennetegn. Han delte inn mennesker i tre hovedtyper: den lange, smale, *asteniske* typen, den mer atletiske og muskuløse typen, og den noe mer satte, småtykke/overvektige, *pykniske* typen. Ifølge Kretschmer hadde den asteniske typen, og i mindre utstrekning den atletiske typen, en viss tilbøyelighet til schizofreni, mens den pykniske typen hadde lettere for å utvikle manisk-depressive tendenser (Sarnecki 2003: 131).

Kretschmer forsøkte ikke selv å anvende denne klassifiseringen på lovbrøyttere, men teoriene hans førte til en omfattende forskning hvor man mente å kunne bevise at kriminalitet var mest utbredt blant atletikerne og de asteniske. Det ble også hevdet at forskjellige forbrytelsestyper karakteriserte de ulike kroppstypene: den atletiske typen var overrepresentert med hensyn til voldsforbrytelser, tyverier var astenikernes område, mens pyknikere ofte var bedragere (Hauge 1990: 43).

Hauge referer til William H. Sheldon m.fl. som benyttet Kretschmers teori som utgangspunkt for en oppdeling av individer i tre hovedtyper; "mavemennesker", "muskelmennesker" og "hjernemennesker". Han kom imidlertid frem til at denne kategoriseringen var for enkel, og utviklet et mer komplekst system for differensiering av individer. Ved å anvende denne teorien på en gruppe ungdommer konkluderte han med at "kriminalitet særlig var utbredt blant 'muskelmennesker' og lite utbredt blant 'hjernemennesker'" (ibid: 43).

Selv om Lombrosos teori etter hvert ble forkastet, argumenterte den svenske psykiateren Olof Kinberg i boken ”*Varför blir människor brottsliga?*” så sent som i 1935 for at tilbøyeligheten til kriminalitet er medfødt. Selv om han ikke fullstendig avskrev at miljøet kunne ha en viss innflytelse, var Kinberg sterkt påvirket av Lombrosos ideer og hevdet at årsakene til lovbrudd var forutbestemt av individuelle egenskaper hos en person i tillegg til personens reaksjoner på stimuli fra omgivelsene. Visse individer hadde ifølge Kinberg så sterke tendenser til asosialitet at de var forutbestemt til å bli kriminelle:

Så som varje praktisk kriminolog vet finns det individer hos vilka den naturliga tendensen till asociala handlingar är så stark, att de alltid kommer att begå brott, likgiltigt i vilken miljö de befinna sig (i Sarnecki 2003: 132).

I likhet med Lombroso mente Kinberg at man ut fra utseende kunne se hvilke individer som hadde asosiale tendenser. Den kroppslige formen kunne indikere psykisk tilstand. Kinberg hevdet at kunnskap om kroppens kjennetegn var nyttig innen rettsvesenet da han mente at hvis man mistenkte en bestemt person for et bestemt lovbrudd og denne personen var akkurat av den morfologiske typen som stemte overens med den handlingen personen var mistenkt for, så kunne dette bidra til å styrke mistanken (ibid: 132).

10.3 Kontroll av kroppen

Kontroll av individer har vært et aktuelt tema gjennom århundrer. På 1700-tallet sto fysisk avstraffelse sentralt, utført på vegne av kongen eller herskeren tok den form av en blodig og offentlig gjengjeldelse på forbryterens kropp. Den sosiale kontroll endret seg imidlertid på attenhundretallet, fra fokus på kroppen til disiplinering av sjelen. Foucault (2001) beskriver hvordan overgang til et kapitalistisk markedssystem krevde nye måter å regulere økonomiske og sosiale forhold på, nå ble det viktig å kontrollere marginale, overflødige befolkningsgrupper. Man gikk fra straff som tortur til en økonomisk og politisk diskret fengselsstraff. Straffeteorien var påvirket av en positivistisk tankegang, og behandlingsidealet sto sterkt.

For Foucault (i Garland 1991: 137-138) består tre grunnleggende konsepter av *makt*, *kunnskap* og *kroppen*. Kroppen er det ultimate materialet som formes av alle politiske, økonomiske og straffende institusjoner. Systemer med hensyn til produksjon, dominans og

sosialisering er grunnleggende avhengig av en vellykket underkuing av kroppen, det vil si at kroppen trenes opp til å lystre og bli nyttig. Enkelte institusjoner – for eksempel de som benytter seg av tvangsarbeid – utøver en ytre makt på kroppen ved bruk av fysisk makt og tvang, mens andre fokuserer på en internalisert makt som påvirker individet på en slik måte at man ikke behøver å bruke andre maktmidler:

This self-controlled body is brought about by exerting an influence upon what Foucault calls 'the soul' which in turn directs behaviour. In this sense, strategies of power have their real, operative impact at the point where they come in contact with the bodies of their subjects: there is 'a micro-physics of power' where power has its bodily materiality and effects (Garland 1991: 137-138).

*

Kan vi igjen se konturene av en tankegang som skiller mellom kropp og sjel, hvor kroppen må holdes i sjakk og kontrolleres ut fra en antagelse om at det finnes "kriminelle kropper"? Er det slik at man ved hjelp av ytre kjennetegn som voluminøse kropper og store muskler kan gjøre en antagelse om at personen er i stand til å utføre voldelige handlinger? Følgende sitat kan illustrere en tankegang hvor kroppens utseende bidrar til å fortelle hvorvidt en person bruker anabole steroider og dermed i enkelte tilfeller kan betraktes som kriminell:

På danske treningsentre er det nå innført dopingkontroll. Går du på SATS i Danmark, kan du bli bedt om å levere en urinprøve. [...] - Vi er positive til slike kontroller. Jeg tror ikke folk skal være redde for at hvem som helst skal bli sjekket: kontrollørene vet hva de ser etter og vil bare sjekke folk som de vet har mistanke om bruker dop. Det blir ikke slik at bestemor på 60 blir sjekket på vei til aerobic-timen sin (B05).

10.4 Moralsk panikk?

Gjennom historien har det forekommet flere tilfeller av det som Cohen (2002) benevner *moralsk panikk*. En moralsk panikk oppstår ifølge Cohen når

the 'things' extent and significance has been exaggerated (a) in itself (compared with other more reliable, valid and objective sources) and/or (b) compared with other, more serious problems (ibid: viii).

En nærmere beskrivelse av fenomen som kan føre til moralsk panikk, er ifølge Cohen følgende:

- They are *new* [...] – but also *old* [...].
- They are *damaging in themselves* – but also merely *warning signs* of the real, much deeper and more prevalent condition.
- They are *transparent* [...] – but also *opaque*: accredited experts must explain the perils hidden behind the superficially harmless [...] (ibid: viii).

Disse kjennetegnene stemmer godt med hensyn til brukere av anabole steroider:

- Som vist i kapittel 3 er ikke bruk av anabole steroider et nytt fenomen innen idrett, men det er først de senere år man har fått stort fokus på bruk også utenfor idrett. Det har dessuten alltid vært slik at bruk av midler som av mange oppfattes som skadelige og kanskje først og fremst anvendes av ”svake” grupper, ikke godtas av majoriteten i samfunnet. Et eksempel på dette kan være bruk av narkotiske stoffer og anabole steroider.
- Anabole steroider kan være skadelig i seg selv for individer som anvender stoffet, som vist i kapittel 5. Det kan også være farlig for personer som blir offer for voldsutøvelse utført av personer påvirket av steroider (ofte i tillegg til narkotika og/eller alkohol), noe jeg har beskrevet i kapittel 9. Bruk av steroider kan imidlertid betraktes som løsning på problemene aktører opplever i forhold til egen identitet som beskrevet i kapittel 4.
- Fenomenet er synlig i samfunnet, kanskje først og fremst ved at de store kroppene - beskrevet i dette kapitlet – skiller seg ut. Det synliggjøres også i stor grad gjennom fokus i media, noe jeg har beskrevet i kapittel 7, blant annet ved at offisielle kilder som politi og politikere uttaler seg.

Kort sagt: Et nytt fenomen i samfunnet defineres som et problem av maktinstanser.

Fenomenet kan være skadelig i seg selv, men det kan også være tegn på andre,

dypereliggende problem. Og til tross for at det er synlig, må det tydeliggjøres av ”eksperter” på området.

Ofte anvendes moralske panikker i kriminaliseringskampanjer av bestemte grupper eller praksiser (Barland 1996, Cohen 2002)). Cohen tar først og fremst for seg såkalte ”mods” and ”rockers” på 1960 tallet og hvordan disse på grunn av ytre kjennetegn skilte seg ut og dermed ble møtt med engstelse og i siste instans innblanding fra politiet.

Mathiesen (1986: 3-4) beskriver hvordan visse grupper er mer utsatt i forhold til å bli ofre for moralske panikker enn andre. Kjennetegn på disse gruppene kan være:

1. At de står svakt i forhold til samfunnets maktstruktur.
2. At de - bevisst eller ubevisst – utfordrer det rådende moralsystem.
3. At de egner seg som syndebukker for samfunnets problemer.

Tidligere i oppgaven har vi sett at alle disse kjennetegnene kan benyttes på brukere av anabole steroider. På følgende måter passer de godt overens med de ovenfor nevnte punktene:

1. De er ofte unge gutter.
2. De utfordrer det rådende moralsystem ved å anvende stoffer som i mange tilfeller sammenlignes og sidestilles med narkotika og som forbindes med voldelig og avvikende atferd. Dette kan settes i sammenheng med neste punkt:
3. De egner seg som syndebukker ved at de anvender et stoff som de færreste av oss bruker. Det er langt mindre komplisert å skylde på anabole steroider enn for eksempel alkohol, av grunner som er diskutert tidligere i oppgaven.

Jewkes (2004: 64) setter begrepet om moralske panikker og samfunnets reaksjoner på disse i sammenheng med medias rolle i det hun hevder at:

The social reaction is predominantly media-fuelled. The mass media – usually led by the press – will define a group or act as deviant and focus on it to the exclusion of almost everything else.

Mathiesen (1986) mener at de moralske panikker setter spørsmålsteget ved mediens makt, fordi den moralske panikken er kjennetegnet av en særlig tett samhandling mellom medier og

mellom medier og andre institusjoner. På denne måten settes det i gang en selvforsterkende prosess, hvor det skapes stadig større redsel, flere politiressurser settes inn osv. Er det slik at pressen i stedet for ”å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre” (Allern 2001:11) bidrar til å forfølge enkelte grupper i samfunnet?

Kapittel 11: Oppsummering

I denne oppgaven har jeg anvendt kritisk diskursanalyse for å vise hvordan pressen konstruerer et bestemt bilde av anabole steroider utenfor organisert idrett og stoffets brukere. Med bakgrunn i Foucault og Fairclough har jeg forsøkt å få frem hvordan virkeligheten sett gjennom pressen konstrueres gjennom et bevisst valg av språklige virkemidler, bestemte paradigmer med hensyn til presentasjon av nyheter og hvilke aktører som får størst spalteplass, noe som i siste instans gjør pressen til en maktinstans i samfunnet.

Diskursen om anabole steroider er på mange måter diskursen om maskulinitet. Brukeren er i all hovedsak en ung mann med ønske om å bygge en stor kropp – enten i den hensikt å bli tiltrekkende eller avskrekkende. Dette beskrives av media og bekreftes gjennom spørreundersøkelser. Årsakene til at enkelte skaper en identitet gjennom bygging av kropp kan være strukturelle; man ønsker trygghet i en stadig omskiftende og risikofylt verden, beskrevet av Baumann, Beck og Giddens og/eller individuelle; man påvirkes av omgivelsenes vurderinger og medias verdier og behandler kroppen som en vare som må bearbeides for å bli mest mulig attraktiv.

Aktører som ved hjelp av anabole steroider og kroppsbygging søker trygghet, kan i stedet ende opp med å utsette seg selv for fare, noe som fører til en diskurs om helse. Media fokuserer imidlertid i langt større grad på den faren brukere utsetter andre for - i form av aggressiv og voldelig atferd. Anabole steroider brukes som forklaring i flere saker der offeret har blitt utsatt for grov vold, og voldsdiskursen førte til debatten om kriminalisering. Jeg setter spørsmålsteget ved om forbud er fruktbart i denne sammenheng eller om man kommer lengre med informasjonsvirksomhet.

Selv om pressen fremstiller bruk av anabole steroider som direkte årsak til voldelige handlinger, har jeg forsøkt å vise at bildet er mer nyansert. Vitenskapelige undersøkelser viser at blant annet alkohol spiller en stor rolle i utøvelse av aggressivitet. Men fordi dette rusmidlet

benyttes av mange og beskyttes av sterke interesser passer det ikke inn i bildet av det som Christie og Bruun kaller ”den gode fiende”.

Narkotika derimot, passer i likhet med anabole steroider perfekt inn i bildet av en god fiende. Jeg har vist at pressen på mange måter fremstiller de to stoffene som del av samme diskurs. Teori bekrefter at anabole steroider kan sees i lys av tradisjonell narkotikaproblematikk: Brukerne bruker begge stoffene samtidig, de fleste er menn, stoffbruket preges av en bestemt læringsprosess, at man begynner med stoff som betegnes som ”myke” og fortsetter med ”hardere” stoffer i større doser, og miljøene preges av at bruken omgjøres til rasjonelle handlinger i sammenheng med Bourdieus begrep om sosial kapital.

Oppgaven avsluttes med en refleksjon rundt de farlige og kriminelle kropper. Lombroso med flere hevdet på 1800-tallet at det var mulig å forutsi potensielt kriminelle individer ut fra fysiske kjennetegn. Har vi nok en gang fått et samfunn som betrakter den store og muskuløse kroppen som en *kriminell kropp* som bør underlegges kontroll, og er dette i tilfelle resultatet av at pressen bidrar til å utløse det som Cohen benevner en moralsk panikk?

Jeg mener mye tyder på det siste, i og med at flere spørreundersøkelser viser at en forsvinnende liten del av Norges befolkning anvender anabole steroider.

*

Gjennom arbeidet med masteroppgaven har jeg selv blitt langt mer bevisst på å betrakte fremstillinger i media i en større sammenheng, og jeg håper å ha illustrert viktigheten av å kombinere analyser av tekst i sammenheng med den samfunnsmessige konteksten den fremsettes i. Ved å se fenomenet anabole steroider i et større perspektiv håper jeg å ha gitt et lite bidrag i denne diskursen.

Litteratur

Allern, Sigurd (2001): *Nyhetsverdier: om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser*. Kristiansand: IJ-forlaget.

Androgene-anabole steroider (AAS) og vold (2004): Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten. (Rapport nr. 4/2004).

Ariadne: *Michel Foucault*. URL:

http://www.hf.uio.no/iks/ariadne/Idehistorie/epoke10/e10_foucault.htm

[Lesedato 05.01.2005]

Arntzen, Tine (1997): *Hel eller stykkevis og delt? En diskurs om subjektforståelse og identitetsdannelse i spenningen mellom modernitet og postmodernitet*. Trondheim: Pedagogisk institutt. (Hovedoppgave i pedagogikk, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet).

Audestad, Ragnhild, Christine Hassel Bergerud og Henning Pedersen (2004): *Føre Var rapport – Rustrender i Oslo*. Oslo: Rusmiddeletaten. (Føre Var nr. 2, mai).

Barland, Bjørn (2000): "Dop, kropp og rus som opplevelse". I: *Det grenseløse mennesket*. Oslo: Folkets Hus. (Teknologirådets høring om prestasjonsteknologi og idrett, 17.02.2000).

Barland, Bjørn (1996): "Doping og kultur". I: *Idrettens betydning for individ og kultur*. Rud: Norges Idrettsforbund.

Barland, Bjørn (1997): *Gymmet: en studie av trening, mat og dop*. Oslo: Norges idrettshøgskole. (Dr. scient. avhandling).

Barland, Bjørn (1993): "Holdninger og atferd til doping". I: *OL-94 og forskningen III*. Roel Puijk (red.). Lillehammer: Østlandsforskning, 1992. (ØF-rapport nr. 5/1993).

Barnes, Linda (1980): "Olympic drug testing: Improvements without progress". I: *Physician and Sportsmedicine*, vol. 8, nr. 6, s. 21-24.

Bauman, Zygmunt (1989): *Modernity and the holocaust*. Cambridge: Polity Press.

Beck, Ulrich (1997): *Risikosamfundet: på vej mod en ny modernitet*. København: Hans Reitzel.

- Becker, Howard S. (1963): *Outsiders. Studies in the sociology of deviance*. London: The Free Press.
- Bejerot, Nils (1970): *Narkotika og narkomani*. Oslo: J.W.Cappelens Forlag.
- Bergsgard, Nils Asle og Jan Ove Tangen (1996): *Idrettsmiljø og dopingbruk. En analyse av omfang og kjennetegn ved dopingbruk i særvidretter og helsestudio*. Bø: Telemarksforskning. (TF-rapport nr. 114/1996).
- Beslagsstatistikk fra tollvesenet (2005)*: Tollvesenet. URL: <http://www.toll.no> [Lesedato 18.03.2005]
- Bokmålsordboka*: URL: <http://www.dokpro.uio/ordboksoek.html> [Lesedato: 04.01.2005]
- Bourdieu, Pierre (1996a): "Distinksjonen". I: *Kultursociologiska texter*. Donald Broady og Mikael Palme (red.). Stockholm: Brutus Östlings bokförlag.
- Bourdieu, Pierre (1996b): *Symbolisk makt: artikler i utdrag*. Oslo: Pax.
- Breivik, Gunnar (2000): "Prolog: Prestasjonsteknologi før og nå". I: *Det grenseløse mennesket*. Oslo: Folkets Hus. (Teknologirådets høring om prestasjonsteknologi og idrett, 17.02.2000).
- Brøgger, Niels Chr. (1967): *Rus, ekstase og virkelighet*. Oslo: Ernst G. Mortensens forlag.
- Cappelen, Anne (2003): *Kjennetegn ved dopingsaker i organisert idrett*. Oslo: Antidoping Norge.
- Christie, Nils og Kjetil Bruun (1985): *Den gode fiende. Narkotikapolitikk i Norden*. Oslo-Bergen-Stavanger-Tromsø: Universitetsforlaget.
- Clemet, Christin (1999): "Pressen som dagsordensetter". I: *Medier, påvirkning og samfunn*. Berit von der Lippe og Odd Nordhaug (red.). Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.
- Cohen, Stanley (2002): *Folk devils and moral panics: the creation of the mods and rockers*. London: Routledge.
- Descartes, René (1992): *Meditasjoner over filosofiens grunnlag og andre tekster*. Oslo: Aschehoug. (Thorleif Dahls Kulturbibliotek).
- Dopingens historie*. Antidoping Norge. URL: <http://www.antidoping.no/print.asp?p=39895> [Lesedato 07.12.2004]
- Dopinglista 2005*: Antidoping Norge. URL: <http://antidoping.no/t2.asp?p=50301#s7> [Lesedato 06.01.2005]
- Elgesem, Eivind (1989): "Dop på gata og doping i idrett". I: *Stoffmisbruk*, nr. 3/1989.
- Ericsson, Kjersti (2000): "Maskulinitet, kvinnelighet og kontroll". I: *Materialisten*, nr. 4/2000.

- Fairclough, Norman (1992): *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman (1995): *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London-New York: Longman. (Language in social life series).
- Fekjær, Hans Olav (1987): *Alkohol og narkotika: myter og virkelighet*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Fekjær, Hans Olav (2003): *Media og rusbilder*. Oslo: Institutt for kriminologi og rettssosiologi. (Stensilserien nr. 95).
- Fekjær, Hans Olav (1980): *Ny viten om alkohol. Livsglede og helse sett i lys av nyere forskning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Fekjær, Hans Olav (2004): *Rus: bruk, motiver, skader, behandling, forebygging, historie*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Foucault, Michel (2001): *Overvåkning og straff. Det moderne fengsels historie*. Trondheim: Gyldendal. (Gyldendals Fakkell-bøker).
- Foucault, Michel (1972): *The archaeology of knowledge*. New York: Pantheon Book.
- Fremo, Skjalg (1994): *Presseskikk: en rapport om presseetikk og personvern: med stikkprøver fra norske aviser gjennom hundre år*. Fredrikstad: Institutt for journalistikk.
- Garland, David (1991): *Punishment and modern society. A study in social theory*. Oxford: Clarendon Press.
- Giddens, Anthony (1991): *Modernity and self-identity: self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.
- Goffman, Erving (1981): *Forms of talk*. Oxford: Basil Blackwell Publisher.
- Gripsrud, Jostein (1999): *Mediekultur, mediesamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Handlingsplan for anti-dopingarbeid i Norge* (1999): Kulturdepartementet: Kontaktutvalget for anti-dopingarbeid.
- Hansen, Asle (2001): ”- Opplever ikke doping som juks”. I: *Dagbladet*, 07.03.2001. URL: <http://www.dagbladet.no/sport/2001/03/07/245726.html> [Lesedato 01.12.2004]
- Hauge, Ragnar (1990): *Kriminalitetens årsaker. Utsnitt av kriminologiens historie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hoff, David og Bo Carlsson (2004): *Dopnings- og antidopningsforskning: En retts sosiologisk inventering av samhølls- og beteendevetenskaplig forskning og publikationer*. Malmö: Malmö Högskola. (Rapport till Justitiedepartementet).
- Holme, Idar Magne og Bernt Krohn Solvang (1996): *Metodevalg og metodebruk*. Otta: TANO.

- Hågvar, Yngve Benestad (2003): *Hele folkets diskurs: en kritisk analyse av den gode VG-sak*. Oslo: Norsk sakprosa/Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening. (Sakprosa, nr. 7).
- Håndbok antidoping* (1995): Rud: Norges Idrettsforbund. (NIF, Seksjon for etikk/medisin/anti-doping).
- Haave, Harald (1997): *Ecstasy*. Oslo: Gyldendal fakta.
- Innselset, Elisabeth (2000): *Menn, kroppsoppfattelse og fysisk trening. En undersøkelse blant 76 menn ved treningsstudioer i Norge*. Trondheim: Idrettsvitenskapelig institutt. (Hovedoppgave i idrett, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet).
- Jewkes, Yvonne (2004): *Media and crime*. London-Thousand Oaks-New Delhi: Sage Publications.
- Johnsen, Berit (1994): *Idrett som virksomhet for kontraktsonere i Drammen kretsfengsel*. Oslo: Norges idrettshøgskole. (Hovedfagsoppgave, NIH).
- Johnsen, Berit (2000): "Kan kropper være kriminelle? Vekttrening, kropp og maskulinitet i fengsel". I: *Sosiologi i dag*, nr. 4/2000, s. 5-24.
- Jørgensen, Finn Arne (2001): "Fanget i forbruket?" I: *Under dusken*, nr. 2/2001.
- Jørgensen, Marianne Winther og Louise Phillips (1999): *Diskursanalys som teori och metod*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag/Samfundslitteratur.
- Kjennetegn ved dopingsaker i organisert idrett (2003): Antidoping Norge*.
- Klein, Alan M. (1993): *Little big men. Bodybuilding subculture and gender construction*. Albany: State University of New York Press.
- Kriminalstatistikk 2004*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå 2004. (Norges offisielle statistikk).
- Langnes, Mads (2005): *Skallemålingar og kulturskilnader – med fokus på Møre og Romsdal*. URL: <http://www.historie.no/03-023.htm> [Lesedato 02.03.2005]
- Lippe, Berit von der og Odd Nordhaug (1999): "Journalistspråket i samfunnsdiskursen". I: *Medier, påvirkning og samfunn*. Berit von der Lippe og Odd Nordhaug (red.). Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.
- Lippe, Berit von der og Svein Østerud (1999): "Språk og språkbruk – teoretiske perspektiver". I: *Medier, påvirkning og samfunn*. Berit von der Lippe og Odd Nordhaug (red.). Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.
- Loland, Sigmund (1995): *Idrett, kultur og samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Luhmann, Niklas (2002): *Massemediernes realitet*. København: Hans Reitzel.

- Mathiesen, Thomas (2002): *Makt og medier. En innføring i rettssoiologi*. Oslo: Pax Forlag.
- Mathiesen, Thomas (1986): *Om moralske panikker: et eksempel og en tolkning*. Bergen: Institutt for massekommunikasjon. (Rapport, Universitetet i Bergen).
- Mathisen, Werner Christie (1997): *Diskursanalyse for statsvitere: hva, hvorfor, hvordan*. Oslo: Institutt for statsvitenskap. (Universitetet i Oslo).
- McCulloch, Gregory (1995): *The mind and its world*. London-New York: Routledge.
- Mirkin, Gabe og Marshall Hoffman (1982): *Boka om idrettsmedisin*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Moslet, Inge (1999): *Norskdiraktikk 1: ei grunnbok*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Møller, Verner (1999): *Dopingdjævelen – analyse af en hed debat*. København: Gyldendal.
- Narkotikapolitikken*: St.meld. nr. 16 (1996-97): Helse- og sosialdepartementet.
- Narkotikastatistikk* (2004): Oslo: Kripos. URL: <http://www.kripos.no> [Lesedato 17.02.2005]
- Neumann, Iver B. (2001): *Mening, materialitet og makt. En innføring i diskursanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Nilsson, Sverker (1994): *Anabola steroider: 90-talets ungdomsproblem*. Södertälje: Astra läkemedel.
- Okstad, Asbjørn, Egil Solli, Trond Kongsvik og Elisabet Storvoll (1995a): *Dopingbruk i registrerte helsestudio: En undersøkelse av omfang og variasjoner*. Steinkjer: Nord-Trøndelagsforskning. (NTF-rapport 1995: 13).
- Okstad, Asbjørn, Egil Solli, Trond Kongsvik og Elisabet Storvoll (1995b): *Dopbruk i Forsvaret. En undersøkelse av omfang og variasjoner*. Steinkjer: Nord-Trøndelagsforskning. (NTF-rapport 1995: 14).
- Okstad, Asbjørn, Ole Derås, Ivar Lyngstad og Per Morten Schiefloe (1993): *Forståelsesmodeller og utvalgte metodeopplegg for dopingundersøkelser i Norge. Et ledd i Norges Idrettsforbunds forsknings- og dokumentasjonprogram innenfor antidopingarbeidet 1993-1997*. Steinkjer: Nord-Trøndelagsforskning. (Arbeidsnotat-NTF 1993: 18).
- O'Leary, John (2001): *Drugs and doping in sport. Socio-legal perspectives*. London-Sydney: Cavendish Publishing.
- Oppheim, John Gunnar (2004): *Medisinene du IKKE må bruke*. URL: <http://www.trim.no/artikkel.php?id=414> [Lesedato 09.12.2004]
- Pedersen, Willy (1998): *Bittersøtt: ungdom, sosialisering, rusmidler*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Pedersen, Willy (2001): *Doping – unge menn i randsonen*. URL:
http://www.forebygging.no/scripts/cgiip.exe/Wservice=forebygging/d_emneside.html
- Pernanen, Kai (1996): *Sammenhengen alkohol – vold*. Oslo: Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning. (SIFA-rapport nr. 3/96).
- Petersen, Mai Green (2001): *Demokrati og god regeringsfølelse i Nicaragua under præsident Arnolando Alemán – En kritisk diskursanalyse*. København: Romansk Institut. (Københavns Universitet).
- Politiets narkotikabekjempelse 2003-2008*: Politidirektoratet.
- Potter, Jonathan og Margaret Wetherell (1987): *Discourse and social psychology. Beyond attitudes and behaviour*. London: Sage Publications.
- Qviller, Bjørn (1996): *Rusens historie*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Ringdal, Kristen (2001): *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rusmidler i Norge* (2004): Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning. (SIRUS).
- Saltman, Kenneth J. (2003): "The strong arm of the law". I: *Body & Society*, vol. 9, nr. 4, s. 49-67.
- Sarnecki, Jerzy (2003): *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Skadevirkninger* (2005): Oslo: Antidoping Norge. URL:
<http://www.antidoping.no/t2asp?p=39962> [Lesedato 10.02.2005]
- Skretting, Astrid og Elin K. Bye (2003): *Bruk av rusmidler blant norske 15-16 åringer*. Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning. (SIRUS rapport nr. 15/2003).
- Skårderud; Finn (1999): *URO. En reise i det moderne selvet*. Oslo: Aschehoug.
- Stadig færre dør av hjerteinfarkt* (2005): Nasjonalt folkehelseinstitutt. URL:
<http://www.fhi.no/artikler/?id=45155> [Lesedato 05.03.2005]
- Straffeloven. Almindelig borgerlig straffelov av 22. mai 1902*.
- Straffereaksjoner i forbindelse med doping*. Oslo: Justis- og politidepartementet, 1990. (NOU 1990: 30)
- Strand, Thomas Wistner (2004): *De avvikende Andre: subjektposisjoner for narkotikabrukere i norske nyheter*. Oslo: Institutt for kriminologi og rettssosiologi. (Hovedfagsoppgave i kriminologi, Universitetet i Oslo).
- Strand, Torill: URL: <http://www.psy.au.dk/newsletter/nb27/27-diskursanalyse.html>
[Lesedato: 04.01.2005]

- Sunde, Roy Ove (2004): *Doping – Ett økende problem*. URL: <http://www.iform.no/artikler/doping.shtml> [Lesedato 30.11.2004]
- Thagaard, Tove (2002): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tjørnholm, Marianne (1997): *Dopingkontroll i Norge. En beskrivelse av Norges Idrettsforbunds kontrollvirksomhet i perioden 1977-95*. Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Tobakksindustriens erstatningsansvar* (2000). Oslo: Sosial- og helsedepartementet. (NOU 2000: 13).
- Todd, Terry (1987): "Anabolic steroids: The gremlins of sport." I: *Journal of sport history*, vol. 1, nr. 1.
- Utsatthet og uro for lovbrudd* (2001): Levekårsundersøkelsen 2001. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Vegheim, Berit (1997): "Kjønn og kriminalitet". I: *Kriminologi*. Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.). Oslo: Pax Forlag.
- Vaagbø, Ola (1988): *Undersøkelse av ungdommens kunnskap om holdning til doping*. Oslo: Markeds- og mediainstituttet. (Rapport utarbeidet for Norges idrettsforbund).
- Whitehead, Stephen M. og Frank J. Barret (2001): "The sociology of masculinity". I: *The masculinities reader*. Stephen M. Whitehead og Frank. J. Barret (red.). Cambridge: Polity Press.
- Wichstrøm, Lars (1995): *Hvem, hva, hvor? Om ungdom og idrett: en landsdekkende undersøkelse*. Oslo: Kulturdepartementet.
- Wichstrøm, Lars og Willy Pedersen (2001): "Use of anabolic-androgenic steroids in adolescence: winning, looking good or beeing bad? I: *Journal of studies on alcohol*, vol. 62, nr. 1

Vedlegg

Jeg har valgt å dele inn artiklene i forskjellige kategorier etter tema. Kategoriene er imidlertid ikke gjensidig utelukkende. Nesten ingen av artiklene tar kun for seg ett tema (med unntak av kategorien ”opplysning/fakta”). Inndelingen kunne følgelig vært annerledes, men for å ordne artiklene under arbeidet med oppgaven, har jeg delt inn artiklene på følgende måte:

Kriminaliseringsdebatten

- (K01) Eliassen, Haakon E.H. (2001): ”Justisdepartementet: Vil forby bruk av doping”. I: *Aftenposten*, morgen, 02.07.2001.
- (K02) Tangnes, Jørgen (2001): ”Riksadvokaten nekter å gi råd om dop-straff”. I: *Dagbladet*, 23.10.2001.
- (K03) Slettan, Svein (2002): ”Beredskapslov mot doping”. I: *Dagbladet*, 05.01.2002.
- (K04) *Aftenposten*, morgen, 10.08.2002: ”Kampanje mot dopingmidler”.
- (K05) Rønsen, Mette Maria (2003): ”Fritt fram for dop på helsestudioene”. I: *Dagsavisen*, 08.04.2003.
- (K06) Olsen, Kjetil (2003): ”Helsestudioene kan bli dopingkontrollert”. I: *Aftenposten*, aften, 09.10.2003.
- (K07) *Aftenposten*, morgen, 21.10.2003: ”De farlige steroidene”.
- (K08) Spence, Thomas (2003): ”Anabole steroider kan bli forbudt”. I: *Aftenposten*, morgen, 21.10.2003.
- (K09) Kolsrud, Kjetil (2004): ”Doping-forbudet kan bli stoppet”. I: *Aftenposten*, morgen, 10.01.2004.
- (K10) Kirkebøen, Stein Erik (2004): ”Advokatforeningen har skiftet mening: Nei til å kriminalisere doping. I: *Aftenposten*, morgen, 04.06.2004.
- (K11) Bang, Heidi Katrine (2004): ”Vil totalforby doping”. I: *Dagsavisen*, 02.09.2004.

(K12) Kolsrud, Kjetil (2004): "Politi mot ranere eller trimjuksere?" I: *Aftenposten*, aften, 21.09.2004.

Opplysning/fakta

(O01) *Aftenposten*, morgen, 01.03.2001: "ABC i doping".

(O02) *Dagbladet*, 23.10.2003: "Fakta THG".

(O03) *Dagbladet*, 21.06.2004: "Anabole steroider".

(O04) *Dagbladet*, 02.10.2000: "Dette er testosteron".

(O05) Carlsen, Terje (2003): "Uforsvarlig testosteron-behandling". I: *Dagsavisen*, 26.03.2003.

Svelvik-drapet

(S01) Jakobsen, Ottar (2000): "Forstår ikke interessen for drapet". I: *Dagbladet*, 13.12.2000.

(S02) Jakobsen, Ottar (2000): "Drepte i dop-rus?" I: *Dagbladet*, 14.12.2000.

(S03) *Dagbladet*, 16.12.2000: "Ville drepe – uten grunn".

(S04) Jakobsen, Ottar (2000): "Drapsmannen ikke full". I: *Dagbladet*, 23.12.2000.

(S05) Hansen, Jon Inge (2001): "19-åringen som drepte Maiken (15) gikk på dop". I: *VG*, 01.02.2001.

(S06) Hansen, Jon Inge (2001): "Kan straffes for Maiken-drap". I: *VG*, 22.03.2001.

(S07) Jakobsen, Ottar (2001): "- Syk av anabole steroider". I: *Dagbladet*, 06.06.2001.

(S08) *VG*, 06.06.2001: "Angrer på drap, men avviser straffskyld".

(S09) Blomquist, Bernt (2001): "Besatt av drapstanker". I: *Dagbladet*, 07.06.2001.

(S10) Bøhm-Pedersen, Karin (2001): "Tiltalt for Svelvik drapet. Skylder på bruk av dop". I: *Aftenposten*, morgen, 07.06.2001.

(S11) *Dagbladet*, 13.06.2001: "18 års fengsel – eller full frifinnelse?"

(S12) *VG*, 18.06.2001: "18 års fengsel for Svelvik-drapet".

(S13) Blomquist, Bernt (2001): "Svelvik-drapet – Utsatt for uhemmet brutalitet. 18 års fengsel for drapet på Maiken". I: *Dagbladet*, 10.06.2001.

- (S14) Sæter, Kjetil (2001): "Ikke sinnssyk - dømt til 18 års fengsel for Svelvik-drapet". I: *Aftenposten*, morgen, 19.06.2001.
- (S15) Blomquist, Bernt (2001): "Dømt for drap og likskjending". I: *Dagbladet*, 13.11.2001.
- (S16) Fragell, Geir (2001): "Slik ble vår sønn drapsmann". I: *VG*, 20.06.2001.
- (S17) *VG*, 28.05.2001: "20-åring tiltalt for Svelvik-drapet".
- (S18) *VG*, 06.06.2001: "Tiltalte nektet straffskyld i Svelvik-drapet".

Tall/økning

- (T01) Holm, Per Annar (2001): "Tatt med dop. 106000 tabletter til eget forbruk". I: *Aftenposten*, morgen, 02.03.2001.
- (T02) Eliassen, Haakon E. H. (2001): "Treningsdop flommer inn". I: *Aftenposten*, morgen, 03.07.2001.
- (T03) Nikolaisen, Per-Ivar (2001): "Tiltalt for speedbåt-smugling av anabole steroider". I: *Aftenposten*, morgen, 13.12.2001.
- (T04) Engh, Christine (2002): "I fjor beslagla tollvesenet i Oslo og Akershus dobbelt så mye anabole steroider som året før og fire ganger så mye som i 1999. Oslo flommer over av treningsdop". I: *Aftenposten*, aften, 35.03.2002.
- (T05) Altmann, Christian (2002): "Tatt etter tips fra fergekaptein". I: *Aftenposten*, morgen, 11.06.2002.
- (T06) Altmann, Christian (2002): "Aktor krever fem år for dopsugling". I: *Aftenposten*, morgen, 20.06.2002.
- (T07) *Aftenposten*, morgen, 02.07.2002: "30-åring fikk fire år for steroidsmugling".
- (T08) Aadland, Camilla og Anne Hafstad (2002): "Postsmuglingen får fortsette". I: *Aftenposten*, morgen, 31.07.2002.
- (T09) Hansen, Inge D. (2003): "Flere tas med narko i fengslene". I: *Aftenposten*, morgen, 09.03.2003.
- (T10) Olsen, Kjetil (2003): "Dopingbeslagene firedoblet. Beslag i Oslo tolldistrikt." I: *Aftenposten*, aften, 08.10.2003.
- (T11) Eliassen, Haakon E. H. (2004): "Tidobling av dopingbeslag siden 2000". I: *Aftenposten*, morgen, 06.01.2004.
- (T12) *Dagbladet*, 02.03.2001: "Rekordbeslag".

- (T13) *Dagbladet*, 07.03.2001: "Fire menn fra Aust- og Vest-Agder ble i går varetektsfengslet".
- (T14) *Dagbladet*, 22.04.2001: Nest største dop-beslag".
- (T15) Hultgren, Gunnar (2002): "Tatt med steroider for 10 mill." I: *Dagbladet*, 27.03.2002.
- (T16) *Dagbladet*, 24.07.2002: "Rekordbeslag av anabole steroider i Belgia".
- (T17) Tangnes, Jørgen (2003): "Kroppssbygger smuglet dop til 11 års forbruk". I: *Dagbladet*, 20.10.2003.
- (T18) *Dagbladet*, 04.03.2004: "Tatt med dop".
- (T19) Hansen, Frode og Nicolay Heyerdahl (2004): "Gigantisk dopbeslag. Ville smugle 191 000 tabletter". I: *Dagbladet*, 16.03.2004.
- (T20) Blomquist, Bernt og Stian Haraldsen (2004): "Selger dop på nettet". I: *Dagbladet*, 07.08.2004.
- (T21) *Dagsavisen*, 06.05.2003: "Dette ble beslaglagt i 2000".
- (T22) Schjetne, Steinar (2003): "Rekordmange beslag på Posten. 550 narkosendinger stoppet". I: *Dagsavisen*, 31.12.2003.

Narkotika/doping

- (N01) Engh, Christine (2002): "- Nå blander de alt mulig mellom himmel og jord: Amfetamin, kokain, alkohol, anabole steroider...Ola Åfløydal, daglig leder ved Holmlia Gym". I: *Aftenposten*, aften, 25.03.2002.
- (N02) *Aftenposten*, aften, 02.11.2003: "Politiet: Holdningene svikter".
- (N03) Larsen, Trude (2000): "Doping florerer blant trimmere". I: *Dagbladet*, 08.01.2000.

Vold/farlighet

- (V01) Hagen, Anders W. og Ragnhild Nordahl Næss (2001): "Advarte mot seg selv: Doped kroppssbygger drepte pensjonist". I: *Dagbladet*, 11.11.2001.
- (V02) Oksnes, Bernt Jakob (2000): "Doping-problemet sprer seg til Norges underverden. Idretten får skylden". I: *Aftenposten*, morgen, 17.10.2000.
- (V03) Gjerde, Robert (2003): "Bruk av anabole steroider gir hjerneskade og ukontrollert aggresjon. Tidligere brukere er tikkende bobmer. Dopingbrukere blant brutale drap". I: *Aftenposten*, morgen, 20.10.2003.
- (V04) *Dagsavisen*, 20.10.2003: "Doping gjør voldsmenn mer brutale".

- (V05) Nicolaysen, Haugar (2000): "Retten fikk se torturkammer". I: *VG*, 10.02.2000.
- (V06) Strøm, Ole Kristian (2002): "- Mamma kastet meg fra broen". I: *VG*, 03.02.2002.
- (V07) Bratlie, Kristin Steien (2002): "- Mishandlet kjæresten nesten til døde". I: *VG*, 07.03.2003.
- (V08) Hagen, Anders W., Ole Bjørner Loe Welde og Gunnar Hultgren (2002): "Her sitter Tore Iversen (26) i lystig lag på utestedet Galleriet. 45 minutter seinere drepte han Bjarte (27)". I: *Dagbladet*, 21.05.2002.
- (V09) Torgersen, Hans O. (2003): "Trodde politimann trakk våpen mot ham". I: *Aftenposten*, morgen, 10.09.2003.
- (V10) Gjerde, Robert (2004): "Berthelsens drapsmann håper på frifinnelse". I: *Aftenposten*, morgen, 06.01.2004.
- (V11) Haugsbø, Frank (2002): "Politi-far ut mot vold". I: *VG*, 30.06.2002.
- (V12) Widerø, Rolf J., Øystein Milli, Bjørn Carlsen (2002): "Drapssiktet blant omstridt nettside". I: *VG*, 21.05.2002.
- (V13) Sætran, Frode (2000): "Alvorlig voldssak startet i Asker og Bærum herredssrett i formiddag. To tilsto tortur". I: *Aftenposten*, aften, 09.02.2000.
- (V14) Sæter, Kjetil (2001): "Avdøde skal ha hatt stor narkotikagjeld". I: *Aftenposten*, morgen, 23.08.2003.
- (V15) Torgersen, Hans O. (2000): "Brukte sjokkpistol mot venn". I: *Aftenposten*, morgen, 10.02.2000.
- (V16) Morstøl, Kjersti T. (2000): "To års fengsel for grov vold". I: *Aftenposten*, morgen, 22.02.2000.
- (V17) Rognmo, Gro (2001): "Rasist-drapet. - Vi vil vite sannheten. Benjamins venner følger rettssaken i dag". I: *Dagbladet*, 03.12.2001.
- (V18) Sarastuen, Kristian (2000): "Torpedo-drapet. - Bare et tidsspørsmål før første politimann blir drept. Anonyme politietterforskere. Oslopolitiet refser ledelsen". I: *Dagbladet*, 16.12.2000.
- (V19) Hultgren, Gunnar (2000): "- Noen betaler for å få meg drept". I: *Dagbladet*, 23.11.2000.
- (V20) Hultgren, Gunnar og Frode Hansen (2004): "Skillebekk-drapet. - Kokainen fløt på torpedofest. Angrepet 31-åring: - Det knaste i nakken, jeg trodde jeg skulle dø". I: *Dagbladet*, 12.02.2004.
- (V21) Bentzrød, Sveinung Berg (2004): "Torpedo slått knockout av Jesus". I: *Aftenposten*, morgen, 17.04.2004.

- (V22) VG, 02.11.2000: "Store muskler, penger og dop".
- (V23) Tumyr, Erik (2000): "Torpedo-drapet: - Han ønsket å leve et normalt liv". I: VG, 18.12.2000.
- (V24) VG, 15.02.2004: "- Det er ikke lett å være torpedo".
- (V25) Widerøe, Rolf. J. (2001): "Torpedo dro til Thailand etter overfallet". I: VG, 04.07.2001.

Bivirkninger

- (B01) Torheim, Norunn (2001): "Brystfagre muskelbunter". I: VG, 16.11.2001.
- (B02) Berg-Hansen, Susanne (2001): "Flere menn fjerner brystene". I: VG, 22.11.2001.
- (B03) Hauge, Kristin M. (2002): "Steroid-bruk ga gutter full pupp". I: VG, 30.04.2002.
- (B04) *Aftenposten*, morgen, 28.04.2002: "Tenåringsgutter med pupper".
- (B05) Hjukse, Anne Kristin og Rannveig Korneliussen (2003): "Risikosport". I: *Dagbladet*, Magasinet (Dagbladets helgemagasin), 08.11.2003.
- (B06) Hafstad, Anne (2004): "27-åring innlagt på Ullevål med blodpropp etter å ha tatt anabole steroider. Kan gi hjerteinfarkt". I: *Aftenposten*, morgen, 22.01.2004.
- (B07) Hafstad, Anne (2004): "Var døden nær av doping". I: *Aftenposten*, morgen, 15.02.2004.
- (B08) *Aftenposten*, helg, 02.11.2003: "- Gir permanente skader".
- (B09) Bentzrød, Sveinung Berg (2003): "Musklene som krymper vettet". I: *Aftenposten*, morgen, 02.11.2003.

Forklaringer

- (F01) Digre, Dordi (2004): "12-åringer bruker anabole steroider". I: *Dagsavisen*, 01.09.2004.
- (F02) Engh, Christine (2003): "Blir bare verre og verre". I: *Aftenposten*, helg, 08.11.2003.
- (F03) Ringheim, Trude, Anders Holt Johansen, Jeanette Jørgensen og Ole Peder Givær (2004): "Vil ha drømmekropp". I: *Dagbladet*, 02.09.2004.
- (F04) Ringheim, Trude, Anders Holth Johansen og Jeanette Jørgensen (2004): "Fjortiser doper seg for jentene". I: *Dagbladet*, 02.09.2004.

- (F05) Holterman, Sonja og Heidi Ertzeid (2004): "Doper seg som aldri før": I: *Dagbladet*, 21.06.2004.
- (F06) Eriksen, Kjersti (2004): "Flere og flere spiser piller for å se bedre ut". I: *Aftenposten*, aften, 18.06.2004.
- (F07) Holtan, Merete (2000): "Megareksi – et skjult problem i idrettsmiljøet. Spiser og trener seg til døde". I: *Aftenposten*, morgen, 21.05.2000.
- (F08) Nikolaisen, Per-Ivar (2002): "Politiet maktesløst – doperne går fri". I: *Aftenposten*, morgen, 09.08.2002.

Løsninger

- (L01) Kaspersen, Line (2003): "Venter på første dopingtelefon". I: *Aftenposten*, morgen, 27.11.2003.
- (L02) Vogt, Henrik (2004): "Tenåringer spør om steroid-bruk". I: *Dagsavisen*, 01.09.2004.
- (L03) *Aftenposten*, helg, 02.11.2003: "Her er hjelpen".
- (L04) *Dagsavisen*, 14.04.2004: "Kåt og voldelig".
- (L05) Throndsen, Jane (2000): "Tenåringsdopet. Sterkere enn kjærligheten". I: *Dagsavisen*, 18.11.2000.

Restkategori

- (R01) Gjerding, May Linn (2003): "Lege tiltalt for løgn og doping. Kastet journaler i søpla". I: *VG*, 18.11.2003.
- (R02) *VG*, 25.04.2003: "Hadde narkolager hjemme".
- (R03) *Dagbladet*, 16.08.2000: "Sterke fanger".
- (R04) Pedersen, Eivind (2001): "Ny forskerrapport avslører nazi-ungdommene. Mange oppdratt av enslige mødre. Er fattige og mobbes i ung alder". I: *Dagbladet*, 11.12.2001.
- (R05) Bøhm-Pedersen, Karin (2003): "Politifolk vil trene i arbeidstiden". I: *Aftenposten*, morgen, 21.12.2003.
- (R06) Altmann, Christian (2004): "Slapp fengsel: Måtte på skolen". I: *Aftenposten*, morgen, 05.09.2004.
- (R07) Larsen, Ole Martin (2001): "Dansk advarsel mot styrkeløft i fengsler". I: *Aftenposten*, morgen, 04.05.2001.

- (R08)** Widerøe, Rolf J. og Tor Strand (2003): "Flere straffedømt". I: *VG*, 20.05.2003.
- (R09)** Reinskou, Caroline (2001): "Nektes husforsikring – fordi bilen ble sprengt". I: *Dagbladet*, 10.10.2001.
- (R10)** Flatbø, Hedda (2002): "Mini-Terminator". I: *Dagbladet*, 10.09.2002.
- (R11)** Rapp, Ole Magnus (2000): "Utstedt dømt til å benåde utvist gjest". I: *Aftenposten*, morgen, 25.06.2000.